

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Salut**

Recerca avaluativa del material

EQUIP D'INVESTIGACIÓ

Grup de recerca SPORA

Per al present treball de recerca:

Disseny i Desenvolupament:

Aleix Causa Bofill

Ricard Faura Cantarell

Assessorament:

Miquel Domènech i Argemí

Data de finalització:

Abril de 2005

SPORA SINERGIES

Consultoria Psicosocial

B-63912240

C/ Joaquín Costa 62, pral 2a

08001 Barcelona

<http://www.spora.ws>

e-correu: info@spora.ws

telf: 93 481 56 22

fax: 93 550 44 44

ÍNDIX

0. PRÒLEG	5
1. INTRODUCCIÓ	7
1.1. Paradigmes	9
1.2. Paradigmes dominants en matèria de drogues	11
1.3. La Prevenció	21
2. METODOLOGIA	29
2.1. Tècniques	31
2.2. Procediment	32
2.3. Categories de la Mostra	33
3. DESCRIPCIÓ DE LES DADES OBTINGUDES	35
3.1. Fonts d'informació sobre el cannabis	36
3.2. Acció educativa institucional	39
3.3. “Que Ruli... manual per a mans properes al cannabis”	45
3.4. Discurs del “Que Ruli”	47
3.5. Continguts	52
3.6. Disseny	57
3.7. Destinataris	59
3.8. Modes d'apropiació	64
3.9. Incidència del “Que Ruli” sobre el consum de cannabis	66
3.10. Propostes de distribució	69
4. CONCLUSIONS	74
4.1. Dinàmiques de coneixement del cannabis	75
4.2. Que Ruli	78
4.3. Algunes consideracions	88
5. BIBLIOGRAFIA	91
6. ANNEX	95

Voldríem agrair la col·laboració i la paciència a totes aquelles persones sense les quals no hagués estat possible la realització d'aquest informe.

Especialment, agraim a totes i tots els professionals, joves i adolescents el fet que ens hagin permès d'aproximar-nos a les seves veus i de contagiar-nos amb els seus criteris.

Així mateix, voldríem agrair molt especialment la col·laboració de:

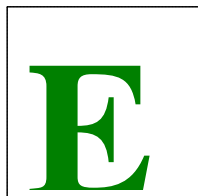
Sergio Barroso
Esther Bartlett
Marta Calle
Pilar Cos
Isabel Gómez
Laia Ibarz
Carme Llobera
Sònia López
Linus Moreno
Joan Pi
Oriol Roman
Carmen Romera
Carles Sedó
Mauricio Sepúlveda
Jordi Vidal

Podeu accedir lliurement a aquesta obra a partir de:

www.spora.ws/galeria/informes/avaluacio_que_ruli.pdf

0. PRÒLEG

En els darrers anys el consum de cànnabis ha augmentat significativament en la població juvenil, i, en paral·lel, la preocupació social per l'increment de consumidors habituals, per la disminució en l'edat d'inici i per l'absència de percepció de risc. Tot plegat ben aviat es va traduir en la necessitat de crear eines educatives i activitats de suport específiques de prevenció per al cànnabis en tots els contextos on aquesta es pot desenvolupar.

Aquest és el punt de partida de l'elaboració de *Que Ruli, material per a mans properes al cànnabis*. A mitjan 2002, l'Ester Barlett i el Carles Sedó van presentar a l'Òrgan Tècnic de Drogodependències un projecte per realitzar conjuntament un material preventiu sobre cànnabis per a joves. La proposta plantejava un material de reducció de riscos –on apareguessin les postures de consum prudent i de manteniment i defensa de l'abstinència– que fos realista i proper a la població diana, que tractés situacions quotidianes en un llenguatge planer, i que es pogués adreçar a diferents espais amb presència de joves (punts d'informació juvenil, casals, universitats, etc.).

Realitzar un material preventiu sobre cànnabis no és senzill. Ens trobem davant d'una substància aparentment en procés de "normalització" social, donada l'extensió i visualització del seu ús, el seu cultiu i la seva simbologia, tot i formar part de les llistes internacionals de substàncies prohibides. Aquest fet genera un ampli debat social, polític i científic sobre els seus usos, virtuts i riscos, on sovint les posicions esdevenen antagòniques. Evidentment, aquest fet pot complicar el treball en un equip plural a l'hora d'elaborar un discurs al voltant del cànnabis.

El consens, però, es va aconseguir a partir de la fixació en els objectius: es volia dir a la gent jove que el cànnabis no és una droga innòcua, que pot provocar problemes i, per tant, que els consumidors han d'anar en compte; es volia informar dels seus riscos però sense entrar en alarmismes que, lluny d'augmentar la percepció de risc, desacrediten l'interlocutor; es volia un material que sense apartar-se de la rigurositat fos útil i creïble per a ells, que els ajudés a reflexionar i a prendre millors decisions. Per tant, s'havia de parlar des dels joves, des dels seus contextos, defugint els tecnicismes i dient les coses en un llenguatge col·loquial; es volia parlar de tu a tu amb ells, amb els consumidors i amb els no consumidors, perquè sabíem que, fumessin o no, coneixien el cànnabis, es movien en contextos on n'hi havia i hi tenien fàcil accés.

Amb aquests objectius i després de mesos de treball de l'equip tècnic i de molts joves, a finals del 2003 sortia a la llum *Que Ruli, material per a mans properes al cànnabis*. La primera edició (20.000 exemplars) va posar en evidència la necessitat de recursos per tractar el cànnabis i es va esgotar en poc més de dos mesos. El retorn per part de la majoria dels professionals va ser força encoratjador, es veia com un material amb el qual podien apropar-se als joves per parlar sobre cànnabis, i comentaven positivament que en molts aspectes era diferent als materials que habitualment els arribaven sobre drogues.

Però també un grup de professionals va mostrar el seu desacord amb què un material típicament de reducció de riscos es distribuís a tota la població jove a partir de 15 anys, tant a consumidors com a no consumidors. La informació sobre riscos/danys de les drogues és acceptada àmpliament per la comunitat científica si va dirigida a consumidors de les substàncies; el dubte el trobem en si una informació d'aquest tipus podia influir negativament als no consumidors. La nostra hipòtesi de treball havia estat que aquesta informació podia ser d'utilitat per a tots els joves ja que el cànnabis estava suficientment estès com perquè qualsevol jove o bé sigues consumidor de cànnabis o bé conegues o tingues molt a prop consumidors d'aquesta substància.

En aquest moment es va veure la necessitat d'engegar aquest estudi. Davant l'interrogant que se'ns plantejava i la manca de conclusions en aquest sentit, vam encarregar un estudi d'avaluació de *Que Ruli, material per a mans properes al cànnabis* al grup Spora amb la intenció que aportessin dades significatives en aquesta discussió. I així ho han fet, però també han fet molt més, ja que no només ens aporta llum sobre la idoneïtat o no idoneïtat d'un material en una població diana concreta, sinó que és tot un estudi antropològic sobre els joves, la seva relació amb el cànnabis i les polítiques de prevenció. Per tant estem davant un assaig de lectura molt recomanada per a qualsevol professional de l'educació, de la salut o de joventut.

Els seus resultats no poden considerar-se en cap cas com a concloents, tampoc és la seva intenció, simplement aporten noves dades a tota la bibliografia que s'està generant sobre cànnabis i sobre treball preventiu. Evidentment s'ha de continuar fent prevenció i dedicant recursos a l'avaluació per anar augmentant els nostres coneixements en aquest camp. Però els resultats tampoc son gratuïts, l'estudi aporta alguns indicis molt rellevants sobre com treballar amb els joves el consum de cànnabis que haurien de ser tinguts en compte en el futur, com a mínim fins que noves investigacions aportin més evidències al respecte.

Per acabar, vull agrair a totes les persones (professionals i joves) que han participat tant en l'elaboració del *Que Ruli, material per a mans properes al cànnabis* com en el procés avaluatiu, i d'una forma molt especial als autors d'aquesta recerca avaluativa la seva entrega al projecte sense la qual difícilment s'hagués pogut portar a terme d'una forma tant completa com la que ara mateix tenim el plaer de presentar-vos.

Joan Colom i Farran

Director de l'Òrgan Tècnic de Drogodependències

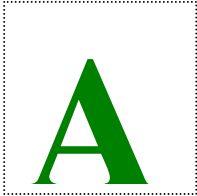
1

INTRODUCCIÓ INTRODUCCIÓ

Generalitat de Catalunya
Departament
de Salut

Amb el "Que Ruli" ens trobem amb uns materials de reducció de riscos que fa dos anys que es distribueixen gratuïtament pel territori català i per algunes ciutats de l'Estat Espanyol. Aquests materials han seguit una política de distribució que s'ha basat principalment en cobrir les demandes sorgides que s'han anat produint. Així, podem dir que sempre hi ha hagut algun professional de la prevenció mediant en la seva distribució als joves destinataris.

Després d'aquest temps de funcionament s'ha cregut convenient realitzar un estudi avaluatiu per tal de comptar amb un *feedback* extern d'allò que està succeint amb els materials. Tot i això, la demanda d'aquest estudi també inclou la realització d'una exploració que permeti de situar el "Que Ruli" dins un context més ampli on no hi hagi una mediació professional.

Així, aquesta avaluació ens porta a presentar els següents objectius:

Explorar els efectes que té el "Que Ruli" quan es produeix un accés mediat en la població de joves.

Explorar els efectes que té el "Que Ruli" quan s'administra sense acompanyament professional en la població de joves.

Descriure les formes d'apropiació del "Que Ruli" per part de la població juvenil.

El que es pretén amb aquest informe és introduir-nos en el sentit que el "Que Ruli" pren per als joves que hi entren en contacte. A partir d'aquesta exploració del donar sentit i significació podrem entrar a situar els efectes en matèria de prevenció d'aquests materials. No es tractarà de saber els percentatge de capacitat preventiva que pot tenir el material. Altrament, es tractarà de mostrar específicament quins són els efectes, compartits col·lectivament, que els materials generen en diferents contextos i poblacions.

Si bé inicialment no constituïa un dels objectius de la investigació, aquest estudi pot afavorir en una millora de la qualitat dels materials produïts en matèria de drogues. Concretament, en l'exploració del sentit que prenen els materials pels joves també accedirem a conèixer els punts específics dels materials que són apreciats per part d'aquests, fet que de ben segur podrà ser de gran ajut a l'hora de dissenyar d'altres materials futurs.

Els objectius de la recerca, el seu objecte i les dimensions que es volen copsar, ens van determinar en l'adopció d'una metodologia qualitativa. Així mateix, els fonaments teòrics i tècnics d'aquesta la fan no només pertinent per dur a terme la recerca avaluativa determinada en els objectius, sinó que la converteixen en una eina privilegiada per tal d'aprehendre quin és l'imaginari psicosocial que envolta a aquests materials.

Per poder situar els materials en un marc preventiu hem cregut convenient realitzar una exposició teòrica de les

diferents formes d'encarar i donar forma a les relacions i usos de les drogues. Aquesta exposició teòrica ens portarà directament a tractar el concepte de prevenció i la seva amplitud semàntica. A l'hora de llegir l'informe aquest concepte cobra una vital importància com element teòric de referència per a la significació dels materials per part dels joves.

Per concloure, volem fer constar que aquest estudi ha estat dissenyat i pensat per poder donar eines conceptuals i empíriques que permetin fonamentar la presa de decisions en matèria de polítiques preventives. Aquesta intenció pren més força, pel cas que ens ocupa, en referència a l'elaboració de materials preventius en matèria de drogues.

1.1. Paradigmes

La nostra intenció és utilitzar el concepte de paradigma per poder explicar les diverses posicions polítiques, científiques i personals que han treballat i que estan treballant en l'àmbit de les drogues.

El que ens trobem, tant si ens remeten a la literatura especialitzada¹ com si atenem a d'altres recerques, és una constatació del fet que hi ha una gran diversitat d'enfocaments teòrics i pràctics a l'hora d'orientar aquests treballs amb les drogues i els seus efectes (Causa, A.; Faura, R.; Domènech, M. 2004). El sentit que prendran alguns conceptes, per exemple la prevenció, vindrà a dependre en gran mesura del col·lectiu de professionals amb qui tractem, de la seva xarxa de col·laboradors i de les seves pròpies bases epistemològiques².

I és que la gran diversitat de postures vers les drogues pot arribar, en moltes ocasions, a comportar fortes discrepàncies a l'hora de prendre accions conjuntes en aquest àmbit. Segons Leukefeld i Bukoski (1995)³, actualment ni tan sols estan definides clarament les bases teòriques de la major part dels programes degut a les discrepàncies en el propi concepte de prevenció entre investigadors, administradors i professionals. Tot i que aquest és un fet evident per a tots i totes aquelles que treballen en l'àmbit de les drogues, cal remarcar que ens trobem davant d'una multiplicitat de formes de veure el món i de lectures d'aquest en relació a les drogues.

Així doncs, per poder ordenar aquestes discrepàncies i situar el material "*Que Ruli*" dins d'aquest elenc passarem a explicar el concepte de paradigma i les seves aplicacions per a la nostra recerca.

El concepte de paradigma

El concepte de *paradigma*⁴ neix de la mà de Thomas Kuhn, des de les disciplines de Filosofia i Història de la ciència. L'origen del concepte ens explica el desenvolupament de la ciència com a una acció col·lectiva portada a terme per la comunitat científica partint d'unes creences, uns mètodes, uns conceptes i uns valors, tots compartits en major o menor mesura. Aquest conjunt és el que l'autor denomina *paradigma*.

Tanmateix, també s'ha de considerar el paradigma com les realitzacions científiques reconegudes universalment que, durant determinats períodes de

¹ Veure apartat La prevenció, pg. 15

² *Episteme* com a coneixement d'allò que és veritable.

³ Citat a: Salvador, T. i Martínez, I.M^a (2000)

⁴ La conceptualització d'aquest terme apareix per primer cop publicat en el llibre *The Structure of Scientific Revolutions* (Kuhn, 1962).

temps, proporcionen models de problemes i solucions a una comunitat científica.

"Un paradigma governa, des d'un principi, no un assumpte sinó més aviat un grup de practicants." (Kuhn, 1997)

Cal dir que els paradigmes perduren, però no són eterns. Durant els períodes de temps en què les regles d'un paradigma governen l'activitat científica de resoldre problemes –ja siguin de naturalesa experimental o bé teòrica–, parlarem de *ciència normal*. En els períodes en què trobem dos o més paradigmes rivals competint per ser els qui governin l'activitat científica d'una comunitat parlarem de *revolució científica*. Aquestes revolucions obren un conjunt de controvèrsies on els mateixos termes utilitzats per les comunitats científiques canvien de significat. En aquests períodes desapareixerien aquelles semblances que caracteritzarien les relacions de la comunitat. Les percepcions dels científics es diversifiquen, i pot succeir que un mateix fenomen sigui vist de maneres diferents, i fins i tot que siguin incompatibles entre si.

"Tant les revolucions com la ciència normal són activitats basades-en-comunitat." (Kuhn, 1997)

A diferència de la ciència, on normalment les controvèrsies entre paradigmes tenen un guanyador, en l'àmbit de les relacions amb les drogues podem trobar diversos paradigmes coexistent en el mateix període de temps dins de les comunitats implicades. És a dir, podem trobar diversos paradigmes cohabitant dins de la mateixa institució, per exemple l'Administració Pública, vinculats entre si en i a través de les relacions de poder que la conformen. En el cas que ens ocupa, podem dir que els paradigmes són transversals als

diferents agents socials o comunitats implicades en el món de les drogues: educadors, metgesses, usuaris, administradores, investigadors, psicòlogues, etc. Així, dins un mateix paradigma ens podem trobar usuàries, usuaris, metges i metgesses que comparteixen les mateixes significacions al voltant del món de les drogues.

Tanmateix, no és d'estranyar que el mateix significat de prevenció prengui diferents expressions segons en el paradigma en què ens situem. En aquests casos, d'igual forma que en la comunitat científica, les experiències i les teories no serveixen com a jutges de la controvèrsia (o del conflicte per la definició de prevenció) ja que les diferents parts poden tenir concepcions força heterogènies del món.

Com el mateix Kuhn ens diu, s'ha de posar èmfasi en les pràctiques que realitzen els membres implicats en un assumpte (la prevenció en l'àmbit de les drogues) a l'hora d'explicar el canvi de paradigmes. Són aquestes pràctiques diàries de les comunitats les que ens portaran a la mà el sentit i el significat de les relacions que estableixen amb el món. Per tant, el canvi d'aquestes pràctiques serà el que propiciarà els canvis en els acords de grup que governaven una comunitat, permetent així l'aparició d'un nou paradigma.

Per exemple, la gran mortalitat i morbiditat associada al virus VIH que van patir els consumidors d'heroïna durant els anys 80 va motivar l'aparició d'una forta problematització al voltant de l'intercanvi de xeringues que es produïa durant el consum d'aquesta substància. En la pràctica, moltes i molts professionals van començar a prioritzar la lluita per les condicions de vida del consumidor –que es concretava en una prevenció primària contra la

SIDA– per davant de la lluita contra l'addicció. D'aquesta manera, es va començar a estendre la convicció que calia repartir xeringues entre les persones consumidores i emfasitzar la importància de què aquestes no fossin compartides per tal d'evitar mals encara més greus que l'addicció *per se*.

El fet de repartir xeringues va suposar doncs una pràctica que contravenia les polítiques de prevenció en marxa fins el moment, ja que facilitava a les persones consumidores d'heroïna una via de consum que provava d'evitar els importants riscos associats a les pràctiques de consum anteriors. És aquesta pràctica de repartir xeringues la que va propiciar que es pogués parlar de l'aparició d'un nou paradigma, la reducció de riscos.

En aquest punt, és molt important que fem una matisació d'allò que entendrem com a pràctiques. En utilitzar aquest terme també ens estem referint a les pràctiques discursives i al llenguatge. Les formes d'enunciar, les consignes o els significats de les paraules també s'articulen de forma concreta en els paradigmes i, per tant, també influenciaran a l'hora de definir i establir una percepció sobre les drogues i la prevenció.

"Llenguatges diferents imposen al món estructures diferents." (Kuhn, T. 1989: 131)

Les tradicions que es desprenen d'un paradigma no solament són incompatibles sinó que sovint són incommensurables amb les dels seus predecessors o cohabitants. No podem trobar cap llenguatge comú i neutre al qual puguin ser traduïdes dues teories incommensurables per a després poder comparar-les punt per punt. Per exemple, els professionals que comparteixen un model teòric i pràctic d'intervenció poden entendre els models

rivals o antecessors, i tanmateix, no tenen per què compartir la mateixa visió del món.

En cap cas no deixa d'haver-hi comunicació, el que passa és que les diferents posicions dels professionals poden esdevenir incommensurables degut a profundes diferències epistèmiques. Aquesta incommensurabilitat tindrà els seus eixos en la concepció de coneixement i veritat que sustenta les formes de veure el món i les identitats dels qui el miren.

1.2. Breu repàs històric dels paradigmes dominants en matèria de drogues

El present capítol inclou una seqüència que pretén ordenar cronològicament i conceptualment algunes pràctiques que han fet possible parlar de paradigmes en matèria de drogues. Així mateix, constatem que els diversos autors i autores no sempre denominen els paradigmes amb el mateix apel·latiu ni hi estableixen els mateixos límits conceptuals. Pensem però, que és precisament aquest exercici d'iconoclàstia vers els límits allò que permet de generar noves visions, potser més properes i acomodades a l'actiu dinamisme de les diferents realitats socioculturals.

D'aquesta manera, podem trobar diferents paradigmes que, de forma dinàmica, neixen, creixen, cohabituen, es complementen, es fusionen, s'estimen, s'odien, es reproduïxen, s'enforteixen, es debiliten, i també moren... aquí en mostrem alguns i us animem a aproximar-vos-hi en aquest sentit.

Cal aquí fer un aclariment, i és que per tal d'introduir-nos en la comprensió dels paradigmes que han dominat la relació del cannabis amb les nostres societats haurem d'emmarcar-ho tot plegat dins

de l'àmbit genèric d'allò que venim a denominar com a drogues. Això, com veurem més endavant, és degut al fet que els criteris per establir què és allò que anomenem 'droga' l'han situat directament dins d'aquesta categoria. Cal doncs situar els paradigmes dominants en matèria de drogues per poder comprendre globalment les polítiques d'intervenció social que s'han desenvolupat i que s'estan desenvolupant específicament per a aquesta substància.

Els paradigmes en matèria de drogues

El consum de drogues ha estat sempre present en les nostres societats i cultures des de temps immemorials. El seu consum el trobem relacionat a diverses pràctiques que han anat des de la dimensió catàrtica i extàtica, a la dimensió iniciàtica o la cerimonial, passant per la dimensió mitològica, per la dimensió recreativa o bé per la dimensió terapèutica així com per la preventiva de malalties o epidèmies.

Abans de l'adveniment del cristianisme com a model dominant a Europa, el consum de drogues o la seva prescripció a terceres persones era una pràctica comuna que es veia sotmesa a escasses restriccions de tipus moral o polític. La seva regulació es produïa en un marc social regulat pels costums i venia mediatitzada pels diferents espais d'esbarjo o ritualització religiosa.

Podem dir que durant les societats paganes de l'antiguitat va dominar allò que vindrem a anomenar **PARADIGMA CLÀSSIC** en matèria de drogues, el qual feia una profunda distinció entre allò que pertanyia a l'àmbit del dret i allò que conformava el domini de la moral.

Així, per exemple, Escohotado (1998) relata l'ancestral costum romà que vedava el vi a les dones així com als homes menors de trenta anys. La regulació d'aquest costum consuetudinari era legislada per la *Lex Cornelia*⁵, la qual es va negar a conferir cap tipus de sanció jurídica a aquest costum tot lliurant-ne el seu acompliment al criteri de cada llar. Així mateix, quant als fàrmacs, s'insistia en què aquests són "indiferents" per al dret sempre i quan no s'utilitzin "per matar algú"⁶.

"Això s'explica per una clara distinció entre moral i dret, que es traçava en interès d'ambdós. Si el dret provés de fer valer una moral renunciaria al seu camp propi, es faria sectari i fomentaria en definitiva el menyspreu cap a la llei. Si la moral pretengués donar suport als seus preceptes amb càstigs penals es condemnaria a fomentar la hipocresia i el saqueig de tot allò que mereix denominar-se virtut. Conseqüentment, qualsevol intromissió d'un aspecte en l'altre semblava als savis antics el summum de les monstruositats: una forma infal·lible per a corrompre tant les lleis com l'eticitat." (Escohotado, 1998:222)

Tal i com ens explica aquest autor, d'aquesta regla només en va dissentir Plató, i és per això mateix que serà conegut pels prosèlits cristians com a "Sant Plató" durant els segles següents.

El cristianisme és doncs el primer agent polític que comença a perseguir amb certa sistematització l'ús i el consum de

⁵ El criteri romà sobre drogues és una reproducció idèntica al del grec i es materialitza en la *Lex Cornelia*, únic precepte genèric sobre substàncies modificadores de l'ànim, que va estar vigent des de temps republicans fins a la caiguda de l'Imperi.

⁶ "Droga és una paraula indiferent, on hi cap tant allò que serveix per a matar com allò que serveix per a curar i els filtres d'amor, però aquesta llei només reprova allò utilitzat per matar algú" (Digesto, 1975, vol. III, p. 699. Citat a: Escohotado, 1998: 172)

determinades substàncies a Europa i l'arc mediterrani, veient-les com a un perillós competidor en l'àmbit religiós i en l'experiència mística, per una banda, i en l'àmbit polític, per una altra, ja que suposava una potencial font de dissensió pel que fa al control del cos, dels pensaments i dels estats de consciència.

"Amb l'entronització del cristianisme [...] ingressen dins d'allò perseguit un seguici de personatges – herboristes, farmacòpols, ensalmadors, catàrtics, xamans, pontífexs d'altres cultes, mistagogs, teòsofs, bruixes urbanes i rurals, etc.– que no figuraven en els elencs romans clàssics, i molt menys en els grecs." (Escohotado, 1998:240)

S'instaura doncs un nou model de relació amb les drogues que passa per la censura de tota substància potencialment tòxica o alteradora dels estats corporals o de consciència. Anomenarem aquest model com a **PARADIGMA DE CENSURA** en matèria de drogues, ja que no fa cap distinció entre dret i moral ni entre drogues bones i dolentes sinó que ho demonitza tot plegat i legisla per a perseguir qualsevol ús o prescripció de totes aquelles substàncies que s'inscrivien dins de l'antiga definició grega de *pharmakon*⁷.

No cal dir que aquesta primera onada de censura sistemàtica vers el coneixement i l'ús dels *pharmakon* no tan sols combat els cultes orgiàstics i extàtics de les religions paganes –els quals acostumaven a recolzar-se en drogues de tipus visionari– sinó també la pròpia medicina hipòcrato-galènica, en nom de remeis millors com exvots, olis sants i aigua beneïda; l'antic coneixement farmacològic serà perseguit i destruït. L'ús moral, sacramental i recreatiu així

com l'ús mèdic de qualsevol droga diferent del vi⁸ constituirà apostasia, menyspreu de la veritable fe (Escohotado, 1994). Aquesta involució pel que fa als coneixements mèdics es perllongarà durant tota l'Edat Mitjana i no se'n podrà començar a reeixir fins ja entrada la irrupció del Renaixement. La salut passarà doncs en aquest fosc període a ocupar una posició marginal respecte al lloat sofriment, tan necessari per a la redempció dels pecats del cos.

Com és ben sabut, el Renaixement suposa en certa manera una voluntat de retorn als models dominants abans del mil·lenni medieval, de manera que es produeix un intent de recuperació dels paradigmes de l'antiguitat. Així doncs, durant l'adveniment de les Il·lums es recupera i consolida un model que –tot renaixent amb el Renaixement– Méndez (2001:90) denomina també per a aquest període com a **PARADIGMA CLÀSSIC**, en una nova separació entre el dret i la moral, tot consolidant-se en el discurs culte de les elits intel·lectuals al llarg de l'evolució de l'Europa moderna. Aquest paradigma és doncs el que ha imperat durant més temps en l'espai sociocultural europeu, ja que no tan sols va ser dominant en les societats europees paganes, en l'època clàssica, sinó que ressorgirà de nou després del període de dominació cristiana i gòtica.

Així doncs, ja de ple en la modernitat europea, i pel que fa al consum recreatiu de substàncies psicoactives, es va anar consolidant aquest model de tractament de les drogues, el qual va

⁸ No deixa de ser interessant el fet que, al llarg de l'era pagana, el vi i les begudes alcohòliques són les úniques drogues que suggereixen una degradació ètica i una indigna fugida davant de la realitat. En cap cas ho són altres drogues antigues d'ús comú com l'opi, la marihuana, l'haixix, el beleny, les datures, els fongs visionaris ni d'altres substàncies, totes elles de fàcil adquisició en els grans mercats de queviures dispersos pels territoris de l'Imperi Romà.

⁷ El concepte *pharmakon* indicava ja en la Grècia clàssica tota substància susceptible d'ésser utilitzada com a remei o bé com a verí.

trobar la seva expressió més perfecta durant el segle XIX.

"El seu postulat més bàsic és que el control del consum de substàncies psicoactives és abans de res un assumpte de caràcter personal i que és la prudència dels individus, i no la legislació, la que és responsable de regular un ús racional i acceptable de les mateixes." (Méndez, 2001: 90)

Méndez ens explica que ja Thomasius, quan diferencia en els seus *Fonaments del Dret Natural i de Gents* (1705)⁹ entre allò que pertany al dret (*iustum*), allò que pertany a la moral (*honestum*) i allò que pertany al costum social (*decorum*) considera que la moderació en el menjar i en la beguda correspon a la segona. En la mateixa direcció, Immanuel Kant situa el deure d'abstenir-se de l'ús immoderat d'opi i d'aiguardent dins de l'àmbit d'allò ètic en *La metafísica dels costums* (1797)¹⁰. Així mateix, recollint la tradició de la separació entre dret i moral, John Stuart Mill condemnava a *Sobre la llibertat* (1855)¹¹ la prohibició xinesa de consum d'opi i la prohibició de consum d'alcohol en diversos estats dels EUA com a exemple perfecte d'intromissió governamental il·legítima a l'esfera de la llibertat personal.

La modernitat s'impregna doncs del paradigma clàssic en matèria de drogues, el qual és recuperat, com tantes altres coses, dels temps anteriors a la foscor medieval. Així, les noves elits europees, els nous legisladors, sembla que s'inspiren en el paradigma clàssic de les societats paganes greco-romanes.

Aquest model clàssic recuperat amb el Renaixement aviat es veurà confrontat a les pressions inherents al desenvolupament de la Revolució

Industrial. Així, amb la irrupció de la industrialització i l'emergència d'una nova classe dominant burgesa, apareix a Europa amb molta força una nova forma de moralitat –que alguns anomenen *victoriana*– la qual pretén disciplinar els cossos i consolidar així un nou *estatus quo* que ja no prova de regir-se mitjançant el poder sobirà sobre la gestió de la mort sinó a través del poder disciplinar sobre la gestió de la vida. No es tractarà doncs de sancionar a través de la mort sinó de disciplinar la vida mateixa.

"Les disciplines del cos i les regulacions de població constitueixen els dos pols al voltant dels quals es va desenvolupar l'organització del poder sobre la vida. [...] La vella potència de la mort, en la qual se simbolitzava el poder sobirà, es troba ara curosament recoberta per l'administració dels cossos i la gestió calculadora de la vida." (Foucault, M., [1976] 1995: 168-169)

El dret sobre la mort és substituït pel poder sobre la vida, tot sistematitzant-se una *biopolítica de la població* que suposarà el pas del poder sobirà al poder disciplinar.

Així mateix, en aquest nou context industrial i disciplinar dominat ja per una efervescència liberal, el consum de drogues va començar un nou procés de massificació de la mateixa manera que ho feia qualsevol altre producte susceptible d'ésser comercialitzat a petita o gran escala.

Les noves elits burgeses de les societats industrials, ja alliberades del control secular de Roma però igualment necessitades d'un plànol transcendent que estabilitzés el nou marc de relacions socials, passaran a legislar sobre els cossos tot prenent com a base una renovada moralitat cristiana inspirada per la Reforma protestant (Nietzsche, 1887). La moral entra de ple en el dret

⁹ Citat a: Méndez 2001.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

–per fi!– i comença a legislar sobre la vida d'aquelles persones que es veuen seduïdes per les forces del mal a consumir substàncies alteradores de l'estat pur de consciència.

Paral·lelament, la mercantilització massiva d'aquestes substàncies va comportar l'aparició de nous models de consum també massius i sense pautes clares, sobretot en espais econòmicament poc avantatjats, que van començar a evidenciar que alguns individus perdien el control o bé sofrien intoxicacions agudes. En el nostre context sociocultural europeu, aquest nou perfil de consumidor es va començar a associar a una manca d'autocontrol atribuïda a la feblesa del caràcter. És sobre aquesta base que es va construir el que Joan Colom (2001:49) denomina **PARADIGMA MORAL**, que des d'aleshores ha servit activament com un dels marcs interpretatius dominants pel que fa al consum de drogues. D'aquest paradigma se'n deriva ja una forta estigmatització del consumidor, el qual esdevindrà un ésser immoral que passarà a ser mereixedor d'un fort menyspreu general.

Amb el paradigma moral com a nova forma de relació en matèria de drogues es va evolucionar cap a la convivència d'una doble actitud social, d'acord amb un dels instruments de legitimació del poder propis de l'alta burgesia decimonònica: la caritat cristiana. Així, a l'estigmatització inicial s'hi va sumar una actitud salvadora i fins i tot redemptora. Ens trobem doncs amb una societat moralista que marginava els individus que consumien drogues i que paral·lelament generava incipients recursos per provar de salvar-los de les conseqüències de l'ostracisme social al que eren sotmesos. Van aparèixer doncs institucions benèfiques de tipus religiós

a les quals, al llarg dels segles XIX i XX, s'hi van afegir diversos serveis municipals de beneficència.

Michel Foucault, a "Vigilar i Castigar", cita alguns reglaments de les parròquies parisenques, i de les institucions de caritat que intervenien en aquestes:

"El territori per cobrir es divideix en cantons i casernes, que es reparteixen els membres de la companyia. Aquests han de visitar-los regularment; "treballaran per impedir els llocs de perdició; tabaqueries, jocs de naips, escàndols públics, blasfèmies, impietats i altres desordres que poguessin arribar al seu coneixement". "Hauran de fer visites individuals als pobres, i els punts d'informació es precisen en els reglaments; estabilitat en l'allotjament, coneixement de les oracions, freqüentació dels sagraments, coneixement d'un ofici i moralitat, si no han caigut en la pobresa per la seva culpa." (Foucault, M. 1978a:87)

Tot i que certament es van començar a fer importants esforços per a superar l'estigmatització que sofrien les persones que consumien, i sobretot, per donar-los-hi alguna ajuda, els problemes associats al consum de drogues continuava sent contemplat sota una òptica essencialment moral. Formulada així la qüestió, s'entenia que per superar la feblesa de la persona davant de la substància l'únic camí era obligar l'individu a subjugar-se sota la força de la virtut, i això només es podia fer a través de la coacció/conversió (Colom, 2001).

Així, arribats ja al segle XX, la situació inicial de *laissez faire* havia fet un gir radical (Méndez, 2001). Les societats europees es trobaven en un procés d'industrialització ferotge i accelerada que feia trontollar els vells models de relació de l'individu amb l'entorn social i calia controlar els possibles efectes

perversos derivats d'aquests profunds i vertiginosos canvis, els quals estaven alterant els equilibris vigents fins aleshores. Amb tot això, s'estava dibuixant una nova situació en la qual el control social sorgit de la legalitat substituïa la clàssica idea que propugnava que el control del propi cos concernia a l'esfera personal. En aquest precís moment, els postulats morals es van disposar a disciplinar definitivament els cossos fent-se valer de la llei, i és així com la intemperància va passar a considerar-se una conducta immoral, perillosa i intolerable que havia de ser perseguida pel sistema policial i sancionada pel sistema legal (íbid, 2001).

En tot aquest procés és ben sabut el crucial paper que van començar a exercir els EUA, sobretot a principis del segle XX. La intervenció legal sobre el consum de substàncies psicoactives tenia la seva inspiració en idees moralitzants contràries a l'embriaguesa i que identificaven els estupefaents com a productes que esclavitzaven l'individu, desposseint-lo de la llibertat i conduint-lo al crim. D'aquesta manera, la creixent hegemonia nord-americana sobre el món va permetre els EUA anar estenent el **PARADIGMA INTERVENCIONISTA** (íbid, 2001). Podríem dir que el punt d'inflexió en tot aquest procés es produeix amb el Conveni Internacional de la Haia de 1912 sobre restricció en l'ús i tràfic d'opi, morfina, cocaïna i les seves sals¹², d'inspiració nord-americana, el qual va ser inclòs com a secció 295 del Tractat de Versalles. En aquesta conferència, la

delegació dels EUA va insistir en no adoptar "recomanacions", sinó "resolucions", i en què el conveni resultant fos sotmès a ratificació per part dels respectius cossos legislatius de cada Estat (Escohotado, 1998:628). Era l'inici de tot un seguit de tractats internacionals que finalment van acabar imposant a la resta de països la fi del paradigma clàssic en matèria de substàncies psicoactives.

A mesura que el segle avançava, el discurs moralitzador inicial que va caracteritzar la intervenció es va anar dotant d'un discurs mèdic paral·lel. Aquest segon discurs, propi de l'anomenat **PARADIGMA BIOMÈDIC** (Méndez, 2001) –el qual va dominar la professió mèdica durant els anys centrals del segle– emfasitzava la curació del cos per davant de l'atenció i el zel a la persona i confirmava amb rotunditat la tesi de la manca d'autonomia dels consumidors, avalant científicament la idea que les substàncies perseguides anul·laven la llibertat dels consumidors i construint la figura interclassista de l'usuari. D'aquesta manera, el discurs científic biomèdic es va sumar al discurs moralitzador anterior sense confondre's del tot amb ell i va cooperar eficaçment en la difusió mundial d'una relació legal amb les substàncies psicoactives basada en la prohibició taxativa de gairebé qualsevol ús d'aquestes. La professió mèdica, en un punyent cop de mà corporatiu, s'apropriava així de la potestat exclusiva per a prescriure l'ús universal de drogues i narcòtics, que sota el seu segell passarien a rebre la denominació de 'fàrmacs'.

Cal ressaltar que una de les diferències fonamentals que separa el paradigma clàssic del paradigma intervencionista sembla ser de naturalesa ètica.

¹² El Conveni limitava a "usos mèdics i legítims" l'opi, la morfina i la cocaïna, i "qualsevol nou derivat de l'opi o la cocaïna que pogués donar lloc a abusos anàlegs i tenir per resultat els mateixos efectes nocius". En no definir-se enlloc quins eren aquests usos "legítims" s'autoritzava implícitament les potències signants perquè poguessin exportar aquestes substàncies allà on no estiguessin prohibides per la legislació nacional (Escohotado, 1998:630)

"En el model clàssic la llei considerava els individus com a adults responsables a qui res no havia de dir sobre el seu ús de drogues mentre no malmetessin a terceres persones. S'optava llavors per la llibertat i pel control moral. En el model intervencionista les drogues es consideraven tan perilloses que l'actuació governamental només podia aspirar a eradicar-ne totalment el seu ús. S'optava llavors per la prohibició i el control legal. La diferència entre els models apareix aleshores com una qüestió típica de paternalisme enfront de llibertat." (Méndez, 2001: 93)

S'erigeix doncs amb força el paternalisme jurídic en el seu sentit més ampli, el qual consisteix en l'establiment d'una regulació jurídica dirigida a protegir les persones d'elles mateixes.

És enfront d'aquest nou panorama, el qual fa confluïr aspectes moralistes amb perspectives científiques, que ja podem parlar d'un nou paradigma que es desenvolupa amb força i solidesa i que impregnarà gran part del discurs i de les polítiques sobre drogues fins l'actualitat, es tracta del **paradigma mèdic-assistencial**, o simplement, **PARADIGMA ASSISTENCIAL** (Colom, 2001:50).

A partir d'aquí se'n deriven un cúmul d'associacions que comencen a legitimar una nova visió degradada i marginal de la persona consumidora. Així doncs, amb l'eradicació de qualsevol responsabilitat de l'usuari sobre el seu propi consum, aquest es veu definitivament abocat a esdevenir allò que d'ell se n'espera. La persona consumidora de drogues és doncs víctima d'una profecia que s'autoacompleix, això és, el consumidor cau víctima d'*"una definició falsa de la situació que genera una conducta nova tal que fa veritable la concepció originàriament falsa"* (Merton, R.K., 1949). I és que, en paraules de William

Hazlitt¹³, *"quan amb un sistema de terror i acusacions es porta la imaginació constantment cap al límit del vici, la gent s'esfondra a causa tan sols de la por de caure"*.

Arribats a aquest punt, i per acabar-ho d'adobar, entra en joc una nova substància que determinarà profundament el joc de vinculacions entre drogodependència i marginació i ho dispararà tot plegat una mica més enllà: l'heroïna. Amb la irrupció massiva d'aquesta substància en el mercat occidental, i en un moment en el que la pròpia gestió del consum ja no pertany a la persona consumidora, es desenvolupa i reifica de forma potent l'associació heroïna-dependència-marginació-delinquència, generant de forma inherent una forta alarma social. De cop i volta aquests elements s'entortolliguen i es fan difícils de distingir, donant pas a una situació que reforça una política legislativa prohibicionista i criminalitzadora del tràfic i consum de drogues i que desemboca en la Convenció Única de 1961 i culmina amb el Conveni de 1971¹⁴ signat a Viena. Tot i així, les regulacions pactades internacionalment contenen algunes importants excepcions que deixa exemptes de sanció moral, mèdica i legal algunes drogues més tradicionals com són l'alcohol, el tabac i el cafè, les quals no seran considerades com a *substàncies psicotròpiques*¹⁵.

¹³ Citat a Davenport-Hines (2003)

¹⁴ La història ens mostra que la restricció d'una droga no només provoca un augment en el consum de les altres, sinó en el de drogues tan anàlogues a ella com sigui possible. D'aquesta manera, quan per als ciutadans occidentals va començar a no ser tan senzill obtenir a les farmàcies els succedanis de l'opi i els seus derivats com l'heroïna, així com els succedanis de la cocaïna, va començar a produir-se un marcat increment de l'interès pels originals en qüestió (Escotado, 1998: 934).

¹⁵ El criteri perquè una substància sigui considerada com a *psicotròpica* vindrà determinat única i exclusivament per la seva inclusió en les Llistes I, II,

A partir d'aquí, el consum de drogues es veu intrínsecament vinculat a una dependència física i psíquica que porta l'usuari cap a una marginació social que el relaciona directament amb la figura del delinqüent. El paradigma assistencial determina que l'objectiu del tractament del dependent a les drogues sigui primordialment i gairebé exclusivament aconseguir l'abstinència en el consum (Colom, 2001), pas previ i absolutament necessari per a la seva reinserció social.

Així mateix, tota persona que consumeixi alguna de les substàncies incloses en la "Llista I"¹⁶ del Conveni de 1971 passa a ser vista com una persona malalta, sense voluntat pròpia i, per tant, sense cap dret sobre la gestió de la seva vida i del seu cos.

"L'addicte és vist com una persona que ha perdut les seves capacitats volitives, de prendre decisions o d'assumir qualsevol responsabilitat, amb la qual cosa ha de posar-se en les mans i "obeir" al professional si vol solucionar el seu problema." (Colom, 2001:51)

Així mateix, el consum de drogues és associat a la dependència, amb la qual cosa desapareix la figura de la 'persona consumidora de drogues' que ve a ser substituïda per la figura del 'drogodependent'. En els casos en què aquesta associació es fa difícil de concretar, la teoria de l'escalada (*stepping stone theory*) s'ocuparà de la resta. Així, per exemple, si no es detecta addicció en una persona que realitzi un consum moderat de cannabis, no significarà que aquesta persona no sigui víctima de la mateixa pèrdua de

volició que s'assigna a la dependència a una droga. En ser el cannabis una substància prohibida per les convencions internacionals al mateix nivell que qualsevol altra droga, els seus consumidors es veuran vinculats a totes les altres substàncies prohibides i, consegüentment, a la suposada pèrdua de responsabilitat sobre el propi cos.

A més a més, cal destacar que els coneixements i habilitats dels usuaris o exusuaris de qualsevol droga inclosa en les llistes de substàncies prohibides no es prenen en cap consideració. Els equips de tractament esdevenen amos i senyors sobre la persona consumidora, la qual no pot exercir cap paper a l'hora de dissenyar els plans preventius o bé les estructures terapèutiques.

Així doncs, arribats a la dècada dels 80 apareixen gran quantitat de recursos i polítiques dirigides a la normalització de tractaments de desintoxicació¹⁷. Des de la perspectiva assistencial, la prevenció es basa en donar informació, sovint, a través d'intervencions breus, puntuals i massives. Així mateix, aquestes intervencions acostumen a estar centrades en les substàncies *per se*, en les drogues, sense tenir en compte aspectes més globals d'educació per a la salut, d'aspectes actitudinals i de competències dels individus (Colom, 2001:52).

El paradigma assistencial no es veurà seriosament qüestionat fins ben bé principis dels 90, moment en què ja s'ha desenvolupat amb força un nou model pel que fa a la consideració del consum i la dependència a les drogues: es tracta del **PARADIGMA DE SALUT PÚBLICA**. Aquest es basa en el desenvolupament de

III i IV elaborades entre la Convenció de 1961 i el Conveni de 1971.

¹⁶ De les quatre llistes, la Llista I comprèn les drogues utilitzades en aquell moment pels representants de la contracultura, de manera que el THC –principi actiu del cannabis– s'inclourà en la mateixa categoria que d'altres com el LSD, la psilocibina o la mescalina.

¹⁷ El 1985 es crea a l'Estat Espanyol el Plan Nacional Sobre Drogas mentre que a Catalunya, el mateix any, s'aprova una llei de drogodependències que generarà el Pla Català de Drogodependències, publicat el 1987.

polítiques destinades a la *promoció de la salut* i en un model d'intervenció conegut com a *reducció de danys* o bé com a **REDUCCIÓ DE RISCOS**. Hi ha diversos motius que expliquen l'adveniment d'aquest paradigma, el qual comença a forjar-se en els anys '80 i a consolidar-se en els '90. Esmentem-ne alguns:

a) La irrupció del VIH

La major responsabilitat en el canvi de paradigma recau tal vegada en l'aparició d'una nova epidèmia provocada per un virus desconegut fins els anys '80 –el VIH– i que a priori afecta tots els estrats socioculturals tot i que en aquells moments semblava mostrar una major i més agressiva incidència en alguns col·lectius concrets, com eren les persones consumidores d'heroïna o els homes homosexuals. L'impacte de la SIDA va suposar potser l'incentiu més potent per a cercar un nou paradigma capaç de proporcionar fórmules per evitar la mort massiva dels consumidors d'aquest opiàci així com la forta morbiditat associada al seu consum.

D'alguna manera l'estret vincle que la propagació del nou virus establí amb les formes concretes de consum d'heroïna va encetar una interessant paradoxa, ja que sembla que l'urgent necessitat d'engegar polítiques de prevenció primària per tal d'evitar nous contagis del VIH va impulsar un fort qüestionament del mateix model de prevenció en l'àmbit de les drogues, donant pas a la nova perspectiva de reducció de riscos.

b) El prohibicionisme

Un cop va ser problematitzada la mort massiva pel contagi de malalties víriques no va ser difícil d'establir

estretes vinculacions amb alguns motius estructurals que portaven tantes persones a consumir de maneres tant autodestructives.

El prohibicionisme va reaparèixer com a una de les principals fonts d'alguns efectes perversos que abasten diferents àmbits tots ells interrelacionats. Així, l'excepcional manca de regulació de la qualitat de les drogues comporta sobredosis accidentals o involuntàries així com una gran extensió de problemes de salut derivats de l'adulteració del producte que arriba al mercat. Aquesta manca de regulació del mercat de les drogues, el qual gaudeix d'una forta i creixent demanda, també impulsa i enforteix un mercat negre en perpetu creixement i sosté poderoses màfies criminals així com pràctiques de corrupció i prevaricació a nivells desconeguts anteriorment. Més encara, la criminalització del consumidor genera una font potencial de mà d'obra que fàcilment és absorbible pels entramats jeràrquics del negoci del tràfic il·legal de drogues. Així mateix, i sense anar tan lluny, una anàlisi a nivell psicosocial ens podria portar a concloure que l'absència de criteris d'autoregulació i d'elements de responsabilització per part dels individus implica de forma inherent una acusada manca de moderació en el consum.

La condició d'il·legalitat del consum de determinades drogues es troba estretament vinculada a una part important de les suposades raons que haurien de provocar la motivació al canvi de paradigma en matèria de drogues.

"Les profundes contradiccions inherents al prohibicionisme plantegen un debat complex que dista molt d'estar resolt. La reducció de riscos ens ha ajudat a despullar aquestes contradiccions dels

prejudicis morals reduccionistes que les disfressaven, i ens trobem ara en millors condicions per avançar en la recerca de la seva urgent solució."
(del Río, M. 2001:38)

c) La irrupció de la comunitat en la promoció de la salut

El desenvolupament de les perspectives comunitàries comença a desenvolupar una comprensió de les problemàtiques de salut que és inseparable del context comunitari en el que s'insereix cada individu i que dona pas a noves conceptualitzacions del terme 'salut'. Així, l'any 1981, l'Organització Mundial per a la Salut (OMS), va introduir en la seva 34^{ena} Assemblea el concepte de **promoció de la salut**, definida com *"el procés de capacitació de la població perquè incrementi el seu control sobre la seva salut i, d'aquesta manera, la millori"* (del Río, 2001).

Aquest concepte de promoció de la salut s'integra dins d'una definició més àmplia de salut que la mateixa OMS descriu de la següent manera: *"Salut és aquell estat que reuneix les condicions mínimes en cada membre de la col·lectivitat que li permeti treballar productivament i participar de forma activa en la vida social de la comunitat en la que viuen"* (íbid).

Miquel del Río (2001) ressalta el fet que, en la seva Declaració d'Alma-Ata, l'Organització Mundial de la Salut afirma que *"les persones tenen el dret i l'obligació de participar individual i col·lectivament en la planificació i implementació de les seves cures mèdiques"*. S'entén que l'individu *"ha d'incrementar el seu control sobre la seva salut i, d'aquesta manera, millorar-la"*. Per assolir aquesta fita, l'individu o grup social *"han de ser capaços d'identificar i realitzar les seves aspiracions, satisfer les seves*

necessitats i modificar o afrontar les condicions de l'entorn".

Per trobar les primeres conceptualitzacions desenvolupades al voltant del paradigma de salut pública cal remetre's a les pràctiques pioneres dutes a terme en dues contrades del continent europeu que ja s'han caracteritzat des de fa moltes dècades pel seu caràcter innovador pel que fa als elements comunitaris i participatius de les seves actuacions:

Comtat de Merseyside (Regne Unit). Bressol de la primerenca "Salut Pública" ja en la primera meitat del segle XIX, és aquí on, allà en els anys '80, es va desenvolupar el que vindria a anomenar-se "Nova Salut Pública" i que Miquel del Río (2001:36) defineix com *"un plantejament global que integra canvis ambientals, mesures preventives individuals i intervencions terapèutiques, atorgant gran importància als aspectes socials relacionats amb estils de vida poc saludables i que evita caure en el parany de culpar la víctima de la seva pròpia mala salut."* Aquest primer discurs estava, tot i així, fortament impregnat del concepte "epidèmic" de la toxicomania, el qual entenia que la prioritat bàsica havia de ser evitar el contagi de la malaltia (VIH) a nous individus.

Amsterdam & Rotterdam (Països Baixos). En aquestes ciutats, ja en els anys '70, es va començar a desenvolupar una noció de 'normalització' que es desplaçava radicalment de l'esfera de la intoxicació per drogues il·legals a l'esfera de les conseqüències socials de les drogues y el seu consum.

Com indica Miquel del Río (2001:36), l'important canvi conceptual que s'ha introduït a través d'aquestes noves intervencions resideix en l'adopció de

principis propis de la recerca de la qualitat en els serveis. La relació que s'estableix entre el col·lectiu de professionals i les persones consumidores pateix una transformació radical. Així, si sota el paradigma assistencial *"els equips de tractament mantenen una actitud d'espera de la demanda i realitzen l'atenció des del despatx"* (Colom, 2001:51), en el paradigma de salut pública *"hem passat de les 'exigències' a l'oferta de serveis; hem après a atansar-nos als usuaris, a escoltar-los i a interessar-nos per aquells que no recorren als serveis oferts."* (del Río, 2001:37).

Així doncs, sembla que el paradigma assistencial genera el seu marc conceptual i les seves polítiques d'intervenció des de despatxos i serveis més o menys aïllats o connectats a les realitats comunitàries i psicosocials vinculades al consum, i les seves pràctiques de comunicació estableixen un model radial.

El paradigma de salut pública sent la necessitat de sortir al carrer per fusionar-lo amb el despatx, i cerca la seva inspiració conceptual en la pròpia comunitat i en les definicions i problematitzacions que emanen de les persones consumidores per elles mateixes. El procés de comunicació adopta un model en xarxa.

La prevenció s'emmarca aquí dins de l'Educació per a la Salut i prova de fomentar les competències personals i socials (autoestima, capacitat crítica, tolerància a la frustració, autonomia...). Les intervencions han d'implicar els iguals, les mares i pares o el professorat, i han de tenir una continuïtat temporal i ajustar-se a cada població diana i a cada context específic.

El nou paradigma es basa en crear les eines necessàries per poder traspasar de nou l'assumpció de responsabilitats a cada persona de manera que sigui ella mateixa qui, des del renovat reconeixement de la seva llibertat de decisió, opti per la millor manera de viure d'una forma saludable en un món amb drogues, tant si en consumeix com si no ho fa.

"Llibertat i responsabilitats són dos aspectes d'un mateix fenomen, i tota extensió de la primera comporta un creixement de les segones." (Szasz, 1977)¹⁸

1.3. La Prevenció

Polítiques preventives

Com ja hem vist, al llarg de la història hi ha hagut diverses formes institucionalitzades de gestionar l'ús de les drogues per part dels nuclis de poder dominants en cada època. Els diversos paradigmes esmentats ens han proporcionat una aproximació als valors i als coneixements que fonamentaven aquestes polítiques (institucionals, comunitàries i personals) sobre els usos i abusos en matèria de drogues.

Així mateix, tant en aquests dies¹⁹ com en èpoques anteriors²⁰ podem parlar d'un mercat econòmic que gira al voltant de les drogues. La gestió de l'oferta i la demanda ha estat i és un dels principals pilars de les polítiques institucionals. Estem parlant de polítiques de control orientades a establir i estabilitzar un tipus concret de relacions amb les diferents drogues. A dia d'avui, sense entrar en els múltiples criteris que fonamenten aquesta gestió, ens trobem davant de dues línies de

¹⁸ Citat a: del Río, M. (2001)

¹⁹ Veure Napoleoni, L. (2004)

²⁰ Veure Escotado, A. (1998)

control governamentals enfront les drogues i els seus problemes associats. Per un costat, ens trobem davant de programes i estratègies dirigides a la reducció de l'oferta. Ens estariem referint a aquells programes desenvolupats per governs amb l'objectiu de disminuir el grau de disponibilitat social de les drogues (per exemple, l'augment dels preus en el tabac o l'alcohol, que en dificulta l'accessibilitat als consumidors). Per un altre costat, trobaríem aquells programes i estratègies destinades a la reducció de la demanda. Ens estariem referint a:

"Els esforços en l'àmbit de la reducció de la demanda es tradueixen en programes de prevenció i tractament. Amb els programes de prevenció s'intenta disminuir el nombre de persones que consumeixen drogues, o si més no, retardar el major temps possible l'inici de consum o l'escalada en l'ús de drogues. Són programes que van destinats en major proporció als joves i adolescents i, per tant, els seus camps d'actuació acostumen a estar centrats en l'àmbit escolar, familiar i en l'entorn social de grups d'iguals." (Baulenas, G: 2000:242)

Per tant, és en la gestió de la demanda on situaríem les polítiques de prevenció.

*"Els programes de reducció de la demanda hauran d'abastar tots els aspectes de la prevenció, des de la tasca de desencoratjar el consum inicial fins a la de reduir les conseqüències sanitàries i socials nocives de l'ús indegut de drogues."*²¹

La prevenció fa referència a aquella acció en el moment present destinada a influenciar en uns esdeveniments que encara no estan presents. Així doncs,

estariem d'acord amb el fet que ens estem referint a una acció anticipatòria.

"La prevenció pot definir-se en sentit ampli com l'acció i l'efecte de les intervencions dissenyades per canviar els determinants individuals, socials i ambientals de l'abús de drogues legals i il·legals, incloent tant l'evitació de l'inici a l'ús de drogues com la progressió a un ús més freqüent o regular entre poblacions en situació de risc." (EMCDDA: 2000) 22

Com la mateixa definició ens mostra, la prevenció aplicada al món de les drogues s'inicia des de diferents punts: accions que són prèvies al consum i accions que són contingents al consum. Aquest fet no és d'estranyar si contemplem que ens trobem davant una gran varietat de situacions que van des de l'abstinència fins als mals usos de les drogues. Entre aquests dos extrems hi ha una gran varietat de pràctiques individuals i col·lectives que esdevenen en múltiples formes concretes d'apropiació de les substàncies, totes elles situades en contextos molt heterogenis entre si. És per aquest motiu que les estratègies de prevenció tenen per objectiu treballar sobre les persones, les substàncies i els contextos. Seguint les pautes de les distincions d'estratègies realitzada per Trojman Sherri (1986) podríem parlar de:

Estratègies orientades a les persones: són aquelles que tenen com a objectiu el treball sobre el coneixement i les actituds dels individus sobre les drogues. Tanmateix, també són aquelles estratègies que tenen com a objectiu realitzar un treball sobre les competències de les persones. Ens referim al treball de les habilitats personals (l'autoestima, les capacitats

²¹ A la Declaració de Principis del Vintè Període Extraordinari de Sessions de les Nacions Unides (8-10 juny 1998, veure Annex d'aquest document).

²² Adaptat de: UNDCP, 2000; y CSAP, 1993. Veure a: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. <http://www.emcdda.eu.int/index.cfm>

cognitives, l'afectivitat, etc.) que permeten afrontar les situacions del dia a dia.

Estratègies orientades al context: aquestes estratègies tenen com a objectiu la transformació de l'entorn on viuen les persones. Aquesta millora de l'entorn està orientada a millorar la satisfacció de les persones que hi viuen, al mateix temps que pretén disminuir l'estrès que provoquen certes activitats que s'hi realitzen.

Estratègies de control: són aquelles estratègies que influeixen tant a les persones com a les substàncies i als diferents contextos. Parlem de mesures legislatives, econòmiques o punitives orientades a controlar la comercialització i la qualitat per a disminuir la demanda.

Cal dir que, l'acció preventiva en si, haurà de tenir en compte les característiques idiosincràtiques del context on es realitza, del col·lectiu a qui es dirigeix i els seus rituals, i de la substància que es consumeix o es pot consumir. És aquesta idiosincràcia que acabem de comentar la que ens ofereix una primera explicació de les dificultats que trobem a l'hora de trobar un consens teòric i pràctic en el que a la prevenció es refereix. Tota acció preventiva pren el seu sentit i significat dins d'un espai (el context) i un temps (el moment de la intervenció). Per exemple, és aquest punt on algunes polítiques institucionals (de caràcter homogeni degut a l'estandardització que implica el seu funcionament burocràtic) toparien frontalment amb l'heterogeneïtat dels contextos i dels moments en què s'intervé.

Un intent per pal·liar aquest problema es la distinció de la prevenció en tres nivells d'intervenció. Amb una forta

influència de l'àmbit mèdic-assistencial, la prevenció es dividirà segons:

Prevenció primària. És la intervenció que actua abans no es produeixi el consum. El seu principal objectiu és impedir o retardar els usos de les drogues. Aquest nivell de prevenció té un caràcter "d'universalitat" doncs està destinat a una gran majoria de la població. A priori, un gran nombre de persones són susceptibles de ser potencialment consumidores. Les seves actuacions prenen, majoritàriament, un model inespecífic de prevenció dels usos de drogues per tal d'evitar els possibles efectes sobre aquells grups d'edat o contextos que es troben molt allunyats de les vivències de consum de drogues. El gran nombre de destinataris i la seva inespecificitat farà que els agents de prevenció adequats per a aquest nivell siguin els mediadors socials com la família, les professores, els monitors, etc. La idea és que la mateixa socialització incorpori elements preventius. Segons l'Organització Mundial de la Salut, la prevenció primària consistiria en:

"Estratègies que pretenen prevenir l'adveniment de l'ús de substàncies psicoactives o retardar l'edat en què s'inicia el seu consum" (OMS, 1997: 138)²³

Prevenció secundària. Aquest nivell de prevenció intervé quan ja hi ha hagut una presa de contacte amb les drogues. El seu objectiu recau en intentar disminuir progressivament el consum fins que desaparegui i/o en evitar la instauració d'usos problemàtics. Aquest nivell de prevenció combina els models inespecífics i els models específics (per exemple, segons la substància). Per un costat, és inespecífic per poder abastar un gran nombre de població i per l'altre es específic perquè ja comença a

²³ Citat a: Hawks, D. Scott, K. i McBride, N. (2002).

requerir de coneixements tècnics concrets. Així, els agents de prevenció en aquest nivell començaran a incloure especialistes i professionals. Segons l'Organització Mundial de la Salut, la prevenció secundària:

*"Es refereix a intervencions que pretenen prevenir un ús problemàtic de substàncies psicoactives entre aquelles persones que ja les utilitzen, limitar el grau de duració del dany individual o social causat i assistir els usuaris que puguin desitjar posar fi a aquest ús" (OMS, 1997: 139)*²⁴

Prevenció terciària. Aquest nivell de prevenció actua un cop els usos amb les drogues ja es consideren problemàtics. Aquest nivell fa referència tant als efectes del consum a curt termini com a aquells que es produeixen a llarg termini. És a dir, actua sobre els efectes ja visibles (danys) i sobre aquells possibles (dèficits i handicaps) associats al consum. Per tant, ja estariem parlant de tractaments exclusivament específics: comunitats terapèutiques, reducció de riscos, tractament ambulatori, teràpies, etc. En la mateixa línia, els agents de prevenció seran únicament especialistes en el grau de coneixement i les capacitats adequades per realitzar les tècniques i tasques necessàries en aquest sentit.

"Les intervencions que proposa la conversa per prevenir els riscos i danys que provenen de l'experiència de la prevenció terciària són de tipus específic." (Rementería, 2001: 38)

Aquests tres nivells de prevenció conjuguen un menor o major grau d'especificitat de les seves intervencions. La tendència general és que l'especificitat de la intervenció sigui creixent a mesura que pugem de nivell de prevenció. Ara bé, també és factible que trobem casos on una intervenció

concreta, en el cas de la prevenció primària o secundària, pugui assolir graus elevats d'especificitat, sobretot quan els grups o població diana, per la seva edat o situació, es trobin en relacions molt properes a les drogues.

"Així, en termes generals, amb la població vulnerable o en risc seria necessari dissenyar i executar una campanya de prevenció primària; amb la població vulnerable ja afectada una campanya de prevenció secundària, consistent en atenció primària en salut, conselleria familiar i ajuda social; mentre que, amb la població drogodependent greument afectada, és necessari una acció de prevenció terciària consistent en tractaments de desintoxicació, tractament de seqüeles, substitució de substància, internament, i altres." (Rementería, 2001: 22)

Tot i aquesta distinció de la prevenció en tres nivells ens seguim trobant alguns problemes:

Per un costat, es fa força difícil d'establir quins són els límits de cada nivell –on s'acaba un nivell i on comença el següent– en relació als problemes vinculats a les drogues. Aquesta distinció segueix tenint un punt mecanicista ja que categoritza la prevenció en base a uns criteris apriorístics que no tenen per què trobar-se tan diferenciats en les realitats a intervenir.

Per un altre costat, la suma dels diferents sabers que intervenen en la prevenció i els *feedbacks* que rebem d'aquestes realitats intervingudes generen un volum de nous coneixements específics que encara fa més difícil la categorització de la prevenció en nivells.

"La fragmentació del coneixement que existeix actualment en el camp de la prevenció de drogodependències genera greus obstacles als seus potencials

²⁴ Íbid.

usuaris: polítics, planificadors i tècnics socio-sanitaris, entre d'altres." (Salvador, T. i Martínez, I.M^a. 2000:258)

Voler ordenar tot aquest volum de coneixements i tècniques dins els tres nivells de prevenció també comporta una altra problemàtica associada: les lluites de poder entre les diferents formes de saber/intervenció. Cada línia de saber (disciplines i professions) mira la realitat a intervenir des d'una perspectiva concreta, i per tant, allò que es problematitza des d'un camp disciplinar i professional no té per què ser el mateix que des d'un altre. A això hi hem de sumar el fet que cada disciplina ocupa una posició diferent en el *status quo* del disseny i l'estructura de les xarxes assistencials. Així, ens trobem que algunes formes de saber no poden incloure's en els espais on està en joc la mateixa definició de prevenció.

En el nostre país hi ha una forta predominança d'una visió mèdico-assistencial pel que fa a les relacions amb drogues. Així, per exemple, la gran majoria dels òrgans directius dels Centres d'Atenció i Seguiment de Catalunya estan acaparats per metges i metgesses. Aquesta predominància mèdico-assistencial –completament avalada pels seus múltiples èxits en matèria de salut– deixaria al marge, paradoxalment, altres formes de saber que complementen la visió sobre el món de les drogues. En moltes ocasions les intervencions anirien bàsicament destinades a la gestió del cos i les seves conductes en relació a la salut tot perdent de vista elements tan bàsics com les característiques de la situació familiar, els recorreguts laborals o la comunitat a la que es pertany així com els seus ritus i normatives internes. La intervenció, en aquest sentit, pot ser entesa com una *vacuna preventiva* (Salvador, T. & Martínez, I.M^a., 2000).

Les polítiques de riscos

Orientades a recaure en l'ús comunitari, trobem un conjunt de polítiques i models preventius que intervenen directament sobre un conjunt d'elements concrets. A diferència d'una acció preventiva dividida i estructurada en nivells a priori, aquí l'acció preventiva s'organitza segons una aproximació probabilística a uns criteris de benestar. Aquests criteris queden establerts mitjançant un conjunt de factors, en forma d'ítems, que constitueixen el que és benestar o saludable.²⁵

"La majoria de teories vigents reconeixen que són nombrosos els factors que influeixen en la iniciació i el manteniment del consum de drogues. Aquests factors poden procedir de l'àmbit individual (inclòs el genètic), de l'interpersonal, del familiar i de l'escolar, així com dels condicionaments socials i econòmics de l'entorn." (Salvador, T. & Martínez, I.M^a. 2000:256).

Aquests factors ens parlen tant de situacions o de característiques personals com de conductes i actituds que juguen un paper en el consum i els usos de drogues. Quan parlem d'usos de drogues cal que contemplem els factors des de tres eixos que s'interrelacionen entre si:

- La *substància*, com a element material.
- La *persona* i el seu recorregut vital.
- El *context social*, com el marc on es produeixen les interaccions amb les substàncies.

En aquests tres eixos és on definirem els factors de risc i els factors de protecció segons la seva influència

²⁵ La OMS defineix salut com 'un estat de complet benestar físic, mental i social i no merament l'absència de malaltia.'

(correlació) en l'estàndard de salut. A l'hora de dissenyar la intervenció preventiva els factors es defineixen, normalment, segons un conjunt d'estimacions estadístiques que mostren com a significatiu el seu paper en el consum i els usos de drogues. Els *factors de risc* seran aquells elements que tant a curt com a llarg termini poden portar al consum o al consum problemàtic. Els *factors de protecció* seran aquells elements que tant a curt com a llarg termini poden evitar o reduir el consum i els seus problemes associats.

"Hi ha molts factors que poden augmentar el risc d'una persona per a l'abús de drogues. Els factors de risc poden augmentar les possibilitats que una persona abusi de les drogues mentre que els factors de protecció poden disminuir aquest risc. És important notar, no obstant això, que la majoria de les persones que tenen un risc per a l'abús de les drogues no comencen a usar-les ni s'hi fan addictes. A més, el que constitueix un factor de risc per a una persona, pot no ser-ho per a una altra." (Robertson, E., David, S. & Rao, S. 2004:6)

Els factors de risc faran referència a la interacció entre els tres eixos que hem plantejat. Aquests factors, per tant, no tenen un caràcter universal sinó que es troben situats en un context i en un moment concret. Això no vol dir que en contextos diferents no puguem trobar un mateix factor rellevant en ambdós. Els factors de risc no poden entendre's de forma aïllada, sinó que neixen fruit de les múltiples relacions que s'estableixen entre els diferents elements que poblen els tres eixos. Degut a això, els factors s'han d'entendre com quelcom dinàmic, que pot canviar amb el pas del temps.

Els factors de risc en cap moment poden ser entesos com elements etiològics de consum o mals usos de drogues. És a

dir, són elements explicatius (possibles eines de predicció) de les eventuales condicions que deriven en un consum i un ús de les drogues. En cap cas poden ser entesos com elements que determinen per si mateixos el futur consum de drogues. En un pla estadístic, parlariem de correlacions positives amb l'inici del consum o amb els mals usos de les drogues.

En canvi, els factors de protecció fan referència a elements que correlacionen negativament amb l'inici del consum o dels mals usos. Aquests factors es relacionen amb l'estudi previ dels factors de risc, és a dir, són aquells factors que, per exemple, ja existeixen dins el col·lectiu a intervenir i que han de ser treballats per a potenciar la reducció dels factors de risc. Concretament, estem parlant d'estratègies que van dirigides a treballar les relacions d'un mateix amb si mateix, d'un mateix amb la seva xarxa social, amb l'entorn sociocultural o amb les mateixes substàncies.

"Una meta important de la prevenció és canviar el balanç entre els factors de risc i els de protecció de manera que els factors de protecció excedeixin als de risc." (Robertson, E., David, S. & Rao, S. 2004:7)

Els factors de protecció, com els factors de risc, no són entitats universals ni deterministes. Més aviat, i com podem veure, són elements reactius i contraposats als factors de risc. Per tant, el que podem destacar és la possibilitat que aquests factors obren a l'hora de disminuir l'aparició de les problemàtiques associades a les drogues.

En aquesta línia també trobem els **programes²⁶ de reducció de riscos**.

²⁶ Utilitzem el terme 'programa' ja que entenem que les polítiques poden abastar diversos programes i, a dia d'avui, la reducció de riscos només es practica en

Dins d'aquests programes s'inclourien tots aquells programes i serveis mèdics i socials encaminats a reduir i minimitzar els efectes negatius del consum de drogues. El seu objectiu no és l'abstinència²⁷. Aquests programes no només centren la seves energies en una millora de la salut, entesa en termes mèdics, sinó que també treballen d'altres aspectes, a saber, l'evolució personal, la participació en el context social, la marginació, les dinàmiques laborals, l'estigma, etc. Aquests aspectes prenen la mateixa importància que el benestar mèdic en relació als efectes problemàtics que es poden derivar del consum.

"Entenem que reduir riscos és una filosofia de l'acció educativa i sanitària sense valoració moral prèvia sobre una conducta determinada. És una política assistencial que organitza i engloba la pràctica del conjunt d'accions sanitàries, socials i comunitàries, en relació als efectes perjudicials del consum de drogues." (Baulenas, G. Borrás, T & Magrí, N. 1998:7)

Segons el país on ens situem aquests programes també poden adoptar el terme reducció de danys (*Harm reduction*). Així, des de la IHRA²⁸ es defineix aquest terme com a:

"Les polítiques i programes que principalment proven de reduir les conseqüències sanitàries, socials i econòmiques adverses produïdes per les substàncies alteradores de l'humor en els usuaris individuals de drogues, les seves famílies i les seves comunitats." (IHRA, 2005)

intervencions molt específiques i concretes pel que fa a drogues il·legals. Aquest no és el cas en les drogues legals (veure campanyes d'alcohol).

²⁷ "Una reducció del consum de drogues no redueix necessàriament el dany i sovint fins i tot el pot exacerbar de forma inadvertida. Aquest ha estat el cas especialment quan els esforços per reduir el consum s'han perseguit entusiàstament" (IHRA, 2005)

²⁸ International Harm Reduction Association

En algunes ocasions aquests dos termes –reducció de riscos i reducció de danys– han estat utilitzats indiferentment. Tot i això, sí que podríem parlar de diferències si entrem en les seves implicacions semàntiques:

Dany: Pèrdua o detriment causat a una persona o a una cosa en els seus interessos, la seva salut, el seu valor, el seu estat.

Risc: Contingència a la qual està exposat algú o alguna cosa; possibilitat d'un perill incert.

Si atenem a les accions que s'adopten des dels serveis assistencials o des de l'activitat dels professionals observarem que estem parlant de contingències (possibilitat d'esdevenir o no esdevenir), de recursos i d'accions destinades a evitar l'aparició de certs danys concrets i probables. L'objectiu és que no es produeixin aquests danys reduint algunes de les contingències associades als usos de les drogues. És a dir, parlem d'activitats destinades a introduir canvis conductuals i/o relacionals vers les problemàtiques immanents als usos de les drogues. Així doncs, parlariem de danys en tant en quan poguéssim assegurar, a priori, l'aparició de contingències concretes.

Tanmateix, aquests canvis han de ser incorporats per d'altres, i per tant, no sempre es mantindran estables, de manera que no es pot assegurar que es compleixin les conductes apreses en el context de consum. Els mateixos recursos, els agents professionals o bé la informació que es dona, són elements contingents en la presa de decisions. En cap cas això assegura, per exemple, una conducta concreta davant les drogues. Resumint, es tracta de donar eines orientades a què la presa de decisions de les persones eviti determinades

contingències associades als usos de les drogues.

Aquesta definició de risc ens porta a comentar el que estem anomenant *presa de decisions*. Com ens comenta Ulrich Beck (2002), "*Risc és l'enfocament modern de la previsió i control de les conseqüències futures de l'acció humana.*" Per tant, quan parlem de riscos també parlarem de presa de decisions. La definició de risc no ens porta a un coneixement específic i tancat, ens porta, inevitablement, a actuar cap a una elecció.

"L'ontologia del risc com a tal no garanteix l'accés privilegiat a cap forma específica de coneixement. Obliga a tots a combinar dues pretensions de racionalitat diferents i freqüentment divergents, a actuar i reaccionar enfront de certes contradiccióries". (Schwarz i Thompson, 1990)29

El risc suggereix una incertesa calculable que permet la presa de decisions. És per això que parlem de gestió de riscos, perquè la voluntat hi juga un paper. Aquesta és la gran diferència del risc respecte al perill. El perill, pel contrari, implica una incertesa incalculable, una incertesa que és independent a les decisions que un mateix pren.

"Parlem de risc si els possibles danys futurs són atribuïbles a la pròpia decisió. Si un no puja a un avió no pot estavellar-se. En el cas dels perills, d'altra banda, el dany té una causa externa. Així ocorre si, per seguir amb l'exemple donat, a un el maten les restes d'un avió que cau... (...) Així, avui la distinció entre risc i perill traspasa l'ordre social. Allò que per a una persona és risc per a una altra és perill. El fumador pot ser que corri risc de contreure càncer, però per a tercers això és un perill." (Luhmann, 1991:81)30

És aquest el motiu pel qual la reducció de riscos treballaria des de la mateixa posició que les persones que consumeixen drogues, per poder atendre a allò que es defineix com a risc i com a perill des de la mateixa posició de consum i no només des de la posició aliena del professional. Així doncs, entendríem per reducció de riscos aquell treball professional que dóna eines per a la pròpia presa de decisions, concretament, des d'una posició de consum. Es pretén que la mateixa posició de consum esdevingui un risc i no un perill.

Hi ha un tercer element que encara no hem comentat que es triangula amb el risc i la presa de decisions. Parlem de la *responsabilitat*. Tota decisió i tot risc implica una persona responsable i un procés de responsabilització. La reducció de riscos, des del moment en que dóna eines per a la presa de decisions, treballa en la direcció de donar autonomia als consumidors i, per tant, de responsabilitzar-los de l'assumpció de certs riscos. Entendriem responsabilitat en dos sentits simultanis: com una qualitat de decisió i com una qualitat jurídica.

En definitiva, des de la reducció de riscos allò que es problematitza és la gestió del risc (la relació entre risc, decisió i, ara també, responsabilitat) associada als usos de drogues. Des de la reducció de riscos els usos de drogues no tenen per què ser, a priori, un perill.

²⁹ A: Beck, U. (2002)

³⁰ Ibid.

2

METODOLOGIA METODOLOGIA

DE QUÈ VA AIXÒ

I DE QUÈ VAN AQUESTS

A les teves mans tens un material d'informació sobre els porros. És el resultat de mesos de treball d'alguns professionals de l'educació per a la salut i de molts joves.

Com que hi ha una pila d'opinions sobre el cànnabis -fins i tot contradictòries- hem hagut d'obligar-nos a escriure amb serietat i rigor- sense moralina d'aquella-. Hem anat al gra, amb el llenguatge del carrer i utilitzant el masculí com a genèric.

Volem oferir eines perquè no s'acabi tenint problemes amb el cànnabis. Qui n'ha tingut no voldrà que la seva gent passi el mateix. I qui no fuma o ho fa amb prudència, voldrà seguir igual.

Fumar porros o no, és una decisió més. Sabem que el cànnabis és una droga i que no és inofensiva. Així que qui fumi haurà de tenir en compte com es troba, a on, la quantitat i les seves possibles conseqüències.

Ens creiem al 100% que disposar d'informació ajuda a desmitificar tòpics i ens dóna eines per prendre les nostres pròpies decisions (que és la nostra vida).

Total, que aquí teniu un instrument per poder exercir millor la vostra llibertat.
Salut, doncs.

L'equip del Que ruli...

tenent als objectius de la investigació hem considerat pertinent la utilització d'un enfocament metodològic eminentment qualitatiu per avaluar el material "Que Ruli" tot establint un quadre de significació dels principals elements implicats en la percepció i concepció del mateix.

En nombroses ocasions s'ha posat de manifest la idoneïtat d'utilitzar mètodes qualitius de recerca en estudis de caràcter exploratori, en temes sobre els quals no existeix excessiva informació³¹. La metodologia qualitativa resulta primordial quan es volen analitzar determinades situacions, identificar les dimensions més significatives implicades en les mateixes i generar orientacions per aprofundir en aspectes més concrets³².

Alhora, quan es tracta d'estudiar la percepció, les imatges i les representacions associades a determinades situacions o vivències, i als recursos que les persones mobilitzen per donar sentit a la seva realitat, és necessari optar per enfocaments que es desenvolupin en contacte directe amb aquells fenòmens i processos objecte de la recerca. És a dir, enfocaments que impliquin el mínim grau de mediació o preformació de la informació i de les formes de donar compte de les mateixes persones implicades en l'estudi, i que a més permetin examinar les diferents qüestions tractades de forma contextualitzada.

Encara que els registres estàndards i quantitatius que s'obtenen amb qüestionaris i enquestes, permeten un tractament extensiu de la informació i faciliten la comparació de la mateixa, creiem que els objectius d'aquesta avaluació fan necessària una aproximació que permeti un tractament intensiu de la informació i que possibiliti un aprofundiment comprensiu en aquelles dimensions que afecten i permeten explicar els elements i factors centrals implicats en la significació del "Que Ruli". Creiem que la riquesa dels significats no pot ser expressada de forma atomista, com un conjunt de variables discretes, sense un risc elevat de perdre informació rellevant. D'aquesta manera, per tal d'endinsar-nos en els elements que constitueixen el sentit que pren el "Que Ruli" i per veure quin tipus d'efectes produeixen traslladarem la nostra atenció als significats i a les formes de donar sentit que sorgeixen a partir dels relats dels joves entrevistats.

La metodologia qualitativa estableix que s'ha de mantenir el caràcter essencialment significatiu de l'acció humana, és a dir, parteix de la base que en moltes dimensions les accions humanes no són reductibles a parametrització o quantificació. D'acord amb aquesta premissa, aquests enfocaments es caracteritzen per donar prioritat a l'anàlisi i la interpretació del significat que les persones fan de les seves accions i de les accions dels altres. Així, la metodologia qualitativa emfasitza el caràcter significatiu del comportament humà, donant especial importància al llenguatge com a vehicle de significacions i a la interpretació i la comprensió com a estratègies fonamentals d'aproximació als fenòmens socials.

³¹ Per a una aprofundiment sobre aquest punt de vista, veure Berg, B.L. (1998); Buttny, R. (1993); Garcia Ferrando, M.; Ibañez, J.; Alvira, F.(1986); Mishler, E.G. (1995); Ruiz Olabuénaga, J. (1996); Ruiz Olabuénaga, J.; Ispizua, M.A. (1989).

³² Veure, al respecte, Brunet, I.; Pastor, I.; Belzategui, A. (2002).

2.1. Tècniques

De nou, d'acord amb els objectius de la present avaluació, necessitàvem una eina que permetés obtenir informació intensiva, de caràcter holístic i contextualitzat. Així, la tècnica utilitzada per a l'obtenció d'informació ha estat l'entrevista. I l'entrevista, en aquest cas, ha estat tant una eina d'exploració que ens ha ajudat a identificar variables, factors i relacions, com una eina de recollida d'informació.

En concret, s'ha utilitzat la modalitat d'entrevista semiestructurada, quant al grau d'estructuració, i en profunditat, quant al grau de directivitat. En una entrevista semiestructurada, s'estableixen per endavant tots els temes que s'abordaran, però l'ordre de presentació i la manera d'anar introduint-los es deixen al criteri de l'entrevistador. Aquesta modalitat es caracteritza per l'absència de l'estandardització formal que és pròpia del qüestionari i de l'entrevista estructurada, la qual cosa permet a la persona entrevistada respondre de forma exhaustiva, amb el seus propis termes i dins del seu quadre de referència i significació.

Així, en aquest tipus d'entrevista l'únic que es troba absolutament prefixat són les consignes d'inici de l'entrevista i el guió de les temàtiques a ser abordades, amb la finalitat de proporcionar un caràcter homogeni a la informació recollida. S'elabora un guió de tots els temes sobre els quals obtenir informació, però l'ordre i la manera d'introduir-los es decideixen en el curs de l'entrevista per tal de respectar al màxim les preferències d'ordre i d'expressió de l'entrevistat o l'entrevistada.

D'acord amb això, la gran majoria d'entrevistes que hem realitzat són de

tipus etnogràfic. Concretament, ens referim a què les entrevistes han estat realitzades en el mateix context quotidià dels joves. Un context que ha contemplat tant els espais on el material ja hi era present com els espais on (encara) no hi era. D'aquesta manera tot i que es realitzin entrevistes focalitzades en els tòpics derivats dels objectius de la investigació, es dóna prioritat a la forma en què la persona entrevistada, *in situ*, expressa amb les seves pròpies paraules les seves experiències i les percepcions del "Que Ruli".

Es tracta, en definitiva, d'entrevistes dissenyades per permetre fer emergir els processos de construcció de significat en què els joves entrevistats i/o els professionals en el camp de la prevenció es troben inserits per tal de donar sentit al material "Que Ruli".

Val a dir, però, que en una ocasió també hem utilitzat els grup focals com a eina per a l'obtenció d'informació. A grans trets, podem dir que comparteix moltes de les característiques que hem esmentat per a l'entrevista semiestructurada. Com en aquesta, s'utilitza un guió temàtic que permeti que les persones s'expressin lliurement i a partir de les seves pròpies paraules i expressions. Com en l'entrevista, es tracta d'una eina que permet aprofundir en els significats de les persones, però amb la diferència que, en aquest cas, l'elaboració de significats es a partir de la discussió entre un grup reduït de persones (entre 6 i 10). És precisament aquesta interacció entre els membres del grup allò que constitueix el fet distintiu del grup focal i que li proporciona el seu interès i potència. La discussió, efectivament, no té com a objectiu la cerca del consens entre els membres del grup; més aviat, allò que possibilita és recollir un ampli ventall

d'opinions i punts de vista que poden ser tractats extensament. La situació de grupalitat produeix un desplaçament del control de la interacció que va de l'investigador cap als participants, la qual cosa afavoreix un major èmfasi en

la producció de sentit pròpia de les persones entrevistades.

2.2. Procediment

D'acord amb els objectius de la investigació es va realitzar:

- Una entrevista a una de les persones que van dissenyar i crear el material.
- Tres grups focals, distribuïts de la següent manera:
 - o Un grup de 10 joves entre 15 i 18 anys.
 - o Un grup de 7 joves entre 19 i 22 anys.
 - o Un grup de 9 professionals de l'àmbit de la prevenció en matèria de drogues.
- Trenta-una entrevistes etnogràfiques. Totes les entrevistes realitzades varen ser transcrites literalment en la seva totalitat per a la realització de la descripció i de l'anàlisi.

L'entrevista individual a una de les persones que van dissenyar i crear el "Que Ruli" tenia com a objectiu introduir-nos en la història dels materials: com neix la idea, qui són els seus creadors, quins són els seus objectius, quins són els criteris de construcció, quins condicionants es troben, quin mètode utilitzen, etc. Posteriorment, es realitzen dos grups focals amb joves per tal de poder introduir-nos en el seu univers simbòlic i per realitzar una primera aproximació als sentit que li donaven als materials. Seguidament, es realitza un tercer grup focal amb professionals de la prevenció per atendre a la seva experiència amb els materials i a les seves valoracions sobre aquest. Així mateix, volíem introduir-nos en els seus estil de treball educatiu per tal de poder situar els materials.

Per poder proporcionar una lectura sistematitzada de les imatges, significats i representacions associades al material "Que Ruli" per part dels joves entrevistats, hem optat per proporcionar allò que en la

investigació de tipus etnogràfic s'anomena una *descripció densa*³³.

La tasca de la descripció densa és extreure estructures de significació que sovint semblen irregulars, no explícites o inconnexes i que l'investigador/a ha de poder connectar. En el nostre cas, es tracta de buscar estructures de significació recurrents en les formes concretes amb què els joves i els professionals donen sentit al cannabis, als seus usos, a la gestió del coneixement i de la informació sobre aquesta substància i, principal i específicament, al "Que Ruli" i al paper que es donen a si mateixos en les relacions d'apropiació que estableixen amb aquests materials.

Tot i buscar estructures de significació, el procediment és "microscòpic", en el sentit que es fa un recorregut minuciós pel context de les explicacions dels entrevistats, posant de manifest els petits relleus i detalls que sobresurten en parar

³³ Per a un aprofundiment en el concepte de *descripció densa*, veure Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books y Velasco, H. Díaz de Rada, A. (1997). *La lógica de la investigación etnográfica*. Madrid: Trotta.

atenció a la xarxa de relacions i significats que les entrevistes revelen si es dirigeix una mirada intensiva sobre elles.

La descripció densa ofereix una descripció tal que és en ella mateixa interpretació i explicació. Així, en aquest tipus de descripció, el relat que l'investigador construeix posseeix simultàniament un nivell descriptiu i un nivell argumental i explicatiu, en tant que la informació es converteix en significació, en sentit, en ser analitzada en base a una visió relacional de valors i significats socials que condensen.

D'aquesta manera el procediment emprat ens permet:

- Oferir la reconstrucció subjectiva que els joves fan dels materials i de les campanyes preventives.
- Descriure la interpretació que fan dels materials per mitjà de la contínua atribució de significats a les seves experiències amb el grup d'iguals i d'amics, amb el cannabis, amb els pares, amb els agents educadors, amb els estudis, amb l'entorn...
- Atendre a l'establiment de relacions de causalitat entre els diferents elements dels materials i les atribucions dels joves i/o professionals.
- Establir el paper de la mediació professional en el conjunt d'atribucions dels joves.

Cal assenyalar, però, que el procés de descripció densa no passa només per comprendre la varietat de percepcions i significats atribuïts als materials per cadascuna de les persones entrevistades. A més, exigeix captar, amb el major detall possible, com aquests significats i aquestes vivències construeixen un espai públic, és a dir, compartit, de significats, valors i formes de donar sentit. De fet, reflectir aquest espai de significacions

compartides és el principal objectiu de la descripció densa.

La descripció densa implica per tant la localització i la contextualització de la informació en les situacions relatades per les persones entrevistades. La descripció densa mostra la relació de les vivències amb les relacions i les situacions: no es tracta, per tant, de dir coses sobre les persones concretes, sinó de descriure les situacions, esdeveniments i factors que mediatitzen la forma en què la persona viu personalment els materials.

És per això que quan s'analitzen i interpreten les dades, la descripció densa implica la triangulació de la informació obtinguda en cada entrevista, contrastant-la i localitzant-la en les altres que s'han realitzat.

Aquesta triangulació respon, d'una banda, a un objectiu de validació, atès que confirma que determinades formes d'interpretar la realitat, de donar sentit a allò que envolta a la persona són recurrents, compartides, formen pautes. En contrastar les diferents entrevistes es va veient que estem davant d'un significat compartit, d'un espai comú, i no d'un fet aïllat o d'una apreciació particular d'una situació.

D'altra banda, la triangulació permet accedir a aquest univers de significats compartits sense renunciar a la diversitat i les tensions presents en les diferents formes de donar sentit a la realitat. En definitiva, a partir de l'objectivació de les descripcions podem construir una lectura sistematitzada dels factors i els indicadors que expliquen els materials "*Que Ruli*", essent fidels a les formes en què les persones implicades ho experimenten.

En l'anàlisi es procedeix de forma cíclica i circular abans que lineal i, per tant, convé senyalar que l'exposició de resultats no es realitzarà en el mateix ordre seguit per l'obtenció i l'anàlisi de la informació

recollida, sinó que es presentarà en funció de la seva coherència en continguts i objectius.

2.3. Categories de la Mostra

El total de la mostra, tenint en compte les entrevistes i els grups focals, ha estat de 48 joves. Aquests, en un inici, estaven seleccionats en base a un conjunt de categories que havíem definit prèviament com a òptimes seguint les indicacions i les aportacions de les lectures especialitzades. Tot i això, després de

realitzar els grups focals, és a dir, de procedir a la localització dels primers joves i de la realització dels grups focals, vam arribar a la definició de les categories inicials que utilitzaríem per a la constitució de les entrevistes etnogràfiques. Aquesta categorització incorpora algunes de les aportacions que els mateixos joves fan durant la realització dels grups focals. Bàsicament, la raó per a tenir en compte i incorporar aquestes aportacions segueixen un criteri que pretén vincular l'estructuració de la recerca avaluativa amb la realitat idiosincràtica dels joves.

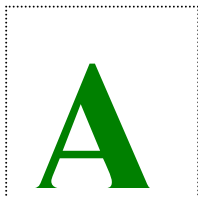
<p>Consum:</p> <p>Consumidors habituals: 10 Consumidors esporàdics: 7 No consumidors: 14</p>	<p>Gènere:</p> <p>Nois: 16 Noies: 15</p>
<p>Edat:</p> <p>Grup I: de 15-17 anys: 15 Grup II: de 18-22 anys: 16</p>	<p>Població:</p> <p>Poblacions grans (+ de 150 mil hab.) : 12 Poblacions mitjanes (de 10 a 150 mil hab.): 7 Poblacions petites (- de 10 mil hab.): 12</p>

Tots els participants dels grups focals i de les entrevistes tenen o han tingut garantida la seva condició d'anonimat durant tot el procés avaluatiu. Per aquest motiu, totes les entrevistes estan numerades des de E1 fins a E31. Així mateix, en cas que es tracti d'un grup focal ens hi referirem com a EF. En aquest sentit, cal dir que els noms que apareixen explicitats en els fragments d'entrevistes seleccionats han estat canviats respecte als originals.

3

DESCRIPCIÓ DE LES DADES OBTINGUDES DESCRIPCIÓ DE LES DADES OBTINGUDES

continuarió oferirem una primera aproximació al buidat que hem fet de les entrevistes realitzades. Tal i com hem explicat a l'apartat metodològic, malgrat que parlem de descripció, el que fem és una reelaboració dels relats recollits que implica interpretació i explicació. Per realitzar aquesta tasca hem desglossat el material "Que Ruli" en diferents categories que ens permeten l'avaluació de l'estructura del material així com dels seus efectes. Aquestes categories han estat suggerides per la lectura que hem fet dels tres grups focals i de l'entrevista a un dels seus *creadors*. Així, el producte final d'aquest apartat és una constel·lació de cites literals organitzades temàticament per tal de donar una mirada dels sentit general que els joves entrevistats atribueixen als diferents elements dels materials.

3.1. Fonts d'informació sobre el cannabis

Abans d'endinsar-nos en el "Que Ruli", caldria recordar que aquests materials, de la mateixa manera que tot allò que gira al voltant del coneixement sobre cannabis, aterren sobre una població que ja disposa d'informacions prèvies, d'un *background*, sobre aquesta substància.

Troben doncs que els joves entrevistats disposen ja tots ells d'informació i coneixements relatius a tot allò que envolta el cannabis. Aquests coneixements poden ser més o menys profunds o extensos, però tots ells semblen estructurar-se principalment al

voltant de dos eixos: un eix institucional i un eix no formal.

Pel que fa a l'eix institucional de circulació d'informació, aquest es canalitza al seu temps per mitjà de dues vies: per una banda, una via no mediada directament per professionals³⁴ de la prevenció que es materialitza principalment en campanyes informatives sobre drogues; per una altra banda, les institucions i centres educatius com a plataforma des de la que es realitza un treball d'informació preventiva mediada, ara sí, per professionals.

Respecte a l'eix no formal de circulació d'informació podem dir que aquesta sorgeix a partir de tres fonts: el grup d'amics i amigues, les experiències personals relacionades amb el consum i fonts literàries especialitzades.

Però entrant ja en els discursos que manegen els joves entrevistats, observem que apareix una diferència inicial entre aquells que *a priori* es defineixen com a no fumadors i aquells que ho fan com a fumadors. Així doncs, en ser preguntats sobre les seves fonts d'informació, els joves que es defineixen com a no fumadors acostumen a fer referència gairebé en primera instància a les fonts institucionals.

"No sé, en el meu cole..." (E17, 47)

"Doncs això, per les xerrades a l'escola i coses d'aquestes." (E19, 56)

Cal ressaltar el fet que aquesta informació institucional posa en el mateix sac totes les drogues utilitzades amb finalitats recreatives. Aparentment sembla que des de les institucions educatives no se subministra informació

³⁴ En l'informe, el terme "professional" i el terme "professional de l'educació" fan referència a la mateixa figura.

específica del cannabis, sinó que se la inclou com a una droga més.

"en el meu cole, a vegades cada curs doncs tenim algun taller, i a vegades parla de drogues o no sé, coses d'aquestes, i quan es parla de drogues es parla de porros i tal." (E17, 47-49)

"Home, a vegades a l'escola vénen a fer xerrades i coses d'aquestes. Xerrem sobre les drogues i pues..." (E19, 51-52)

El titubeig inicial a l'hora de col·locar les institucions educatives en primer terme pot explicar-se per aquesta manca d'informació específica per al cannabis, de manera que les fonts institucionals formals mai apareixen soles sinó que s'acompanyen de fonts no formals d'informació, bàsicament els amics o coneguts.

"Buà, de l'escola i de la meva amiga, que està feta una fumeta, o sea que per ella." (E21, 57-58)

"Ni puta idea, boca a boca, no?" (E25, 106)

"No sé, xerrades a l'institut i molt per, de veu en veu." (E31, 43)

I és que, com ja hem assenyalat anteriorment, fumin o no fumin cannabis, tots els joves entrevistats afirmen conèixer i relacionar-se de forma directa o bé indirecta amb d'altres joves que sí consumeixen aquesta substància.

Així mateix, sembla que en molts casos el primer contacte amb el cannabis es produeix a través de grups de noies i nois més grans, els quals s'ocupen de fer entendre als més petits què és això del cannabis. Es tracta doncs d'unes pràctiques de transmissió cultural d'uns coneixements pràctics que no tenen per què implicar tanmateix una entrada en el consum. Aquesta incorporació dels coneixements sobre el cannabis pot produir-se per mitjà d'un aprenentatge vicari, oral o bé pràctic.

"De los mayores, no? De la gente mayor." (E20, 55)

"Això sí, de la gent més gran sempre." (E7, 49)

"Sí bueno, els més grans sempre t'expliquen, o és això no sé què, ho has de liar així, jo te'n puc passar al principi. Llavors, tu comences, sempre són els més grans de la colla diguéssim. Després ho expliquen als petits i després es una cadena que ja va..." (E7, 53-55)

"Pues lo que decía antes, de que con gente que vas y ah, pues me voy a hacer un porrito y tal, y no sé, ya está, ¿no?" (E20, 71-72)

Cal dir també que la presumpta línia que separa fumadors i no fumadors es difon també en trobar-se gran part dels joves no fumadors en un context de consum normalitzat de cannabis. Així, a mida que augmenta l'edat del jove ens trobem amb més persones que es defineixen com a no fumadores de cannabis tot i que en consumeixen molt esporàdicament o bé ho hagin fet amb anterioritat.

D'aquesta manera, a mesura que el jove estableix una relació de consum amb el cannabis, l'element institucional es veu progressivament desplaçat per altres elements de caire més informal.

"Jo lo que sé és per... lo que t'han dit a l'escola, pues lo típic, vull dir els efectes nocius del, del haixís. Per prò- per pròpia experiència, això també és important perquè... la sensació de fer-te un porro pues només la pots tenir tu, no? vull dir ningú t'ho... però sí, per... no sé, per converses amb els amics i tal que ells han... s'han llegit una revista no sé què, que els hi han explicat, no sé quantos." (E18, 93-98)

"Jo sóc... de l'experiència també, de veure gent, de coses que m'han explicat..." (E10, 72)

Així doncs, en el moment en què la persona estableix una relació de consum amb el cannabis, les fonts d'informació institucional apareixen cada cop en un lloc més secundari o, simplement, no apareixen. Els joves entrevistats que consumeixen cannabis així com aquells que afirmen haver-ho fet en major o menor mesura anteriorment passen a

situar els canals no formals d'informació com a la principal –o bé la única– via d'informació sobre tot allò relacionat amb el cannabis.

En aquests casos ens trobem principalment amb un parell de fonts de coneixement respecte a aquesta substància. Per un costat, la pròpia experiència.

"Jo crec que... bueno, al principi no ho saps, saps? al principi quan t'ofereixen tu no saps lo que, lo que et donen però... un cop que ja ho has fumat ja vas veient, saps? poc a poc... i a la tele, coses que van sortint." (E24, 51-53)

"Jo crec que a poc a poc, t'ho vas trobant, no? Un dia et passen un porro, no saps ni què és. Bueno, no sé, et vas enterant a poc a poc a mesura que vas fumant, a mesura que vas..." (E15, 57-59)

I per un altre costat, les xarxes no formals més properes, és a dir, els amics i coneguts.

"Home, jo et puc parlar com... lo que m'ha passat a mi. Amb els amics. Totalment. O sigui, conèixer a un, hosti sí perquè ara tal, mira te enseño esto i és una... jo què sé, i és una cosa diferent totalment i pues ho vas aprenent, mira y esto es tal y aquí hay tal y esto es tal i vas aprenent. Suposo que és nar aprenent, jo és que crec que és així, anar preguntant, coneixent gent i tal." (E23, 76-80)

"Doncs amb los meus amics. És tot a base d'amics. O sigui jo tinc aquest amic que n'ha fet o que té sa germà gran que en fa. I sa germà ho va saber d'un altre que abans també ho va fer aixins. Qui va començar no ho sé però tot va anar corrent aixins." (E4, 59-61)

"Algun cop també hi ha alguns fullets d'aquests informatius però jo crec que bàsicament és boca a boca." (E15, 59-60)

En tot cas, sembla que el boca a boca, és a dir, els amics i les xarxes de coneguts, són la principal font d'informació a l'abast dels joves entrevistats per tal de conèixer què és el cannabis i quins són els efectes del

seu consum i les conseqüències del seu ús.

En molts casos, els joves entrevistats que es defineixen com a fumadors consideren que la informació i els coneixements experiencials compartits amb el grup d'amics i coneguts és prou extensa. Aquesta informació és de tipus oral i en ocasions es pot complementar amb informacions que algú llegeix en revistes o articles especialitzats i que són compartides amb el grup.

"Jo què sé, tu estàs allà al local xarrant i surt sempre el, hi ha vegades que surt lo tema, d'aquest tipo d'herba és molt bona, aquesta no ho sé. La d'aquell aquest any li ha sortit bé, llavons, l'altre jo què sé, no l'ha assecat bé i jo què sé. Allò en alguna revista també es compren, allò La Hierba. Però bes, tampoc no t'hi fixes en tot, no t'ho llegeixes tot. Més que re xarrar." (E29, 77-81)

Més que res xerrar amb amics i coneguts. Sembla que la xarxa per la que circula gran part de la informació sobre el cannabis es constitueix doncs al carrer.

"Viene en general... viene de la calle. Lo que se sabe es... las cosas que aprendes en la calle porque... de los porros en general no dan mucha información." (E22, 58-60)

Si recapitem, veiem que les fonts d'informació amb les que compten els joves entrevistats per tal de conèixer tot allò relacionat amb el cannabis són principalment de dos tipus: institucionals i no formals. Sembla però que als ulls de molts dels joves entrevistats totes dues fonts presenten importants deficiències. Així, la sensació de manca d'informació fiable pot afectar tant als canals institucionals...

"Se da mucha información sobre las drogas, en general, y que son malas, pero no te dicen eso, qué tienes que hacer si, en caso que seas fumador que qué tienes que hacer, como relación, como si no... pero bueno, en general,

no... lo que sabemos lo sabemos de calle." (E22, 60-63)

...com als canals no formals.

"Amb els col·legues no... no es parla tampoc. Sobre informació dels porros no, eh::: suben mucho y ya está." (E24, 61-62)

En aquests casos, ens trobem amb un còctel buit de coneixements en el que una part dels joves entrevistats rebutgen tant la informació institucional, que entenen com a parcial i fortament esbiaixada cap a un discurs contrari al consum, com la informació no formal del carrer, que entenen com a equívoca i poc fiable.

"Jo crec que bàsicament, ja no la informació que et donen a l'escola, però acostuma a ser més aviat, no fumeu, és dolent, les drogues no se què. I la informació jo crec que bàsicament és de boca a boca, llegendes urbanes, bastant dolenta bàsicament, jo crec." E15, 47-49)

En aquests casos, molts dels joves entrevistats opten per cercar informació fora d'aquests àmbits, i sembla que les noves tecnologies de la informació i la comunicació són les principals encarregades de suplir aquesta necessitat d'informació més profunda i menys esbiaixada.

"Luego si::: yo por ejemplo, entraba en Internet y todo y me... ¿sabes? Y me iba para enterarme de lo bueno y de lo malo también. Porque lo malo también hay que saberlo." (E12, 47-49)

"Internet." (E29, 119)

"Per Internet." (E25, 111)

Tot i que no són les úniques.

"I si vols pots buscar per Internet si es sap molt allò que no es sap res de res. Per Internet o llibres, vas a un herbal shop i hi tens de tot. No cal anar massa lluny." (E4, 61-63)

3.2. Acció educativa institucional

Per tal de comprendre la dimensió informativa del "Que Ruli" en un context

de distribució sense mediació professional cal situar aquests materials en un context més ampli i incorporar-lo globalment com una campanya educativa més de prevenció en l'àmbit de les drogues. El "Que Ruli" arriba als joves com un material institucional, però donada la manca d'informació institucional específica per a aquesta substància cal integrar la seva recepció dins un context de campanyes preventives de l'ús genèric de les drogues.

D'aquesta manera, anirem d'allò més general a allò més específic, començant per atansar-nos al sentit que els joves entrevistats li donen a les campanyes de drogues per provar després d'aterrar en l'àmbit exclusiu de la informació preventiva específica per al cannabis.

Campanyes preventives en l'ús de drogues

Quan es pregunta als joves entrevistats si han vist alguna campanya de drogues és força recurrent que aparegui en la resposta una imatge esventada darrerament en forma d'anuncis televisius.

"O sigui, aquella del cuc." (E29, 126)

"Como el anuncio ese de la cocaína que sale un gusano" (E12, 150-151)

"abre los ojos y te meto un gusano por la nariz" (E25, 125)

Vet aquí el que ve al cap de molts dels joves entrevistats. Imatges molt impactants que estarrufen les celles i els llavis dels qui les veuen. Aquesta és potser una de les particularitats que més crida l'atenció de les campanyes sobre drogues.

"ja et dic, van molt a això, a impactar allò per la vista." (E18, 117)

Quan parem atenció a la valoració que es fa d'aquestes campanyes trobem una divisió important en funció del perfil dels

joves entrevistats en relació a l'eix de consum. Així, pel que fa a la valoració dels joves entrevistats no fumadors trobem que una part d'ells pensen que aquestes campanyes són realment positives i necessàries.

"Pues a veure que en part està bé, sats? Perquè la gent pensa, res, que no passa res, tal qual, però que sí que passa. Potser als nostres dies no passa res però al cap de deu, vint anys, potser sí que passa." (E17, 98-100)

"No sé, que está bien, para informar y todo eso sí. Porque si no hubiera eso no sé, yo sí lo miro y eso, y está bien." (E14, 206-207)

"Bé, em semblen bé. (...) Perquè diuen lo que li pot passar a la gent que fumen porros i es droguen i tot això i què lis pot passar amb ells." (E30, 83-88)

Fins i tot, ens trobem propostes per fer les campanyes encara més dures:

"Que tindrien que ser una mica més fortes, com ara els dels accidents, perquè provoqui un impacte i que la gent es freni perquè conec a molta gent que pren drogues i i tela, estan fets pols." (E13, 79-81)

Tanmateix, trobem un gir en la valoració d'aquestes campanyes per part d'un bon nombre dels joves entrevistats no fumadors. Així, tot i que pensen que sí que cal una presa de consciència del caràcter potencialment nociu del consum de drogues entenen que aquestes campanyes no són gaire eficaces sobre la població que ja en consumeix.

"Que estan bé però em sembla que no serveixen de massa. La gent veu això i... la gent ja sap lo que passa quan... quan s'ho pren. Ja ho han sapigut abans. La gent ja deu saber què et passa quan tu et prens una droga i per molt que vegis les campanyes aquestes per la tele o no crec que serveixin de massa." (E19, 100-103)

"Home, estan bé. Jo crec que si no ho has provat mai, ja dius hòstia, et fa respecte. A mi em fa molt de respecte les drogues, els porros no, les drogues allò, la coca i tot això sí. Però clar, la

gent que ja se'n fot diu, bes, que em véns a dir." (E1, 95-97)

Així doncs, sembla que una part important dels joves no fumadors entrevistats entenen que el missatge d'aquestes campanyes dissuasives del consum de drogues no tenen utilitat un cop ja s'hi ha establert una relació de consum. Més enllà, sembla que alguns d'aquests joves senten que aquestes campanyes el que fan és exercir un doble efecte en funció de si hi ha o no hi ha consum. Així, per un costat generen un efecte de benestar i autocomplaença sobre les persones no consumidores,

"Què em semblen? Doncs que estan molt bé, jo crec que sí. Ara bé, si ells fumen, jo content perquè no fumo." (E31, 105-106)

i un efecte de malestar sobre els joves consumidors,

"Hombre, a veces, no sé, yo lo veo bien y eso, pero a veces cuando ponen algo así como más... ¿sabes? Más fuerte pues, entonces a mí me da, no sé, como un poquillo... me siento como rara ¿sabes? Porque a veces no sé... Como el anuncio ese de la cocaína que sale un gusano y eso a mí me da como asco. Te hace como sentir mal. A mí por lo menos me hace sentir mal. A mí no me hace sentir nada bien eso." (E12, 148-152)

Així doncs, sembla que alguns dels joves no fumadors entrevistats s'autoidentifiquen com a la principal població beneficiària d'aquest tipus de campanyes.

"Jo crec que beneficien més als que no fumen que als qui fumen. Els que no fumen estan contents de no fumar i s'alegren de que no fumis. En canvi els que fumen ja passen i..." (E31, 110-112)
 "Sí, sí. Ho veus per la tele i per tot arreu, estàs molt content de no fumar i et diuen que ets una persona molt bona i molt bé, saps? en canvi els altres s'aparten de la societat." (E31, 117-119)

"Els altres" –els que fumen– passen a constituir des d'aquesta perspectiva una mena de categoria social externa deixada de banda en els missatges institucionals en matèria de drogues. A partir d'aquí, i entrant ja en la valoració

dels joves fumadors entrevistats, observem que aquesta es presenta com a especialment crítica amb les campanyes en matèria de drogues endegades fins el moment. Cal destacar que aquesta valoració en clau crítica és compartida així mateix per una part molt important dels joves entrevistats que es defineixen com a no fumadors.

Al seu parer, són precisament aquest tipus de campanyes les que s'aparten d'una realitat social amb una important presència i consum de cannabis. Són campanyes que tenen com a destinataris aquells joves que fins al moment no hagin establert una relació de consum amb les drogues –i per extensió, amb el cannabis– o bé a d'altres col·lectius també aliens a aquest consum, com són els pares o els professors, i que prenen distància de la realitat viscuda per les mans properes al cannabis.

"Bueno, que la majoria són anti drogues i que, i que no, no, no estan dirigides a persones com jo, suposo. Perquè no m'interessen ni m'informen de les coses. No ho sé." (E16, 114-115)

"Home, n'hi ha algunes que estan bé. Les típiques que t'ensenyen lo que te puede pasar. Home aquestes sí que fan resultat sobre algú. Home a mi, realment em van... però no ho sé. Aquestes no ho sé, i les típiques que et diuen... i les que van dirigides als pares són una gilipollada. Perquè els fills les veuen i no serveix de res. O sigui que... i no sé." (E8, 123-127)

"Jo crec que aquest tipus d'informació acostuma a estar molt, molt no sé, vull dir que ho intenten apropar-ho però sempre es queden en aquests llocs. Que realment intenten, bueno, no sé, no sé què de joves. Sí però és tan oficial i tan burocràtic que ningú s'hi acosta. Que fa falta un apropament real d'aquest tipus de coses a la gent." (E15, 281-284)

Les campanyes institucionals sobre drogues s'apareixen davant d'una gran part dels joves entrevistats com a missatges ineficaços que, en línies generals, no són valorats gaire positivament quant a la seva utilitat preventiva. Aquesta ineficàcia

s'atribueix bàsicament a la transmissió d'una informació parcial i esbiaixada que tan sols posa en relleu el caràcter nociu de qualsevol tipus de consum de drogues –il·legals, se sobreentén–.

"Carques, molt perquè més que campanyes és que, normalment les campanyes són per informar i tal, aquí van a influir, és dolent i això i allò. I això ho trobo bé, vale, l'Estat i tot, i que els seus joves i tal, que és lo que preocupa, que no es prenguin res. Però més que això haurien d'informar, sense ànim d'influenciar perquè a veure, total, total faran el que voldran." (E2, 106-110)

"Que són molt pessimistes, sempre et diuen moriràs, faràs allò. Bes, i et comprés un cotxe i et diuen que va de 0 a 100 amb cinc segons i no t'ho diuen que et moriràs. És una rucada com una catedral això." (E4, 167-169)

"Només et diuen lo dolent i no et diuen... Sempre hi ha alguna cosa bona, suposo, per això, no sé, et consciencien que és molt dolent i que si ho fas pues acabes fatal i no serveix per res." (E1, 107-110)

Aquest biaix en la informació dispensada en els missatges institucionals és ocasionalment identificat com una manca d'informació.

"O sigui, més que res no t'informen, o sigui en els porros hi ha coses bones i dolentes. Només t'informarien del dolent. I et dirien pues que afecta tant... por esto tan... Però no et diran, un dia et fumes un porro, estàs tranquil, les avantatges no te les expliquen. I el dolent, que et pot pillar la bòfia i tal, però lo bo no, no t'ho explicaran. Al ser una droga, vull dir." (E2, 114-118)

"A ver, siempre es bueno que te prevengan contra las drogas, pero, no sé, podrían dar más información detallada de los efectos y todo eso, porque si te dicen que son malas pero no te dicen si tomas tal te puede pasar eso... o sea que no tomes porque te puede pasar eso. O sea, que no te dan información." (E22, 122-125)

El discurs institucional sembla entendre's doncs com un dictat moral de què és allò que no s'ha de fer, ja que en

cap moment parla de què és allò que s'ha de fer o que no s'ha de fer en el cas que ja existeixi el consum. I, és clar, també hi ha qui pensa que tot plegat suposa un esforç econòmic en debades.

"I ho trobo una pèrdua de diners que es podria fer servir amb altres coses,

potser, no sé com, no sé de quina manera o, però segur que hi hauria una altra manera de dir mira, tot això que saps el que hi ha, però aquests diners amb aquestes propagandes que no surten doncs ho gastem amb aquestes altres coses i mos sortirà millor." (E4, 159-163)

Obrim aquí un parèntesi per ressaltar el fet que, en aquest punt, sembla que els missatges institucionals no mediats professionalment, és a dir, les campanyes informatives en matèria de drogues, comparteixen amb el **discurs dels agents professionals** una percepció de llunyania respecte als joves entrevistats.

"Sí, algunes xerrades havíem fet però:: és diferent, és més formal, allò et parlen... saps? més de lluny, i et diuen és dolent, és dolent." (E1, 107-108)

"Home a vegades allò de les xerrades i tal m'avorreixen. Perquè tot el que expliquen ja ho saps. Perquè sempre hi ha un que va a l'institut i t'ho explica tot. I com estàs sempre rodejat de gent que fuma o qualsevol cosa, doncs ja saps de què va." (E10, 174-176)

"Hi ha moltes... només he anat a una conferència que mos diguessin els porros és això, fes-ho o no ho facis, però això és el que hi ha. En canvi, hi ha moltes conferències que et vénen de la Generalitat o de qualsevol lloc o així i et diuen, no ho facis, no ho facis, és molt dolent, vull dir, les típiques campanyes són així." (E3, 97-101)

Davant d'aquesta percepció de manca d'informació en el contingut del discurs institucional, alguns dels joves entrevistats fan explícita una demanda d'informació que els permeti d'obtenir eines per a decidir i que vagi més enllà dels aspectes morals i normatius que indiquen què és allò permès i què és allò prohibit.

"Pues que haurien de donar més informació. La penya no s'entera! Però és que sinó, del boca a boca són quatre coses lo que saps, no en saps més." (E25, 128-129)

"Jo crec que... la majoria ens cauen com una mica llunyanes. Totes aquestes que, els anuncis que fan a la tele, que l'únic que diuen 'drogues no', bueno, no sé. 'Drogues no' es basa molt en allò que és il·legal o així i en canvi amb anuncis d'alcohol o ara al Nadal, que si cava per aquí o no sé què. No sé, jo crec que són una mica hipòcrites, jo crec que el que faltaria és, com això, informació perquè cadascú decideixi. Jo crec que les

'drogues no'... tampoc és 'drogues no', és saber-te controlar." (E15, 117-122)

Un altre aspecte que es ressalta respecte als missatges institucionals i especialment pel que fa a les campanyes sobre drogues és el component imperatiu o directiu del discurs utilitzat.

"Que... et diuen que totes les drogues són igual de dolentes, que et matxaquen igual i et foten unes imatges súper impactantes, que tampoc és això, i no... o sigui, no et diuen per què no has de drogar-te, sats? et diuen que no et droguis i punto. Ni què és lo dolent que té, ni què és lo bo que té, ni re. Y abre los ojos y te meto un gusano por la nariz pero... no et diuen res més." (E25, 102-124)

D'aquesta manera, veiem que el component directiu exerceix sobre els joves, i especialment sobre els adolescents, un efecte de major allunyament del missatge institucional sobre drogues.

"Saps? t'ho expliquen des del cantó que no ho has de fer. Amb lo qual tu els hi pilles una... de, no. No te'ls escoltes." (E8, 68-69)

Aquí trobem doncs un element –el component imperatiu del discurs institucional– que sembla exercir un efecte de resistència i de contravenció de les normes per part dels joves i, molt especialment, de necessitat d'autoafirmació per part dels adolescents entrevistats.

"Sí, només et van prohibint, i la gent, perquè som així tots, si et prohibeixen una cosa encara ho fotem més. I això va així, i sembla que no ho vegin." (E29, 140-141)

"Jo crec que és... com quan ets petit, saps? que et diuen no hagas esto y lo haces perquè és el morbo de fer una cosa que... et diuen que no ho facis i ja està, i tu ho vas a fer perquè... y si lo hago qué pasa, y si no... és que si no tens més coses en què apoyar-te... ¡no lo hagas! ¡ah! pues igual no lo hago ahora, pero porque no me da la gana, eh?" (E25, 134-138)

Per una altra banda, el fort alarmisme dels missatges institucionals respecte als efectes exclusivament nocius i amb tocs d'irreversibilitat sobre la salut física i psicològica de l'individu no sembla ser compartit ni corroborat pels joves entrevistats que afirmen consumir cannabis o fins i tot d'altres substàncies.

"Home, moltes ((buff)) són bastants no diria falses però alarmen molt. Jo trobo que també és normal, depèn de l'Administració, també és el que han de fer." (E7, 113-115)

"Que són una rucada. Perquè lo que diuen de les drogues tot lo jovent ja ho sap. Com, el qui no ho sap potser són los pares i els pares lo que no saben encara ho exageren més, o sigui ho fan més exagerat del que és." (E4, 157-159)

En certa manera, sembla que aquesta dissonància entre els efectes que produeix el consum de cannabis sobre l'individu segons la versió institucional i segons l'experiència adquirida pels joves entrevistats pot generar una forta

percepció de falsedat en el discurs institucional.

Així doncs, per als joves entrevistats que es defineixen com a fumadors de cannabis, els porros no són tant com ho pinten, no és tanta cosa. Així, davant de la forta problematització institucional el consum d'aquesta substància sembla constituir-se com una font de transgressió molt atractiva per una part de la població jove, i molt especialment, adolescent.

"Que és això, que ho posaven molt exagerat tot, saps? del rotllo que si te fumas un porro vas a ser lo peor. És que a vere, és que ara, no sé com explicar-t'ho, saps? però és que clar, lo que el... l'ambient que es veia entre la gent guai al col·legi és del rotllo que heavy ¿no? esto de los porros. A ver, sí, pero que no es tanto por como lo pintan, ¿sabes? que no es tanta cosa." (E23, 142-146)

I exagerar tota la problemàtica no ajuda a identificar els autèntics problemes derivats del consum d'aquesta o de les altres substàncies.

"Home, hi ha algunes coses que, home, jo... per exemple una persona que no saps? que no sap del tema potser pues tal, però jo alguna vegada pues jo què sé, ho veig i... no és així, o sigui, ho posen molt exagerat, saps? molt... pues te tomas una ralla y ya te estás volviendo loco ¿sabes? y que tampoco no es eso, però és el fet de què si ho fas, i ho fas molt i t'enganxes, que és lo perillós, que realment és lo que li passa a la majoria de la gent, pues és això lo perillós." (E23, 125-131)

Fins aquí hem vist la valoració que els joves entrevistats fan del discurs institucional clàssic en matèria de drogues. Si ens adrecem als professionals de la prevenció entrevistats que treballen la temàtica de les drogues amb els joves des d'una perspectiva de reducció de riscos ens trobem que molts d'ells també tenen una visió força crítica de l'alarmisme generat per aquestes campanyes i, en

general, pel discurs institucional tradicional en matèria de drogues.

"Alarmisme o parcialitat, no? perquè ens trobem que les autoritats sanitàries i educatives diuen tots els efectes negatius, els camells tots els efectes positius, i com consumir per no fer-se mal no ho diu ningú, no? o ho diu molt poca gent. Aleshores clar, es troben amb un missatge parcial i, i amb molta ehm, manca d'informació de lo que poden esperar positiu, o sobrevalorat, no? lo positiu, i, i llavors també les formes de consum, no? de no fer-se tant de mal o

L'alarmisme i la parcialitat en el missatge institucional sobre drogues és vist per molts dels professionals de la prevenció entrevistats com un discurs que genera, precisament l'efecte contrari al desitjat. Així doncs,

"aquest missatge pot ser útil fins a un bon moment, perquè inclueix a la por i la por et diu, hòstia! pam! però un cop que ho proves, o ho veus en els teus companys, o tu mateix que veus que no es correspon, pots passar de la por a la insolència, no? i dir... bueno clar, (...) baixa la percepció de risc, la tenia aquí però veig que no, pues ara percepció de risc zero." (EF3, 352-357)

"Bueno, però és que potser això també és, vull dir, el baixar la percepció de risc potser és fruit també d'això, és a dir, de donar missatges alarmistes per tot i en el mateix grau, que després els xavals quan veuen que en el moment que, que en el moment o a curt termini o tal no es corresponen amb el que senten amb els missatges alarmistes, doncs això, vull dir en certa manera pot haver fet l'efecte de baixar la percepció de risc. Que és complexe, no? però vull dir, la banalització aquesta en certa manera pot vindre també donada per aquest alarmisme a tort i a dret." (EF3, 298-305)

Els professionals entrevistats entendrien que aquest alarmisme inicial pot generar entre els joves propers a contextos de consum una inversió de la percepció de risc i una conseqüent banalització dels efectes nocius associats al consum de drogues.

per reduir el mal. O que... clar, per mi la prevenció seria dir-ho tot, preparar la persona d'una forma crítica perquè pugui seleccionar, no?" (EF3, 312-319)

"Sí, jo amb això estic d'acord, eh? que amb missatges que, siguin alarmants i després hi ha un consum, si realment m'ho passo molt bé i no em passa tot allò que m'estaven dient que em passaria, fa pensar que el qui m'ho estava dient deia mentides, vull dir, perdem tota la credibilitat." (EF3, 307-310)

Campanyes informatives específiques de cannabis

En aquest darrer apartat ens hem referit al sentit que els joves entrevistats atorguen a les campanyes i al discurs institucional que aborden la temàtica de les drogues. En aquest punt, cal destacar el fet que els missatges institucionals que els joves entrevistats ens comenten amb prou feines discernen entre les diferents substàncies que integren la categoria 'drogues', cosa que sí succeeix en les entrevistes. Així, la distinció socialment evident entre les diferents substàncies agrupades sota la categoria 'drogues' no es reflecteix en campanyes específiques per a cadascuna d'aquestes substàncies.

Aquesta distinció i especificitat de cada substància és especialment aguda quan ens referim al cannabis. Així, cal destacar el fet que molts dels joves entrevistats, tant consumidors com no consumidors de cannabis, consideren aquesta substància com a molt menys nociva que les altres.

"A mi em fa molt de respecte les drogues, els porros no, les drogues allò, la coca i tot això sí." (E1, 95-97)

"Porque al final acabaremos todos majaras si seguimos así, ¿no? ya no por los porros sino por otras drogas, que son peores." (E20, 107-108)

Aquesta especificitat pròpia del cannabis derivada de la seva percepció com a substància menys nociva i diferenciada de la resta així com la inexistència de campanyes informatives que situïn el seu àmbit d'acció per a cada substància específica és un fet que no passa desapercebut a molts dels joves entrevistats.

"Llavors, per exemple les publicitàries, tema relacionat amb coca i tot això, aquelles fan bé perquè s'ha de matxacar aquests temes, això sí que realment fa malbé a les persones. Fumar-te un porret tampoc el trobo tan..." (E3, 101-103)

"Pues a ver, yo qué sé, pues un drogadicto... el único bueno el que fuma porros. Pinchase y eso, eso está mal, bueno, fumar porros también está mal pero eso es peor. Lo que pone ahí que no han encontrado casos de muerte de sobredosis de porros, ya por sobredosis de otra droga sí. Pues con esas drogas vale." (E9, 143-146)

I és que sembla que les campanyes informatives específiques de cannabis brillen per la seva absència. Cal dir que la vasta majoria dels joves entrevistats afirmen no haver vist mai cap tipus d'informació institucional específica per al cannabis.

"No, de porros no. Un panfleto de totes les drogues, que ma mare va anar a un pediatra i no sé què a buscar-li un d'esto de todas las drogas, no sé què, que están todas las consecuencias..." (E25, 142-144)

"Algun, però més científic que aquest. Allò, tipus de drogues tal, cannabis, com se fuma, lo positiu, lo negatiu i allò. Però allò amb d'altres drogues. Exclusivament això i així." (E2, 126-128)

"De cannabis en general... de porros en general... no. Més que res les drogues en general." (E4, 177-178)

Ens trobem així amb un paisatge informatiu en el que el cannabis simplement no existeix com a element diferenciat. Davant d'això, aquells joves que volen més informació específica del cannabis i de les particularitats i els

riscos associats a les seves formes de consum han d'adreçar-se a fonts d'informació no institucionals, principalment revistes especialitzades o bé Internet.

"En general potser en algun taller de l'escola però, així que m'hagin donat no. Teniu un al... al Cànamo, me'n van portar un l'altre dia que posava "más información...", o "menos drogas, más información" o algo així. I parlava pues, de les drogues, del cannabis, de les pastilles, de la cocaïna..." (E17, 104-107)

3.3. "Que Ruli... manual per a mans properes al cannabis"

Un cop emmarcat l'àmbit sobre el que aterra el "*Que Ruli*", en aquest apartat ens disposem a entrar ja de ple en la discussió sobre els materials. Així, comencem per explorar quina és la percepció que els joves entrevistats tenen d'aquests materials atenent als objectius que els hi atribueixen.

Objectius

Els diferents joves entrevistats entenen majoritàriament que el "*Que Ruli*" es proposa, en primer terme, oferir al lector una informació realista sobre el cannabis i les conseqüències del seu ús.

"Que la gent sàpiga lo que realment fa suposo, i el que hi ha." (E1, 186)

"Pues, explicar una mica què són els porros, i una mica les conseqüències de fumar porros i... què són els porros." (E19, 178-179)

A partir d'aquí, el motiu pel qual es presenta tota aquesta informació és percebut de forma diferent per part dels diferents joves entrevistats. En primer lloc, ens trobem amb un sector reduït dels nois i noies més joves que entenen que allò que pretenen aquests materials és precisament incitar a abandonar el consum de cannabis.

"Para enseñar a la gente que están fumando, y no pueden fumar, que cambie y ya está, no fumes más. Ya está ¿no?" (E5, 232-233)

"Què volien aconseguir? No ho sé, canviar la opinió dels que estiguin enganxats al tema aquest dels porros, suposo. Pues això." (E11, 207-208)

"Pues que la gente que fuma que intente fumar menos o lo deje y los que no fuman que no lo prueben, digo yo ((je, je)). Si lo prueban antes es pa decir luego que no ¿sabes? Digo yo que será eso." (E12, 223-225)

N'hi ha d'altres que, sense anar tan lluny, entenen que l'objectiu que persegueix el "*Que Ruli*" és incitar i animar els fumadors a rebaixar el consum o, si més no, a consumir assenyadament.

"Pues que se frene un poco, que los jóvenes últimamente van mucho a eso, a los porros y que se frene eso, que hay otras cosas para hacer que fumarse los porros y no sé, eso es lo que más o menos tengo en mente." (E13, 127-129)

"Pues que, que si fuman que tengan dos dedos de frente ¿no? que no se pasen." (E20, 193-194)

Tanmateix, la percepció que la major part dels joves entrevistats tenen dels objectius que persegueix el "*Que Ruli*" van més aviat en una altra direcció. Així, molts d'aquests joves pensen que l'objectiu principal dels materials és proporcionar una informació sobre el cannabis que eviti els posicionaments moralistes i tendenciosos als quals afirmen estar tan avesats.

"Doncs, avisar la gent de què, de no dir-los de què això és dolent o que això és bo, saps? dir que si fumes que sàpigues què et pot passar i el que hi ha realment. T'ensenya la realitat tal i com l'estàs veient una persona que fuma i una persona que no. No t'està dient tot el negatiu que hi ha." (E10, 258-261)

"I llavors pues suposo que l'objectiu és aquest, pues que els joves tinguin al davant pues una altra informació que no és la de sempre, que no és allò, lo típic, que ho has sentit mils de vegades i que per tant ja... sinó que... algo que::: algo útil, no? que tens a les mans, que

t'informa realment, de les coses bones, coses dolentes..." (E18, 209-213)

"Jo penso que el que volien és dir, els porros és això, causa tot això, per què jo penso que tampoc no et diuen en cap moment que no ho facis, que és molt dolent, que no sé què, saps? matxacant-te com fa l'altra gent." (E3, 165-167)

És a dir, el que prima és la claredat, l'explicació informativa,

"A parte de prevenirnos un poco, y de una manera bien, que no como lo hacen en los anuncios, sino a ver, decirnos claras las cosas, que yo creo que es eso lo primordial, no?" (E22, 213-215)

evitant els tabús i els tòpics clàssics en aquesta matèria.

"Pues això, que la gent estigués més informada i que sàpigues... que sàpigues més. És que és això, és que és un tema una mica tabú, com tot el rotllo del sexe i tot això. Que a més a casa també està súper mal vist." (E8, 181-183)

"Que la gent s'informés, que no... treure una mica aquestes, aquests tòpics que hi ha sobretot per... anar més segurs en allò que fem, no?" (E15, 182-183)

Més informació per anar més segurs amb allò que hom fa. Alguns dels joves entrevistats entenen que aquests materials, més que no pas prevenir el consum, el que pretenen és precisament informar dels riscos associats al consum de cannabis per tal de poder reduir-los o evitar-los i, en el cas que es materialitzin, saber com afrontar-los.

"Home no, per prevenir, no. Millor que dir que la gent no faci algo si després no fa cas, és que ja que l'ha de fer, que la faci bé sense tants riscos." (E15, 187-188)

"Informar la pena, no? Jo penso que més a la gent que comença a fumar porros als... que tenen 13 anys i es van a liar un porro, saps? i que no... que no sé, no tenen ni idea, saps? que a cap dels seus amics, com que no fumen mai, els hi ha donat un blancao, no saben què han de fer, perquè si estan en un parque tampoc, saps? Que..." (E25, 216-220)

Alguns dels joves entrevistats també entenen que, en donar tota aquesta

informació, allò que es proposa el "*Que Ruli*" és precisament apropar-se als joves i donar-los eines per tal d'enfortir la seva presa de decisions.

"Ser més propers i que es volen sortir una mica del 'drogues no' i anar una mica al-al que la pena sàpiga escollir. Encara que sigui il·legal, però que com que hi és i és molt accessible, no?" (E16, 179-181)

"Que a vegades pots veure només la part bona d'una cosa o la dolenta, i aquí et diuen les dos coses. I així prens les teves pròpies decisions, bé, sapiguent-ho tot." (E1, 190-191)

"Pues que la gente que se quiera fumar porros pero que... si quiere fumar porros que fume porros pero que primero se informe. Pasa que si se informa y quiere seguir fumando que haga lo que quiera, pero si no nada. Pues eso." (E9, 216-218)

3.4. Discurs del "*Que Ruli*"

A continuació ens centrarem en el sentit que els joves entrevistats li donen al discurs i al llenguatge del "*Que Ruli*". Concretament, ens fixarem en com és percebuda la representació que fan els materials de les relacions amb el cannabis.

Com ja hem vist, el "*Que Ruli*" no és el primer material sobre drogues que arriba a mans dels joves entrevistats. Per tant, podem parlar de l'existència d'un imaginari sobre les campanyes i polítiques de drogues previ a la distribució i lectura del "*Que Ruli*". És a dir, en el moment de repartir aquests materials ens hem trobat davant de tot un conjunt de prejudicis i idees preconcebudes.

"Sí, home al principi quan te llegeixes això d'aquí, bueno el que el títol ja és una miqueta diferent, però bueno, igualment veus aquí porros. Bueno, aquí em diran que això és tot malament i que no es pot fumar. I los inconvenients que hi ha, però..." (E4, 311-313)

"Bueno, no sé, em va sorprendre que... no m'esperava que fos tan informatiu,

em pensava que seria més com els altres de, una mica de informació i una mica no ho facis. I no, era bastant neutre. Jo crec." (E15, 159-161)

"Bueno, potser és a mi que m'ha... potser és que em sobta una mica, no? Potser és perquè estem acostumats a sempre que ens parlen de les drogues pues... i ens comencen a enxufar dades que... tanta pena està enganxada, vuit de cada deu joves pues fumen i... no ho sé. I llavors pues et sobta, no?" (E18, 182-186)

Després del primer cop d'ull o d'una lectura més a fons veiem com les expectatives prèvies dels joves entrevistats queden trencades. El "*Que Ruli*" sembla que té quelcom que el diferencia de la resta de materials. Com ens comenta una noia de 22 anys, "*No, jo l'he trobat bastant diferent de la majoria que havia vist*" (E16, 144). Així, el primer que crida l'atenció és el tipus de discurs que utilitza per parlar del cannabis:

"No sé, perquè parla des del punt de vista que ho han viscut de prop però també ho miren objectivament volguent dir... saps? allò... (8:07?) hi veuen els pros i els contres." (E1, 181-182)

"Perquè és una visió més, com més objectiva de tot, no? No és tant els porros són una merda i fumar porros és (...) ni tot això. És una mica una visió més, més objectiva de fumar porros." (E19, 160-162)

"Bes, que el, el fulletín aquell que mos hau passat jo crec que és un dels millors que hi ha perquè no et... no et diuen o sigui els porros te maten, els porros són-són dolents, no fumeu porros perquè... l'altre dia que van venir els mossos allò va ser molt descarat, si fumeu porros i us enganxem, si us enganxem fora, si us fumeu un porro us enganxarem i us fotrem multa i no sé què. Collons! a vere, i aquí només dieu lo que hi ha, no és allò, no fumis, lo que hi ha és lo que hi ha." (E29, 130-136)

Ens trobem davant d'un discurs que no és directiu, on els joves valoren especialment la seva amplitud explicativa, que parla tant dels avantatges com dels inconvenients

derivats de l'ús de cannabis. Aquesta amplitud discursiva permet als joves donar un sentit de realisme i objectivitat als mateixos materials.

"Jo penso que, jo penso que és millor, que és vale, que els porros són dolents però que, la gent fuma porros també per-per això que diu que, per això que hi havia en allò. També té coses que atrauen a la gent i lo que fa fumar a la gent." (E19, 170-173)

"i després, que no és... no és allò típic que només et diuen lo dolent, no? sinó que... hi ha, jo em penso que hi ha la premissa de.. vull dir, es fuma, realment es fuma, hi ha gent que fuma i tal, pues nem a veure què hi ha de bo i què hi ha de dolent. No allò només a saco, criticar, dir que és dolent, que és una droga, tal, comparar-ho amb altres... sinó pues tractaria no sé, com afecta dintre dels amics i de la colla pues... de cara a l'altra gent del carrer, de no fumar a la plaça, de tenir una mica de respecte, sobretot això és bastant... des de un punt de vista això... pues de tractar aquest tema pues... no tant com algo delictiu sinó des de dins, no? allò... parlant." (E18, 135-143)

El "*Que Ruli*" parlaria tant dels aspectes positius com d'aquells negatius relacionats amb el consum de cannabis. A diferència dels altres materials que aquests joves havien llegit o fullejat no trobem un missatge unidireccional.

Aquest sentit de realisme té dos efectes principals sobre la població entrevistada. El primer és que, un cop començada la lectura, el sentit del discurs dóna confiança per seguir llegint el material fins al final. Podem dir que en trencar-se les expectatives negatives prèvies el lector queda encuriósit per veure què li explicaran. Ja no es tracta d'allò de sempre.

"Ja t'he dit, el trobo bastant... que arriba bastant bé. O sigui, tu veus aquest llibret i dius ah, mira, te sembla interessant, no? Dius, pues a veure, te dóna ganes de continuar." (E3, 189-190)

"Ah, està bé, tothom s'ho comença a llegir i veus que es passa rato llegint, que no és allò que ho llegeixes a la

primera. Que suposo que l'acaben de llegir la majoria." (E7, 264-265)

"Positiu, o sigui t'entra més. Potser te'l prens més en serio, almenys t'ho llegeixes amb més interès. " (E4, 305-306)

El segon és que el fet de no tractar-se d'un discurs directiu obliga el lector a reflexionar sobre allò que acaba de llegir. No ens trobem davant un discurs tancat amb un sentit únic. Les peces d'informació presents en el material es transformen en elements a tenir en compte en la vida quotidiana dels lectors i els seus contextos de consum. El mateix lector es veuria immers en l'exercici de valorar i donar sentit al cannabis i als seus efectes.

"Pues, és un fullet informatiu perquè aprenguis a valorar les coses per tu mateix. No sé, jo crec que això està bé perquè no et deia que no, però tampoc és que et digues sí, les drogues són guais. Sinó bueno, et donem informació i tu decideixes.(E15, 141-143)

"Esto, una información que puede... se me ha olvidado la palabra. Puede ayudar y eso, pa pensar. A mí por ejemplo sí. Yo es que nunca he fumado más de dos días ¿sabes? Algún fin de semana, eso que cuando te vas de fiesta ¿sabes? y eso." (E14, 273-275)

"Sí, penso que és una manera de canviar, perquè si t'ho prohibeixen ho faràs, i, i és que és això, et passen un fullot d'aquestos que... no fumis, no ho facis, no sé què, i bueno llavors ja se sap que la gent... ara ho faré, allò que... provar-ho a veure si és veritat tot això. En canvi d'aquesta manera t'ho explica, lo que té, que si fumes, et pilla un xungo, que si... o si no fumes tant no sé què, que n'hi ha que los enganxe més i n'hi ha que no tant... t'ho explica." (E29, 208-213)

Sembla que el joves entrevistats valoren positivament aquest canvi. La possibilitat de què el lector pugui intervenir en la construcció del significat del cannabis dóna un sentit d'utilitat als mateixos materials. Els materials poden ser una eina que et dóna referències sobre els diferents aspectes del

cannabis i les actituds que es poden tenir vers aquest.

"A vere, el fet que, clar, que sigui diferent pues ja dius pues ja no és lo de sempre, no? i això ja és un pas. Llavors pues pot ser positiu el fet de no posar-ho com algo tan dolent, tan nociu, més com una elecció que tens tu, doncs fumar o no fumar, i, i què comporta i amb els amics, i fins i tot de solucionar conflictes que poden sorgir amb el tema aquest, al voltant del tema i no sé, jo penso que pot... que és útil i, i de cara al, al fumador i al no fumador pues és, pues no sé, és important d'explicar. Bueno, jo penso que està bé." (E18, 164-170)

"Un llibret bastant útil sobre els porros, avantatges i inconvenients i tot. No, sense ànim d'influenciar ni res. Lo que hi ha està explicat aquí, la veritat." (E2, 140-141)

"Hombre pues, yo lo veo como un libro pasable, un librito así, que te da información y todo y te puede ayudar. Yo creo que te puede ayudar, oye. Si te lo lees y te lo tomas en serio y todo." (E12, 187-189)

I és que la presa de decisions sobre com relacionar-se amb els porros sempre acaba recaient en la pròpia persona. Com ens comenta aquesta jove, "*No, en aquí et diu què, et diu els pros i els contres, i aclareix-te, vull dir, tu sabràs.*" (E1, 114). I, per tant, és aquest "tu sabràs" implícit en els materials el que obligarà als lectors a posicionar-se davant el cannabis.

Aquesta especificitat del sentit que pren el discurs del "Que Ruli", obert i realista, porta els lectors a imaginar-se els seus autors com a:

"Por lo que es el contenido parece que lo hayan hecho gente que ya está metida en... que sí que fuma o que puede ser que no fume pero que sí lo vive o lo ha vivido o lo está viviendo y lo ve como nosotros, y gente joven. Yo lo veo así por lo menos." (E22, 206-209)

"Jo penso que un membre pertanyent a la Generalitat, un conseller i Sanitat o el que sigui no ho ha fet. Però una persona jove com naltres tampoc, perquè intenta ficar-se al món de la joventut però és

veu que tampoc no acaba de... " (E3, 149-151)

El que sembla clar en tots els perfils que ens presenten els joves és que tenen molt clar que això ho ha escrit algú que consumeix o que coneix com va el consum i els seus efectes. Això ens començaria a explicar el sentit de proximitat que pren el material per als joves entrevistats.

"Crec que ho ha fet gent jove perquè, no sé, ja es veu que això no està escrit des de un despatx, sinó que està escrit pues... gent que... bueno, lo que et deia abans, gent que hi ha estat ficada, ja bueno, gent que coneix el tema, no?" (E18, 204-209)

I què succeeix en el cas dels professionals? Els professionals de la prevenció entrevistats també ens comenten algunes de les característiques que es fan paleses en els joves. També queda clar que es tracta d'un material que té un discurs diferent a l'habitual en aquest tipus de materials. Una diferència que *per se* ja fa de ganxo quan es comença a llegir el material.

"No, quan s'ho miren, els consumidors s'ho miren ja, comencen a mirar, bueno, a veure què em donaran a tragar. I quan veuen, hòstia! em diuen algo diferent! es troben algo a les mans que, que cap professional, cap m.: : passi allò des de una vessant preventiva, els hi havia donat abans. Ni que sigui pel canvi de xip. Hòstia! I s'ho miren!" (EF3, 662-666)

"Però com que aniran trobant coses que mai ningú els hi ha dit, i en aquest llenguatge que a vegades sí que es passa de, de voler anar de bon rotllo però que connecta, jo crec que sí que s'ho queden." (E3, 680-682)

Com ja vàiem a través dels joves entrevistats, aquest material té un caràcter diferent:

"Jo l'he treballat amb alumnes aquest material i, el tema és que, o sigui, és un model que està pensat molt perquè el nano vagi, vagi pensant, no? i et fa contradiccions, et deixa interrogants." (EF3, 521-524)

"Ja hem dit abans que és un material per llegir individualment, vull dir, que també reflexiu, que deixa coses a mitges perquè el jove ho pensi." (EF3, 803-804)

Així, veiem com el Que Ruli s'està fent servir com a eina educativa vinculada al gruix d'activitats que els professionals ens comenten. Podríem dir que, com en el cas dels joves, els materials adquireixen un sentit d'utilitat a l'hora de gestionar el cannabis degut al seu discurs obert i reflexiu, ja sigui en àmbits no formals,

"Aquest material l'hem utilitzat alguna vegada doncs perquè, així buscant eines per treballar amb-amb xavals que estan al parc, a la plaça, al carrer... era doncs el que::: el que s'adequava més doncs a... bueno, al contacte aquest amb xavals així al carrer. Bueno, és un ambient, a la plaça, és el seu carrer i aquest material era una miqueta el que facilitava més l'entrada i ens donava més diàleg de treball amb els xavals que no pas un altre material doncs més-més basats en l'abstinència o, o altres materials doncs més de caire escolar o, o fets per a grups tancats, no?" (EF3, 53-60)

o bé en àmbits formals.

"O sigui, nosaltres treballem en un espai on el jove et ve. Llavors, et vénen allí, l'agafa de la taula, estàs amb ells, vas xerrant i vas fent prevenció. És adequat." (EF3, 598-599)

En tot cas, els mateixos professionals de la prevenció ens comenten que el material esdevé una eina educativa, en gran mesura, degut a l'acoblament entre els materials i les seves pròpies activitats. Com ja veurem més

endavant, els professionals, fruit de la seva experiència, ens plantejaran noves adaptacions per al "Que Ruli" orientades a desenvolupar un treball educatiu.

Llenguatge i vocabulari

El discurs i el llenguatge es troben íntimament entrelaçats en els materials. Els mots i els enunciats que s'utilitzen en els materials també sorprenen als lectors. Es tractaria d'un tipus de llenguatge poc comú en materials sobre drogues.

"Home, m'ha cridat l'atenció la manera d'enfocar-ho, no? El fet que sigui així un llenguatge molt... molt de carrer, no? (...) I no sé, està bé, perquè és una cosa que veus que és propera a la gent que ho ha passat, que en sap, no? Que fins i tot ho ha provat, que es veu que és gent que... que està acostumada a tractar amb temes d'aquests i que fins i tot doncs això, n'ha fumats i tal." (E18, 128-135)

"Que té un vocabulari molt així, molt d'anar pel carrer. No és allò paraules rares ni termes científics sinó que és el que la gent diu cada dia." (E4, 198-199)

"Del pal... m'ha fet molta gràcia el vocabulari. És que és... normal, no? Què era? Que te lo estás apalancando, nen! o una cosa així ((riu)) m'ha fet molta gràcia." (E25, 161-163)

Així mateix, és un llenguatge que es percep com quelcom natural i fàcil d'entendre. D'aquesta manera, veiem com el llenguatge utilitzat en el "Que Ruli" també jugarà un paper en el sentit de proximitat i realisme que prenen els materials:

"Bien, bien, más familiar, más de tú a tú, o sea bien, sí. Está bien, así entra más, o sea yo cuando lo he leído he dicho, ostras está bien, entra más y..." (E13, 157-158)

"Ya ves, pero tampoco que hablen como los diccionarios, que hay palabras que... Estás mirando una palabra, una palabra que no sabes, vas a buscar ésa y te tiras media hora para buscar. Aquí no, me he enterado más o menos de todo." (E9, 258-261)

"El vocabulari, el vocabulari i les frases, allò que molts cops són coses que realment passen." (E7, 145-146)

Cal dir que en alguns casos la familiaritat del llenguatge també ha tingut un efecte desorientador. Hem de pensar que es tracta d'un llenguatge que es desplega més de forma oral, de boca a boca, i que poques vegades es troba materialitzat en un text.

"Home, bé, és el que realment es fa servir, però clar, quan ho veus en el paper penses que no sé, que no queda gaire bé, però sí, hi ha moltes expressions que son clavades." (E8, 208-210)

"Bé, està bé. En català potser se't fa una mica més raro que en castellà però bé. L'únic que clar, tu estàs acostumat a parlar així però no a llegir-ho, llavors al llegir-ho potser impacta més, o xoca, o impressiona més, però sí, està bé." (E17, 163-165)

La gran majoria dels joves entrevistats no ha tingut cap problema a l'hora d'entendre el llenguatge dels materials. Més aviat el contrari. Ara bé, en algunes ocasions hi ha hagut paraules o paràgrafs que han requerit d'una segona lectura per a ser compresos.

"No, no, entra molt bé, és molt fàcil, però com hi ha tantes paraules d'aquestes, al final havies de repetir a veure què està dient." (E16, 165-166)

"El lenguaje de la calle usa... está bien, pero hoy tampoco es que se esté mucho a la moda del lenguaje de la calle, hay algunas cosas que no he pillado. (E9, 257-258)

En algunes ocasions el que es comenta és que el llenguatge o alguns dels mots tenen una especificitat o argot més típic no tant dels joves, sinó concretament dels cercles de consum de cannabis. Alguns dels joves no consumidors de cannabis ubicarien aquesta especificitat al vocabulari dels materials. Aquesta conversa ens ho deixa clar:

"E: Més jove què vol dir? O sigui, tu ets gran o jove aquí?

P1: Jove, no? però aquest vocabulari per exemple jo no el faig servir, ells sí que el fan servir però jo no el faig servir.

E: Ells qui són?

P1: Els que fumen. Que si el piti, el peta i aquestes coses, per a dir un cigarro i ja està.

E: Et sembla doncs que és un vocabulari de fumadors?

P1: Pues sí. L'argot dels fumadors.

E: Però aquí a Bellpuig es parla així? els fumadors també?

P1: Sí, sí i unes coses... unes paraules més rares que hi ha de tot. Aquí de coses d'aquestes, de coses rares, i n'inventen també." (E31, 148-166)

Però aquesta conversa més que mostrar-nos una especificitat del llenguatge ens introdueix en la relació que té el llenguatge en la construcció de la identitat individual i grupal. *"Ah, no sé, perquè com que és la moda que parlin així, a davant dels pares parlen bé, però amb els amics parlen tots així i així altres no se n'enteren."* (E30, 167-169)

En aquest sentit, veiem que alguns adolescents s'apropien del llenguatge utilitzat en els materials. L'apropiació dels adolescents no és d'estranyarsi entenem que el llenguatge juga un paper fonamental en la constitució del *self* (la identitat). És el seu llenguatge, és la seva forma de ser. És per això que ens trobem freqüentment davant d'expressions autoreferencials o de possessió en els adolescents:

"Perquè jo diria que és molt més... més, més com nostre. Més habitual entre nosaltres." (E19, 218-219)

"Está bien, porque es así como enrollado, ¿sabes? como hablamos nosotros. A mí me gusta, está bien." (E12, 264-265)

"Està bé perquè és una forma de no avorrir-te llegint. Es allò que dius, pues mira, s'està parlant com parlo jo. I vulguis o no adopta moltes més ganes de seguir llegint i de no fer ((plaff)) i tancar-lo i deixar-lo." (E10, 292-294)

Així doncs, tampoc és d'estranyar que en alguns casos –principalment des del punt de vista dels més adolescents– la utilització d'aquest llenguatge pugui desvetllar algunes suspicàcies i veure's com un intent forçat de les administracions o els professionals de la prevenció per connectar amb el jovent.

"Es com la típica gent que vol fer servir el llenguatge dels joves per anar de más guays, saps? Per arribar-hi més. I a vegades això no t'acaba de... que et parlin amb el teu llenguatge si no són com tu, no t'acaba de fer el... però bueno, està bé." (E8, 214-217)

"Per, per, o sigui intenta utilitzar un llenguatge molt col·loquial, molt d'anar per casa entre el jovent però tampoc no acaba de veure's que és realment jovent" (E3, 155-156)

"Mmm, jo crec que... potser el llenguatge intentava ser massa com de joves. Com, bueno, no sé, que tampoc fa falta que intentin parlar com nosaltres. Vull dir, que ho escriguin tal com són i ja està." (E15, 171-173)

En aquest sentit, els mateixos professionals que treballen amb adolescents ens comenten aquests possibles efectes del llenguatge en els materials.

"Hem de generar preguntes i a més a més, el tema aquest que estem dient, no? El material ha de tenir un llenguatge proper, mai ha de ser un llenguatge de col·lega. Perquè no hi ha res més patètic que un adult que vulgui fer de col·lega, no? No, cadascú ha d'estar al seu lloc. Ha de tenir un llenguatge proper però no caure amb el rotllo de què som col·legues. Perquè no ho som, i a vegades aquí, una mica, el nano es queda una mica així" (EF3, 687-693)

"Es troben que, amb un llenguatge eh, d'enrotllat. Que això crec que també s'hauria de mirar. Perquè una cosa, està bé fer un llenguatge entenedor, però voler anar d'enrotllat, és a dir, voler fer un material en què dius, mira jo que enrotllat que sóc, o sóc més enrotllat

que tu, no? Això fa riure. A ells els hi fa riure. Llavors, amb xavals eh, consumidors adolescents, estem parlant de xavals de tretze, catorze, quinze anys, veuen això i van passant totes, no me empanes, no me empanes, i es queden aquí, ja, ja, jo, jo i es foten a riure amb les vinyetes." (EF3, 620-626)

Ens quedaria clar que en aquests casos el llenguatge provocaria una reactivitat autoafirmativa en aquest col·lectiu de joves que s'apropien del llenguatge.

3.5. Continguts

En aquest punt explicarem el sentit que prenen els continguts dels materials per als joves entrevistats. Es tractarà de veure què els ha cridat l'atenció, què els resulta nou o quins inconvenients troben en allò exposat.

El primer que crida l'atenció són tot el seguit de comentaris que posen de manifest la forta correlació que hi ha entre el que s'exposa en els materials i el que viuen en el seu dia a dia. És aquesta gran proximitat entre allò que llegeixen i allò que viuen que fa que el material prengui un sentit d'objectivitat o realisme.

"No perquè, és que explica tot el que hi ha realment, o sigui tu vas a la gent, si vas amb el llibret a la mà pots anar dient aquest fa això aquell fa allò, saps? perquè està molt bé. Tampoc sabria dir-te si li falta algo per afegir perquè ara mateix no hi penso, però està molt bé." (E10, 251-254)

"Lo que más me ha llamado la atención, sinceramente, que muchas frases de éstas que salen así, o aquí, muchas cosas me las dijeron a mí o yo las decía cuando empecé. Eso, me quedé, me quedé pillada, ¡hostia! Esto lo dije yo, esto me lo dijeron a mí, la mayoría de las cosas." (E12, 193-196)

"Perquè això és lo que faig ,és sempre cada tarda, jugar a la play ((riu)), a la play doncs fumant petes. Això, quan ho vaig veure em va fer molta gràcia. Ho vaig veure i vaig dir, hosti mira. Ho vaig

veure amb més gent i vull dir nosaltres quedem a les tardes i juguem a la play fumant uns porros i... em va:: em va fer gràcia." (E23, 175-179)

Sembla que el tipus de continguts del "Que Ruli" s'enllaça molt bé amb el discurs que manega i que ja hem vist anteriorment. "No. Això està bé perquè és informació, saps? i després tu fas... fas tu el que tu vols, però saber-ho, mai és dolent." (E24, 147-148) La quotidianitat que mostren els continguts i la no directivitat i amplitud del discurs porta els joves entrevistats a identificar-se, de forma parcial, amb els materials.

D'entrada, veiem que els materials, el seu discurs i els seus continguts, prenen un sentit que no negaria l'experiència dels joves entrevistats, més aviat al contrari, donaria eines per re-ordenar els seus elements quotidians. Com ens comenta aquest professional:

"Jo una de les coses més positives que trobo dels materials és que parla de situacions, és a dir, doncs, de fumar a la plaça, liar-la a l'institut i fumant en... muntat en (...). És a dir, que bueno, el xaval es situa en un lloc i s'hi veu en certa manera reflexat, veu que en l'institut doncs, no fumaràs o fuma i tal però. Una cosa així positiva és de, de quadrar-ho en situacions vivencials del propi xaval." (EF3, 1289-1294)

Malgrat tot, pel que fa als continguts, en el moment en què els preguntem si els materials els han dit alguna cosa que no sabien els joves entrevistats ens mostren una tendència a explicitar que ja saben de què van les coses.

"Pues no. No, perquè aquí han vingut a fer moltes xerrades i bastant ja ho sé." (E31, 142-143)

"Es que yo de esto sé bastante. Porque me he informado en todos los lados, ¿sabes? Me informa mi madre, me informan los dos centros, sobretodo en Internet, en todos lados, en la web también." (E12, 208-210)

"Realmente no he acabado de leérmelo pero lo que he leído más o menos ya lo sabía y ya lo tenía más o menos en mente." (E13, 117-118)

Tot i això, al continuar les converses ens adonem que els materials sí que despleguen continguts nous per als joves entrevistats.

"Jo crec que és, bueno, tot lo que posa és bastant bàsic. Lo del que tot això de lo penal i que si te pillan i que no sé què, això no ho sabia." (E25, 192-193)

"És que les coses ja se sabien. Això, l'únic que no, no sabia que et poden pillar per dos maneres, per tràfic o per... o per consum, allò que portes un porro, que estàs fumant i t'enganxen, i sabia què et poden fer, però no sabia que si et pillaven per tràfic era jutjats i, i coses així." (E29, 161-164)

La novetat dels continguts per als joves entrevistats recau, molts cops, en la comparació amb d'altres materials o xerrades informatives. Tot i ser el mateix tipus de font d'informació el "Que Ruli" introdueix continguts nous tant pel que fa a la relació amb altres materials,

"Home lo dels, lo que diu aquí de lo que et pot passar si t'enganxen. Això en molts fulletons bueno, no-no t'ho diuen, et diuen els efectes i les conseqüències, però si t'enganxen amb això no, no te'n diuen re." (E19, 133-136)

"Això aquí, m'ha fet gràcia, aquestes coses de la... per lo menos han entès que és una-una manera de ser generós, que ningú se'l fuma tot sol, se'l fuma un de cada cinc persones, però normalment és anar passant o així. (...) Sí, m'ha fet més, això seria aquí lo últim que em pensava que trobaria aquí. Sí, és veritat." (E4, 208- 210, i, 217-218)

com pel que fa als coneixements dels mateixos joves entrevistats. En aquests casos la principal novetat es troba en els detalls o en l'estructuració dels temes o de les situacions que ja coneixen.

"Sí bueno, és que si no són noves són, saps? tipo que t'ho expliquen millor i lo que tu penses pues t'ho argumenten bastant més clar i t'ho deixen tot bastant millor." (E24, 137-139)

"Bueno, lo del jutjat, això, se sabia que te la fotien més grossa si traficaves que si que si fumaves, que si era per consum, però no sabia lo que passava. Això del jutjat jo no ho sabia." (E29, 175-177)

"Pues això que, (...) Això de què si a algú li dona un mareig, que no el posis cara amunt perquè pot vomitar i que l'has de posar panxa a terra." (E30, 115-116)

Dintre el global dels materials, els continguts que podem ressaltar com a més significatius són aquells que els joves entrevistats ens comenten per iniciativa pròpia. Són aquells continguts que prenen un sentit d'importància, per sobre de la resta, quan se'ls demana que expliquin què els ha cridat més l'atenció. Aquests continguts exposen peces d'informació quotidianes per als joves entrevistats i els proposen un seguit d'actituds que evitarien tot un conjunt d'elements problematitzats. Ens adonarem que aquesta problematització és compartida entre els joves entrevistats i els mateixos materials.

Els tres continguts que plantejarem a continuació estan ordenats tenint en compte els grups de joves entrevistats. El primer dels continguts és majoritàriament compartit entre les categories d'adolescents i joves. Els altres dos continguts tendeixen més a concretar-se en la població adolescent, sobretot l'últim.

El primer dels continguts és la composició de la substància, sobretot en el cas de l'haixix. És un dels continguts que crida més l'atenció als joves entrevistats. Tot i saber, a priori, que la substància no és pura, aquests joves queden sorpresos pel grau d'adulteració a què aquesta substància es veu sotmesa.

"Del que estava fet i això, que hi havia tanta merda. Home, sabia que hi havia porqueria, però tant! Això sí que m'ha

fet passar les ganes de... he pensat, no." (E1, 158-159)

"Bueno, lo de l'apaleao, que sí que hi ha el 90 % de merda, és que això t'ho llegeixes i ja passes de pàgina, t'ho dic en sèrio, és que la grassa dels cotxes i tot això... jo sabia que tenia algunes coses xungues però allà t'ho fica benben clar." (E24,130-134)

"Ara que jo recordi no, però.. però m'ha tornat a la memòria coses. Del pal de, el que m'ha cridat l'atenció que, que era molt impur, no? el hatxis que compraves i que li posaven molta merda. I que si podies pues que compressis millor, bellota o coses d'aquestes." (E17, 129-132)

La il·legalitat de la substància fa que sigui impossible per als joves entrevistats saber concretament quina és la seva composició i quins són els efectes i les conseqüències que es poden derivar dels additius de l'haixix. El coneixement de la qualitat de la substància serà un aprenentatge que s'anirà produint a partir de l'experiència. Per tant, tot i no saber-ne la seva composició exacta ens trobem amb què els joves amb més experiència ja tenen uns criteris que els permeten d'orientar-se sobre la qualitat de la substància. No és així, tanmateix, en els joves que tot just comencen a consumir.

"Home, al principi amb això del costo com que no sabia ben bé el que hi posaven o així, no el tocava, només marihuana. Però clar al final dius, bes, una cosa com una altra. I també al final t'acabes fumant de tot. Clar, que si hi ha coses que ho veus d'una hora lluny que sí, algú encén i sents pudor allí petroli de Tarragona, doncs això dius, aquí jo ni el tasto. Però... però bueno. Això més endavant quan vas tenint experiència. Al principi... ((fff))" (E4, 138-143)

"Uff... Això és que... hi ha, és que... hi ha molta gent que no ho sap, eh? realment, lo que es fuma... Hi ha molta, molta gent que no sap, sobretot... la-la gent no sap lo que es fuma, sobretot amb el hatxis, la gent que ja porta poc temps, o per lo menos la gent que jo conec, que li he arribat a vendre així... que comença rotllo cinc o deu eurillos, no saben lo que es fumen, i els hi pots

donar una merda de hatxís que... puta madre. Això sobretot la gent que comença, que no s'entera de re i els hi pots donar una merda i se'l fumen igual." (E23, 62-68)

"Bueno, jo crec que sempre falta, vull dir, com totes aquestes coses il·legals com que no estan controlades tot el que diguin és com aproximat perquè deu variar molt de un costo a un altre. Si cadascú el fa a casa seva i cadascú li posa la merda que vol, doncs, sempre pot tenir efectes diferents del que et diguin aquí." (E15, 105-109)

Els problemes penals constitueixen un altre dels continguts més desconeguts pels joves entrevistats. La gran majoria dels joves entrevistats consumidors no saben a què s'exposen legalment quan es troben en possessió de cannabis o en situacions de consum. "Sí, perquè els porros simplement que no sé, és com un:: a una festa vas i fumes tabaco i l'altre fuma porros o un beu i l'altre fuma, és que és més semblant. És il·legal però és com si fos legal." (E1, 101-103)

Podríem dir que la normalitat viscuda i associada al consum en els entorns juvenils contrasta fortament amb les penes i sancions existents en aquest terreny.

"Bueno, lo del jutjat, això, se sabia que te la fotien més grossa si traficaves que si, que si fumaves, que si era per consum, però no sabia lo que passava. Això del jutjat jo no ho sabia." (E29, 175-177)

"Bueno, feia referència a allò de... les dugues vies que et poden penalitzar, no? la via penal, la via civil, no?" (E18, 148-149)

"Pues la multa, una putada. trescientos euros, yo no tengo eso. Tengo ahorrado veinte eurillos. La multa, una putada." (E9, 185-186)

Hem de pensar que molts d'aquests riscos legals és fan més explícits degut al fet que els contextos de consum –en adolescents majoritàriament– tendeixen a produir-se en espais públics. Uns espais que exposen les activitats de

consum a les accions policials i, conseqüentment, a sancions penals.

"No sé, interessant, és això vermell que diu aquí que si fumes en un lloc públic te poden... vull dir, són coses que t'ajuden i te diuen, vigila, depèn d'on ho facis que et poden clissar, vull dir." (E3, 194-196)

"¡Yo qué sé cuánto te meten de paso por una multa! Si te pillan, lo que hay, dónde te llevan, dónde se puede fumar, bueno, dónde tienes que fumar, en tu casa o en el jardín de tu casa. Que no te pillen y eso." (E9, 178-181)

Com els mateixos joves entrevistats ens comenten, les penes i multes poden fer pública la situació de consum, fet que pot suposar un problema que va més enllà del que pugui tenir un mateix de forma individual amb la llei. Estem parlant, per exemple, de problemes que puguin transcendir a l'àmbit familiar.

Un tercer contingut que cobra molta importància és la pressió grupal que es pot donar en molts casos en els grups d'amics. Com ja havíem vist en relació el llenguatge, veiem ara que el grup juga també un paper determinant en la construcció de la identitat dels més joves. Així, el joc de rols i identitats intragrupsals –i també intergrupals– es conforma com un punt determinant en el dia a dia dels joves entrevistats

"Pues és que això te dona molta ràbia. Vam fer una cosa que era de pressió de grup, no sé què al cole. Hi va haver una època que quan... fuma, fuma, prova, que tu no ho has provat, i tots dèiem, ei! Pressió de grup, pressió de grup i no se què i fèiem el caxondeo aquest. Però sí que és veritat que hi ha molta pressió, perquè la gent que comença a fumar és la guai, no sé per què. Perquè va més de gran, perquè ja fumen, no se, és una tonteria però és que passa, és que és veritat que passa. I tu et sents... si no fumes et sens fora de..." (E8, 276-282)

"Luego, eso también que dicen ahí que, estas tú con tus colegas más pequeños que tú y venga prueba. No, no que yo no fumo, ¿Cómo que no? Eso, que si no fuma es su decisión que no tienes por qué obligarle. Es tu vida, tú haces lo que quieres con ella." (E9, 186-189)

"No sé, que està bé que et diguin que fumis si vols i que si no pues que et posis fort, vull dir, que cadascú faci el que vulgui, tant si és fumar com si no." (E15, 209-210)

La línia que separa la pressió grupal i l'ofertament amistós és molt difusa i el seu discerniment pot dependre de petits matisos. D'aquesta manera, allò que en moltes ocasions semblaria ser una cosa es podria transformar en una altra. És aquest el motiu que explicaria que es valorin molt positivament les peces d'informació relacionades a treballar aquests conflictes de grup i a donar eines actitudinals per tal de poder-ho gestionar. Val a dir que la majoria dels joves entrevistats afirma no haver viscut en persona cap situació com aquestes, tot i haver-hi estat present en algun moment.

"És que a mi això no em passa. A mi no... a mi els meus amics no em forcen a fumar-me un porro o coses d'aquestes." (E19, 124-125)

"Colegas de mi primo. Han acabado todos así por eso de... venga, pruébalo. Que no. Sí hombre, pruéalos. Han acabado peor." (E9, 197-198)

"Otra cosa que vi es eso de que cuando alguien no fuma, que le presionan y todo eso... eso... a ver yo nunca he presionado a nadie, y me parece mal por parte de, que presiones a alguien. O sea, yo por ejemplo, que fumaba, veía a mis amigos mismos, que lo estaba pasando y no querían y yo les decía pues ole tus huevos tío porque joder, ojalá yo pudiera dejarlo de hoy para mañana, ¿no?" (E22, 184-189)

En aquesta línia, entenem que el discurs del "Que Ruli" resulti tan atractiu; sembla que també donaria l'opció de no fumar, de respectar la persona que decideix no fumar en aquests contextos de pressió. Sembla bastant coherent i elemental que si es rebutja la pressió institucional per pretendre forçar aquells joves que decideixen fumar cannabis a no fer-ho, també es rebutgi la pressió grupal que pretén forçar els joves que decideixen no fumar a fer-ho. Segons el

que comenten els joves entrevistats, el respecte per ambdues realitats o posicionaments de consum i no consum es veuria reflectit i reforçat en el "Que Ruli".

Tanmateix, després d'acabar de comentar els continguts més rellevants per als joves entrevistats també hem de fer un repàs a aquells punts o inconvenients percebuts. En aquest sentit, cal dir que els joves entrevistats no han detectat gaires inconvenients en els continguts dels materials.

Un punt que genera desacord amb els joves entrevistats és el tema de treballar i fumar. Alguns dels joves entrevistats amb experiència laboral desproblematitzen el fet de fumar i treballar. En aquest punt alguns dels joves entrevistats veuen en el "Que Ruli" una pèrdua d'aquell realisme que semblava caracteritzar-lo.

"Home sí, lo que posa de treballar i fumar a la feina. Jo traballo de pizzer i em fumo... clar, doncs treballant de pizzer, entre pizza i pizza puc fer un porro. Jo en faig vários, i no m'afecten gens a l'hora d'anar a treballar. I això és una cosa que vaig veure i, jo conec molta gent que treballa, saps? al carrer com de qualsevol cosa i fuma i no els afecta a l'hora de... pues de treballar. Que això bueno, que és l'únic que no vaig... que no estava d'acord, però ja està, que per lo demás..." (E23, 161-167)

"Per mi, per la banda creativa, per exemple, que és una de les coses en què no estic d'acord amb això. Parla de currar i currar és pençar, o algo així. Llavors, sí que se li pot trobar una banda en què, no. No sé." (E16, 76-78)

Cal dir que tots aquests joves entrevistats que ens comenten el seu desacord són tots majors d'edat i ja fa anys que són consumidors de cannabis. Així mateix, també ens comenten el seu descontent o desconcert amb alguns dels continguts de l'última pàgina on s'exposen algunes raons per no fumar. Semblaria que les frases que surten a

títol d'exemples no tenen res a veure amb el seu repertori discursiu.

"Home, al final de tot surt una cosa que::: a vere si ho trobo... que surten comentaris. La última pàgina. Hi han moltes coses que no entenc. Realment, hi han moltes frases que són molt molt heavies, eh? Això, ho han dit de veritat la gent? o és coses que heu posat vosatres? Però hi ha moltes coses del rotllo que jo què sé, ehm, només accepto porros als meus enemics. Són coses que no les entenc, i hi ha algunes coses que no hi estic gens d'acord amb això. Que em van xocar perquè em vaig quedar, hòstia, tampoco no es eso." (E23, 150-157)

"No sé, com a detall, la última pàgina un lloc on diu les raons per no fumar, ho trobo patètic. Sembla absurd, no? Bueno, que potser n'hi ha alguna que sí, no? però... no, que no vull que m'ho notin els meus pares, o no, que... no sé què. Pues, o sigui, si fumes has d'atendre a les conseqüències, això és bàsic, no? No són raons per no fumar." (E16, 172-175)

Com veiem en aquesta darrera intervenció, també es pot considerar que les raons per no fumar esgrimides en els materials haurien d'entendre's més aviat com a elements a gestionar per poder evitar determinades conseqüències no desitjades, però que en cap cas s'han d'utilitzar com a elements legitimadors per a un no consum.

Si ens adrecem als professionals, veiem que aquest col·lectiu sí que percep un major nombre d'inconvenients concrets en els continguts dels materials. Com comprovarem, el sentit dels inconvenients no serà el mateix que en el cas dels joves entrevistats. Aquests últims centren més els inconvenients de contingut en el grau de correlació amb les seves vides quotidianes. En canvi, els professionals centraren els inconvenients que poden provocar els continguts en els possibles malentesos i en les seves potencials conseqüències.

Els professionals detecten un element que pot portar a malentesos força preocupants. A la pàgina 7, al final del primer paràgraf: *"Va bé saber que algunes malalties es poden transmetre amb la saliva que hi ha al porro."*

Tot plegat es dona en una conversa:

"I una altra cosa que llegia aquí que ho veig una mica una incoherència. Aquí a la pàgina 7 que posa: "Triomfa més compartir que no que gent se'ls apalanqui. Això sí, s'ha de fer bé respectant i tot el rotllo. És millor fumar acompanyat i amb gent de confiança. Però que el porro ruli no vol dir que s'hagi de fumar." Vale. "Va bé saber que algunes malalties es poden transmetre amb la saliva que hi ha en un porro." Tema, quines malalties es poden transmetre amb la saliva? Per què? Vull dir, a veure, llavors, nosaltres per una altra banda es treballa el tema de la SIDA, se suposa, no? La saliva ens pot transmetre la SIDA fumant un porro? Llavors, porta gent que els hi parli de la SIDA i el primer què els hi diu? amb la saliva no es contagia el porro o donant-te un petó. Llavors, quina malaltia me transmetré? M'agafarà el tifus? És que, no sé, per una banda treballem les drogues que sembla que les tenim que treballar molt bé, però per l'altra mos carreguem el treball que es fa per exemple des de la SIDA. Llavors, no et fiquis en un camp que no et pertoca." (EF3, 900-915)

"Aquí es refereixen als encostipats, a la grip, a tot el que pot passar de manera vírica. Però dona a la confusió perquè això també m'ho van preguntar. Et refereixes a la SIDA?" (EF3, 922-924)

Aquests mateixos professionals ens comenten que ja han viscut aquest malentès o incongruència dels materials mentre feien el seu treball educatiu amb els materials. És una reflexió que no només surt d'una mirada crítica dels materials sinó que també surt directament de l'experiència dels professionals un cop han utilitzat els materials. Semblaria que no queda gaire clar què és això de què es parla, cosa que pot provocar confusió i un alarmisme innecessari. En les entrevistes etnogràfiques trobem un

jove que, concretament, ens pregunta sorprès a què s'està referint aquest apartat:

"Sí, por ejemplo lo de::: parece una tontería pero lo de las enfermedades por saliva, no sabía nada yo, tampoco he oído de ningún caso, ¿no? (...) Bueno, yo cuando leí eso... sé que... lo que te puede producir el tabaco, ¿no? eso, cáncer de boca así, en general, si fumas mucho. Pero bueno, eso de la enfermedad por la saliva, me he quedao to pillao." (E22, 94-103)

Les altres dades provinents dels professionals sobre els continguts es les hem desplaçat a l'annex. Cal dir que, en l'annex, a diferència de la descripció, es premia l'especificitat de les dades per sobre de si aquestes són compartides o no col·lectivament. Per tant, en l'annex estarem parlant d'un donar sentit individual i no d'un donar sentit col·lectiu, com succeeix en la present descripció de les dades.

3.6. Disseny

A continuació passarem a explicar quin sentit adopta el disseny dels materials per als joves entrevistats. Atendrem a l'estructura dels materials i als elements que hi prenen importància. Com en el cas dels continguts, els elements del disseny han estat exposats pels mateixos joves entrevistats sense haver-los-hi preguntat directament.

El primer factor que crida l'atenció als joves entrevistats quan els preguntem pel disseny són les seves fotos. Les fotos i els "bocadillos" que hi ha repartits per les pàgines del "*Que Ruli*" són els elements més anomenats i recordats:

"Muy real las fotos, ¿sabes? Todo, las viñetas, las cosas esas, los bocadillos esos o como se llamen. Esto está muy bien. Es lo que más resalta" (E12, 289-290)

"Que entra bé a la vista, o sigui... fotitos i els globitos i aquestes coses" (E25, 260)

"Bé. Aviam que no me'n recordo. Ah sí, hi ha fotos xules. Sí, lila, els titulars, també estan..." (E8, 222-223)

Aquestes mateixes fotos i diàlegs sembla que prenen per als joves entrevistats un sentit de realisme. Així doncs, les fotos i els diàlegs tornen a establir un altre referent de realitat, com quelcom que està succeint i amb el que resulta fàcil d'empatitzar-hi:

"No tot, i a part com que a cada pàgina hi ha com si xerressin, saps allò? et fiques més al lloc. És lo que t'expliquen i llavors en aquests contextos..." (E1, 234-235)

"Muy bien, pues a mi eso sí, porque están ahí, por ejemplo la imagen y todo eso, sabes lo que es." (E14, 359-360)

"No, no, si hi ha fotografies que t'il·lustren, hi ha diàlegs que està molt bé perquè molts cops passa així i..." (E7, 218-219)

I és que el disseny organitzaria els continguts del material per apartats i temàtiques. Els joves valoren positivament no trobar-se una massa densa d'informació. Ens comenten que es troben amb un material on:

"El disseny? doncs, està bé, perquè ja et dic, no és un paper tot-tot... té apartats. Aquí et diuen, aquí tens... los problemas al treball, aquí los problemas de, de salud, aquí tens los problemas de tal." (E29, 238-240)

"No, no. Ah bueno, de la forma d'escriure i tot. Bé, estava ben organitzat per temes, això m'ha agradat. Que no és allò de informació col·locada sinó per temes, això estava bé." (E15, 220-222)

Així mateix, els títols encara fan més evident aquesta organització. Parlem de títols que criden l'atenció, tant pel missatge com pel llenguatge, i que expliciten la temàtica de cada apartat.

"Xulo, vull dir arriba, entra. Però sobretot per això, per no sé, lletres grans que diuen en plan, mi rallada o tal.

Clar que enganxa, sí, sí. Fotos de porro."
(E16, 208-209)

"Està bé, no sé. Els títols allò, ho llegeixes i dius hòstia de què va això, i veus que comencen a dir i dius vale, vale, tal cosa." (E1, 225-226)

Així, aquesta estructuració dels continguts permetria accedir directament a temes específics. Aquest fet obre la possibilitat de què el "*Que Ruli*" no s'hagi de llegir completament o d'una tirada per tal de poder-n'hi treure suc. Voldríem fer veure que aquesta organització dels continguts ens posa de manifest que cada tema també pot ser llegit de forma independent, en funció dels desigs i necessitats de cada lector.

El que sí que podríem dir és que el disseny permetria una lectura parcial dels materials sense que això signifiqués no accedir a una informació completa. "Totes les imatges estan molt quadrades amb el que t'està explicant. Sí, està tot bastant bé. I no és allò que diguis... i aquesta imatge que pinta aquí? No. Està, està." (E10, 301-303) Cada apartat dels materials podria tenir sentit per ell mateix. Tot i això, alguns dels joves entrevistats ens comenten que la lectura completa dels materials no se'ls ha fet feixuga.

"Pa lo pequeño que es, que parece que vaya a haber menos, hay bastante información. Es pequeño, es fino, no es un rollo, esto que pueden ser un montón de hojas y que no te digan nada, y eso es precisamente por lo que podría ser más fácil de leer, pues no se te hace pesado ni nada." (E22, 239-242)

"Després hi ha el text que tampoc és una parrafada del mil sinó que es pot llegir perfectament." (E7, 219-220)

"Ah, està bé, tothom s'ho comença a llegir i veus que es passa rato llegint, que no és allò que ho llegeixes a la primera. Que suposo que l'acaben de llegir la majoria." (E7, 264-265)

Com comprovarem tot seguit, les aportacions dels professionals es refereixen al disseny sota un criteri més funcional. Un disseny que estaria definit

segons la població diana a qui es dirigeixi. Tant és així, que sembla oportú triangular aquestes intervencions sobre el disseny formulades pels professionals entrevistats amb l'anàlisi dels destinataris dels materials.

3.7. Destinataris

En aquest apartat comentarem les atribucions dels joves i dels professionals entrevistats sobre quins són els destinataris dels materials. Bàsicament, centrarem aquest apartat en veure quins són els arguments que donen sentit a aquestes atribucions.

Els joves entrevistats tenen visions molt àmplies sobre qui poden ser els destinataris d'aquests materials. Bàsicament, el primer que veiem és que expliquen aquests destinataris segons el consum o no consum de cannabis. Trobem un gran grup de joves que creuen que aquests materials estan destinats als fumadors, concretament a aquells que es troben en una etapa incipient de consum:

"Als joves que fumen sobretot, o a aquells joves més joves que comencen a fumar i que no en tenen ni idea de res i ho fan perquè veuen als demés. I és adreçat a aquesta minoria, potser majoria en segons quins llocs." (E10, 312-314)

"Jo crec que és gent sobretot que... o sigui, bueno, que comenci, no? bueno, no sé, llavors l'edat... diguem de, a partir de catorze, quinze fins a, pues dinou, vint. Perquè, suposo que és gent que... més aviat que comença, bueno, no sé. Allò que li estàs pillant l'hàbit, no?" (E18, 229-233)

"Per la gent que comença a fumar, bàsicament. O, que encara no ha començat però s'ho està plantejant." (E15, 227-228)

Semblaria ser que els joves entrevistats li donen als materials un valor d'informació bàsica. Els més principiants, a priori, són vistos com

aquells que disposen de menys coneixements en aquesta matèria i, donat que actualment l'inici del consum coincideix cada cop més amb l'inici de l'adolescència, el col·lectiu dels més joves passa a ser vist com el principal destinatari del "Que Ruli". Així doncs, aquests materials constituïrien una guia perquè els més principiants coneguin les noves relacions que s'obren davant seu.

Però de fet, les edats dels principiants poden variar molt d'un context a un altre. I per tant, les implicacions o els efectes dels materials també. Així, l'edat apareix com un element a tenir en compte.

"Depèn, és que és depèn, depèn de la persona, perquè hi ha gent que madura abans, i gent que madura molt tard, però no sé suposo que... És que als catorze encara ho trobo just, però als quinze o així... I també depèn de la situació." (E21, 202-205)

"Hombre, pequeños, más pequeños porque aun no entenderían la cosa. Digo un ejemplo como mi hermana, mi hermana ya tiene once años ya y como que no sabe del tema. O sea, sabe lo que son los cigarrillos y eso pero lo que son porros, ha oído hablar pero que no, no sabe lo que es exactamente." (E13, 195-199)

"Más que nada des de, yo creo, o sea, des de que tienes un poco de cabeza que lo puedes entender, ¿sabes? si no lo entiendes pues no lo puedes..." (E12, 332-333)

Per un costat, els materials perdrien el seu sentit de realisme en cas que arribessin a mans massa joves que encara no comparteixen la realitat del cannabis. Fins i tot, en aquests casos es problematitzaria la posada en contacte amb els materials. L'atribució de la població destinatària dels materials dependrà de la situació que visquin en relació al cannabis.

"No, jo crec que cap amunt no fa falta que hi hagi límit. Cap avall, home jo crec que menys de tretze gaire gent tampoc s'hi haurà acostat." (E15, 250-251)

"Per sota jo crec que no val la pena, perquè si tens nou anys, amb prou fines, bueno almenys jo::: bueno, cigarros sí, pero fumar un cigarro no ho havia fet mai em ma vida als nou anys. Però ara cada cop va més endarrera això. Però fins per allà als dotze anys o així no valdria la pena fer-ho servir." (E4, 347-350)

"A veure, avall tampoc li donaria a un nen petit, saps? perquè potser diria, tinc curiositat per saber què és i potser encara pues ho provaria, i a dalt doncs tampoc molt grans perquè tampoc entendrien el vocabulari. Més o menys, adolescents i tal." (E17, 189-192)

Per un altre costat, els materials poden perdre la seva eficàcia com a font d'informació en cas de que els joves a qui arriba no en facin cas, tot i ser consumidors, fet que es podria donar amb freqüència en l'adolescència i preadolescència. La disposició a conèixer de les persones també esdevé doncs un criteri a l'hora d'atribuir-li al "Que Ruli" un perfil de destinataris.

"Si fuma porros sí. Ahí yo... que con doce años ya le empezaban a dar y... o con doce años le dan, se lo... le... se lo pasa por el forro de los cojones, van muy subidos y eso. Han salido chulitos este año. Si se lo das a uno que no fume, es como los típicos folletos que te ponen en el buzón de, si quiere conseguir tal, pues llama a esto. Tú vas a hacer aquí lo mismo. Si te quieres informar, infórmate no sé dónde." (E9, 299-303)

"Jo crec que a la ESO, de dotze que són, als setze, que és quan comences a fumar porros, no tens ni idea bàsicament, saps que fan riure, que apalanquen, que no sé què i, però no en tens ni idea." (E25, 241-243)

"Sí, amb dotze, quan entres a l'institut o així. Tot i que jo, no li ensenyaria això, jo intentaria parlar amb ell. Jo què sé, si algú no sap parlar d'aquests temes, pues sí." (E16, 243-244)

Se'ns fa palesa la tensió educativa que provoca la proximitat del cannabis a unes edats tan precoces. I és que aquests últims paràgrafs ens mostren una realitat on els joves que comencen la Secundària ja entren o poden entrar en contacte amb el cannabis. L'institut

sembla marcar un canvi en la vida dels preadolescents i adolescents. És el moment de fer-se gran?

"Pues, als tretze o així, arriba un moment que, que de repent tothom fuma, i clar és fumar perquè és lo nuevo i todos vamos a fumar i tal. I si no ho fas pues quedas fatal." (E8, 270-272)

"Conociendo a los niños como los conozco ((riu)), el límite lo pondría en once o doce, porque ya saben... con once-doce ya saben de qué va todo, y ya con trece ya pasan al instituto." (E22, 252-254)

"No, no, jo si tingués un germà petit, jo m'esperaria abans a què arribés abans a l'edat que, que li oferissin o que ho hagués provat. Perquè hi ha nens petits que ja volen ser grans. L'altre dia vaig flipar i em ve un de P3, P4 o P5 del cole i em va vindre i diu, que si li deixàvem uns tiros perquè el seu germà fumava i ho volia provar." (E24, 200-204)

Així, el que podríem dir és que els joves entrevistats situarien l'inici de la població diana del Que Ruli en l'interval d'edats presents en els instituts. Dintre d'aquests intervals és on trobem la tensió educativa, sobretot en aquells i aquelles que no consumeixen i que estan en contacte amb el cannabis. Quina acció educativa s'hauria de fer?

"Perquè encara no estan ficats dins el món i encara no ho saben tot i si llegeixen això potser hi ha coses que no les han viscut i no sé, potser és millor que primer s'espantin una mica i després ja llegeixin això quan ja estan més ficats, que ara mateix comencen molt jove i tampoc és bo ni positiu que la gent de dotze o catorze anys s'estigui fumant porros." (E7, 236-239)

"No fumen, no. No crec que sigui convenient donar-lis si no el consumeixen" (E11, 310)

o bé,

"Sí, si li va bé. La millor manera que es vegin les coses és ja ensenyar-li de ben petit." (E11, 282)

"Home sí, a vere, jo dic 12, 13, però hi ha molt gent que comença abans, eh?" (E23, 236)

Els joves entrevistats donarien els materials, majoritàriament, a aquelles i aquells que consumeixen i a qui, al mateix temps, els hi atribueixen capacitat d'enteniment. Tot i això ens trobem un altre grup de joves que no establiria diferències entre els consumidors i no consumidors de cannabis a l'hora de repartir el Que Ruli.

"Yo creo que a todos, a los que fuman y a los que no fuman. Pero más a los que fuman. Pero los que fuman y no fuman." (E12, 294-295)

"Pues, va para los que fuman y para los que no fuman, me parece. Para los que fuman porque no tienes que obligar a los demás a fumar y para los que no fuman que es tu vida y si no quieres fumar que no fumes, que no tienes que hacerle caso a un capullo que te diga que fumes." (E9, 278-281)

"Tant als fumadors com als no fumadors, una mica de tot." (E31,174)

Els seus arguments es basarien en què els continguts dels materials contenen informació tant per a consumidors com per a no consumidors. Semblaria que el tall hauria de seguir més aviat un criteri d'edat més que no pas de consum.

Curiosament, no observem tantes problematitzacions a l'hora d'establir uns límits d'edat cap amunt. Els joves entrevistats situarien el límit de la població diana en aquelles persones a qui ja atribueixen un coneixement sobre el cannabis, aquells que ja porten temps consumint. Un cop es tindria aquest coneixement els materials sembla que ja no tindrien gaire sentit.

"Los que empiezan, los que están empezando hasta de trece a veinticinco años, por ejemplo. Esta edad es cuando uno es joven y pues a veces quiere fumar. Otros que no, otros que no saben y entonces pues, más o menos este público que aún no sabe lo que es y todo esto. Porque ya a partir de veinticinco ya más o menos ya has pensado lo que quieres y lo que no, ya estás más madurado." (E13, 182-186)

"Entre els dotze-tretze fins els divuit-dinou, perquè ja suposo que ja als divuit-dinou ja ho tens que saber tot això. Suposo jo que algo tens que haver sapigut d'això, ja t'has enterat." (E23, 230-232)

"Jo crec que no, als principiants de tot però tampoc als que ja porten molts anys que ja ho saben, sinó depèn de l'edat que comences. Per això dels setze als vint suposo que, no ho sé, crec per lo que hi fica i això serà més útil amb aqueta edat, d'uns setze a vint, ja t'ho dic." (E7, 229-232)

Sembla que la problematització no és tan gran degut al fet que els joves entrevistats atribueixen un major coneixement i maduresa a mesura que anem parlant d'edats majors. Tanmateix, les situacions que s'exposen als materials també són atribuïdes a unes edats concretes. Diríem que els materials perdrien el sentit de realitat a partir de certa edat, a partir de la qual ja no es viurien les situacions que apareixen en els materials. La qüestió interessant podria ser on situen aquesta maduresa –el fet d'esdevenir gran– els joves entrevistats.

En els cas dels professionals també ens trobem davant de la tensió educativa que ens desplegaven els joves entrevistats. El primer que ens fan notar els professionals entrevistats és aquesta situació:

"Quan parlem de mans properes, perdó, eh? Amb els alumnes de quart d'ESO, quan es fa el viatge de final ESO, són alumnes que estan tots sobre els setze anys. Tots són mans properes, tots han estat en situacions de consum, eh? No cal que, que no hagin consumit, és que no en tenien ganes, no els hi va el rotllo o no en tenen ganes." (EF3, 1115-1119)

"Perquè estic farta de veure als instituts un grupet de xavals, un grupet de xavals que estan fumant porros i a la vora hi ha un altre grup de xavals totalment dels típics que no fumen porros, potser els més

estudiosos, els més no sé què, no? que en teoria és això, des de cara a l'institut, i passen olímpicament, veuen els que estan fumant porros i ho veuen súper normal. Vull dir no és que s'escandalitzin de dir, ah! no! fumen porros! és que en absolut. I si en parles a les classes és que ningú està escandalitzat dels porros, de fet ningú, eh?" (EF3, 382-389)

Aquesta exposició o contacte amb el cannabis fa que els professionals de la prevenció que es desplacen a treballar en els contextos de consum hagin d'adaptar-se a les situacions i edats amb què es troben:

"T'has d'adaptar a allò que et trobes. Potser te'n vas a una escola i un segon d'ESO i hi ha bastants consumidors de cannabis i potser te'n vas a una altra i hi ha dos consumidors, i t'has d'adaptar al que et trobes." (EF3, 885-887)

És per això que la discussió sobre qui han de ser els destinataris d'aquest material cobra un pes rellevant entre els professionals entrevistats. De la mateixa manera que amb els joves entrevistats, el consum i no-consum esdevé un criteri per a definir quin tipus de destinataris hauria de tenir el Que Ruli:

"Sí que em fa la sensació, sí, sí. Vull dir, es treballa molt el respecte a qui no fuma, hòstia no molestis, no emprenyis i tal. No es treballa tant el respecte al que fuma, tampoc no es diu res. Vull dir, no es diu ni criminalitzar ni no criminalitzar, no? Es posiciona el no consum de la persona no consumidora. I de... de fer-te respectar la teva decisió de no fumar. I que per tant sí. Alhora, que ho deixes en un institut, que és gent de a partir dels catorze anys. Jo penso que ja està dirigida per aquesta població, tant fumadors com no fumadors" (EF3, 847-853)

"Jo m'ho he llegit això amb gent no fumadora i amb gent fumadora i els hi ha servit a tots. I a més, allò guapo és l'intercanvi, quan el fumador li diu, sí tia, quin pal està

enganxat, l'altre dia vaig haver d'estar cinc hores al tren i em pensava que em moria perquè no podia fumar-me un porro. Jo què sé." (EF3, 1009-1013)

Els que creuen que aquests materials són tant per a consumidors com per a no consumidors ho argumenten mitjançant el treball pel respecte a les decisions pròpies i a les d'altri, un punt aquest molt present en els materials, sobretot en el cas dels no consumidors. És aquest fet el que, com en el cas dels joves, apareix com a argumentació a l'hora de dir qui han de ser els destinataris. A més, els professionals ens poden comentar la seva experiència educativa a través dels materials per acabar de justificar la seva posició. Encara que també ens trobem versions que sense exposar arguments se centren o bé en els consumidors o bé en els no-consumidors.

"Respecte al tema aquest de si enfocat per consumidor o no consumidor, jo crec que han de ser per consumidors. No és que m'ho hagués dit ni res, però, manual per a mans properes al cannabis. Proper al que consumeix, el que pensa consumir o no sé què." (EF3, 960-963)

O pel contrari,

"La veritat és que això va dirigit a tots els públics en teoria. I si especialment vol anar dirigit als consumidors malament, perquè crec que seran els que menys s'ho llegiran." (EF3, 651-653)

Però la discussió no es queda en si els destinataris han de ser consumidors o no. De seguida veiem que l'edat i, sobretot, la capacitat d'enteniment apareixen com a elements molt importants a tenir en compte per definir els destinataris potencials dels materials.

"Però, per a mi és molt diferent que s'ho miri un de dotze-tretze anys no

consumidor que s'ho miri un de catorze-quinze no consumidor, val? Perquè potser s'ho llegeix amb més calma eh, no es queda tant en la, jo què sé, jo puc quedar-me aquí amb la frase de. No sé, agafa i l'obres per casualitat en la pàgina aquesta que diu no ens enganyem també té la seva part positiva. I em quedaré en aquesta fase. Potser no té encara tota la capacitat per decidir quina d'aquesta informació és prioritària sobre l'altra, val?" (EF3, 978-985)

"Jo veig que és un material dirigit al col·lectiu de joves, o sigui menors de divuit anys perquè és molt actitudinal, no treballa tant la vessant informativa sinó més l'educativa i la... treballa actituds, la responsabilitat, l'autoconeixement, el respecte al que no fuma, al que fuma... dirigit a joves. Potser sí que està plantejat més per a una lectura individual." (EF3, 572-575)

"Però això també canvia, eh? la predisposició a rebre informació. Tots els més jovenets estan més reticents a rebre i conforme vas creixent tens més curiositat, més interès, pots fer." (EF3, 1114-1116)

El disseny i els continguts tindran uns efectes diferents segons les edats. Així, en la conversa esdevenen un element fonamental per a justificar a qui han d'anar dirigits els materials. Com hem dit abans, el sentit de realisme o correspondència amb la quotidianitat pren una importància clau per indicar-nos si els materials són adequats o no per a un context o població concreta. Però més que aquesta qüestió, allò que els professionals ens plantegen és si els joves arribaran a llegir i després a entendre el "Que Ruli" amb el disseny que té.

"Però, si hi ha un fenomen, que és que abans la canalla quan anava a l'institut es fumava el cigarret a la porta, no? Molta canalla a la porta de l'institut amb tota una sèrie de significat. Ara el tabac no és el que mola, sinó el que fan és el canutu. Clar, i els petits, però cada cop l'inici

és abans. Perquè volen ser grans, no? I això, els petits, segons com s'ho mirin no ho entendran de què va, perquè no miren la lletra petita. Per tant per dotze anys jo ho veig poc adequat" (EF3, 859-864)

"Exacte, jo no crec que vagi dirigits a adolescents, que va a partir de setze16, 18 que ja estàs. Més que res per la densitat, les lletres, això un nen de dotze anys no s'ho llegeix" (EF3, 866-868)

"No, depèn, jo crec que em els xavals més jovenets si, perquè fan així, veuen lletra, veuen lletra i es queden a les vinyetes. Es queden a les vinyetes. Passa tio i no se què, ja, ja." (EF3, 614-616)

Els professionals ens comenten que en aquestes edats tan petites la lectura en solitari, sense un professional al costat, és difícil que es produeixi. I fins i tot, en cas que així fos, difícilment creuen que accedirien als continguts dels materials.

Curiosament, els professionals de la prevenció entrevistats proposen dos nous perfils de destinatari. Observem aquesta conversa:

"P1: Jo també crec que és un bon material per pares, perquè també necessiten..."

P3: I per nosaltres.

P9: I per professionals, l'han llegit més professionals que no xavals.

P4: Clar, és per fer-te una idea millor, que això agrada potser més des del camp professional que des del no sé.

P2: A vegades, agrada.

P6: Bueno, si hi hagués una adaptació potser s'entendria més.

P4: Correcte, correcte." (EF3, 706-719)

Com ja hem vist a l'inici, tant els joves com els professionals entrevistats atribueixen un sentit d'utilitat al "Que Ruli". En el cas dels professionals, aquesta utilitat s'exporta tant a la

mateixa figura del professional de la prevenció o als agents educatius (professors, monitors, entrenadors, etc.) com a la figura dels pares, és a dir, als adults que comparteixen el dia a dia amb els joves.

"Creia també que era un bon material que per professionals, els que estem en contacte amb els joves, i per pares amb això sí, a part de les adaptacions que deien, crec que està bé. Perquè clar, els pares per exemple saben tot allò dolent, però bueno senyor, el seu fill no estarà fumant algo que no li senta, que no serveixi per res. Que totno no ho és." (E3, 699-703)

Ara bé, els professionals entrevistats ens comenten que hi hauria d'haver o bé un seguit d'adaptacions o bé una guia de suport que mantingués estable el sentit d'utilitat en el cas de plantejar els materials per a aquest nou perfil de destinataris. Sobretot pensant en aquells amb menys recursos educatius vers el cannabis.

P6: Jo proposaria en canvi, la creació d'una guia que acompanyés això per la seva aplicació.

P8: Jo penso que cada material ha de portar una proposta didàctica per aplicar-ho en els diferents àmbits, no? perquè hi ha gent que té recursos i hi ha gent que no." (EF3, 541-546)

El professionals veurien el "Que Ruli" com quelcom que podria significar la base per a la creació d'altres materials destinats a treballar la prevenció en matèria de cannabis.

3.8. Modes d'apropiació

En aquest apartat passarem a comentar el que han fet els joves entrevistats amb els materials un cop se'ls han llegit. El "Que Ruli", principalment, ha seguit tres recorreguts des de que el vam lliurar als joves entrevistats.

En primer lloc trobem un nombrós grup de joves que comparteixen els materials amb alguns dels membres del seu entorn. Principalment estem parlant dels amics:

"Està aquí al bolso. No, però els he ensenyat a penya de la Universitat o així, però bueno, ens hem rigut una mica junts." (E16, 248-249)

"Si, i me l'han demanat. Han vist lo títol, els hi ha fet gràcia i m'ho han demanat. Ah! goita! què és això?" (E4, 368-369)

I de la família:

"Ah! lo he puesto en la mesita de noche. Le he explicado a mi madre, pues mira me han pasado esto y no está mal." (E13, 202-203)

"Lo he tenido en casa toda la semana, se lo he enseñado a mis padres y bueno, mis padres me dijeron que estaba muy bien tener información de eso." (E22, 258-259)

"Ma germana que fa tercer d'ESO li vaig dir que s'ho llegís i em va dir que sí. I a aquesta edat, vull dir, fumo porros, i es pensen que són més grans." (E1, 305-307)

En segon lloc, trobem un grup de joves que un cop s'han llegit els materials els han guardat i no els han compartit. El recorregut dels materials sembla que, a dia de l'entrevista, s'ha quedat estancat.

"L'he guardat, tinc una carpeta amb informacions. Pues ho guardo tot allà." (E15, 255)

"Al calaix." (E24, 216)

"Lo he pillado, lo he leído, lo he dejado en mi escritorio, estaba pensando en eso, se me olvidó. Lo ví, hostia que se me ha olvidado, voy a leérmelo otra vez, he llegado hoy, me acuerdo de esto y tal, bueno, vamos a darle un repaso." (E9, 307-309)

D'altres han deixat el material en llocs on podia ser compartit, però tampoc no hi ha hagut l'acció propositiva en aquest sentit.

"No, me'l vaig deixar al cotxe per... i així se'l van fullejar els que van pujar" (E1, 286)

"No sé, jo ho tinc a casa allà al damunt i els meus pares per exemple no m'han dit res." (E7, 176-177)

Per veure quin podria ser l'hipotètic recorregut dels materials després de l'entrevista vam preguntar als joves si el donarien als seus amics i amigues. Curiosament, ens trobem dues grans línies de respostes.

"Els hi he passat amb uns de la classe." (E25, 264)
Per una banda, ens trobem un conjunt de joves que creuen que els seus amics no farien cas dels materials. Creuen que els dirien que la informació ja la saben i que independentment del que poguessin dir o explicar els materials ells seguirien fumant i no en farien gens de cas. En el cas dels joves adolescents entrevistats aquest 'no fer cas' s'amplifica amb l'atribució d'una resposta de rebuig per part dels amics. Aquesta atribució de rebuig apareix molt més accentuada quan es tracta d'un jove no consumidor dels amics del qual són consumidors.

"Que fas? Alguns suposo. A més la majoria dels meus col·legues doncs, ja sap... estan informats perquè hem coincidit en alguna classe també que ens ho han explicat i de què va tot això. Però no" (E11, 322-324)

"Els hi donaria però tampoc crec que li fessin cas. Dirien això són xorrades, o ja ho sabem o coses d'aquestes." (E17, 205-206)

"Sí, o sigui, és que són així una mica... i llavors els hi vaig dir que... sí que estaria bé que s'ho llegissin i això, i bueno n'hi ha una que sí que... que m'ha dit que... que la major part de les coses que hi ha allà que ja les sabia, però les altres que qué queres que haga, que a mí no me importa, o no sé què, són així." (E21, 228-232)

En canvi, sembla que amb la gent més propera o amb gent que també és consumidora aquesta atribució a ser rebutjat seria menor o fins i tot podria desaparèixer. És a dir, és creu que els amics no reaccionarien de manera tan defensiva davant el gest d'apropar-los els materials per suggerir-ne una lectura.

"S'ho llegirien i dirien a vale. ((riu)). La gent que, dels meus amics que fumen ja saben el que hi ha també. Dirien que sí, que és molt bona informació, que està molt bé. Suposo que opinarien bastant com jo." (E10, 349-351)

"I d'altra gent amb qui he parlat, parlant d'això també ho he comentat. Vull dir, però aquí molta gent ja ho té perquè està amb un lloc que hi vas." (E7, 259-260)

La proximitat i la confiança faria que el jove adolescent que rep la informació no ho interpreti com un posar a prova la seva identitat. El quid de la qüestió deixaria de ser un mateix o la identitat i passaria a ser el contingut dels materials. De fet, els mateixos joves ja distingeixen a quins amics els hi podrien donar i a quins no.

"Això depèn de l'amic, perquè hi ha amics que saps com són i que si els hi dius que fumar és dolent te diran calla capullo i n'hi ha que si els hi dius que fumar és dolent i et diran és veritat. I això, depèn de a qui li dones t'ho fot pel cap i depèn de qui..." (E29, 248-251)

"((Buà)), és que si li dono potser em diuen de, ai nena, saps, no rallis, no sé què. Que ja ho sé tot això. Però la gent de confiança, que sap que jo no li faig perquè... sinó perquè sàpiga més, sí. Sí, jo crec que, jo tinc un amic que això s'ho ha de llegir. Encara que seguirà fent-ho, però almenys que sàpiga també què fa. Pues sí que ho donaria, però no aniria a muntar el coti, i aniria donat. No, diria, pues té això, si vols li passes a algú." (E8, 295-300)

Per una altra banda, ens trobem a joves adolescents que, sense cap mena de dubtes, compartirien els materials amb els seus amics perquè han valorat molt positivament el contingut que hi ha:

"No ho sé, perquè al ser un fullet així, i si hi ha alguna cosa que encara no els hi ha quedat suficient clar o, per exemple, que afecta directament o jo què sé, sempre hi ha alguna cosa, alguna pregunta que tens que, que va bé saber-la." (E3, 251-253)

"Per això, perquè em sembla, em sembla adequat per el... més o menys per l'edat que tenim i la situació en què estem." (E7, 267-270)

"Yo lo que hago, yo me lo he leído cuando me lo quiero enganchar en la agenda. Yo en la agenda me lo engancho más que nada porque así yo sé que los demás lo leerán. Y eso siempre lo hago." (E12, 349-351)

Aquesta situació es fa més comú quan ens referim a joves que podríem considerar no-adolescents. D'aquesta manera, aquest fet és molt més comú fora dels instituts. Es tractaria de compartir la informació que hi ha en el "Que Ruli". En aquest cas, la diferència entre consumidors i no consumidors es dilueix significativament.

"Porque es una cosa que creo todo el mundo debería leerla. Para saber de qué va todo y antes, prevenirte y saber lo que estás haciendo." (E22, 267-268)

"Jo els hi donaria per dir-lis... perquè a veure, els faria gràcia, fumen un munt, tot s'ha de dir, ningú diu res, riure's i a menjar. Mira, nois, que això fa això, tio al tanto, joder. Com que sé que no els puc canviar, que ja fa anys que en fumen i tot." (E2, 263-265)

"Doncs jo els hi ensenyaria primer lo de l'apaleao que fica allò allà de la merda i després si els interessen altres coses i també lo de, lo de les últimes fases que també estan bé i pots riure i almenys pues..." (E24, 225-227)

3.9. Incidència del "Que Ruli" sobre el consum de cannabis

El "Que Ruli" explica què és el cannabis, quins riscos s'associen a algunes de les seves pautes de consum, quines conseqüències poden implicar determinades pràctiques i quines pràctiques poden evitar determinades conseqüències. Aquests materials parlen de forma normalitzada d'una substància il·legal a l'Estat Espanyol però àmpliament coneguda per una bona part del jovent.

Així doncs, anem a veure quins efectes té el discurs del "Que Ruli" sobre el consum de cannabis dels joves

entrevistats segons els seus propis relats.

Per començar, tant fumadors com no fumadors semblen entendre que els efectes que aquests materials puguin tenir sobre el consum depenen molt de cada persona i que, en tot cas, no es pot generalitzar.

"Home, depèn de la persona. Hi ha persones que veuran això i per molt que sàpiguen llegir, Potser alguna persona sí que s'ho pensaria però, depèn de la persona." (E19, 199-202)

"Me parece que no consiguen nada, la gente se lo lee a veces, algunos miran los dibujos de los porros y ya está. No sé. Es que eso depende de la persona que lo lea, con unos conseguirán algo y a lo mejor otros dicen pues tienen algo de razón, venga me fumo, yo qué sé, cinco porros al día, pues me fumaré tres, o uno, o cada día pues sólo el fin de semana sólo. Es depende de la gente, cómo se lo tome o cómo se." (E12, 236-240)

En tot cas, pel que fa a aquesta qüestió, aquí es fa necessari de separar analíticament els joves entrevistats que es defineixen com a no fumadors d'aquells que ho fan com a fumadors o bé com a fumadors esporàdics. Així, molts dels joves entrevistats que es defineixen com a no fumadors afirmen que la lectura d'aquests materials no ha alterat en cap aspecte la seva posició anterior.

"A mi, jo, és que ja, no tenia intenció de fumar d'això i m'he quedat igual." (E1, 195)

"No, penso el mateix que pensava." (E2, 223)

En aquest sentit, val a dir que cap ni un dels joves entrevistats no fumadors afirma haver sentit en cap moment el més petit desig de tastar el cannabis després d'haver llegit aquests materials. Ans al contrari, sí que apareix reiteradament una reafirmació de la posició existent de no consum.

"Encara ho he vist pitjor. (...) Per això perquè, bes, et gastes quartos per una cosa que està fet de porqueria que et trobes pel carrer casi, pues no, ho he trobat molt absurd." (E1, 199-204)

O, com veiem en la següent conversa,

"E: Aleshores potser t'ha fet pensar alguna cosa així com, mira, si jo ja no fumava, ara encara tinc més clar que no fumaré? O potser t'ha succeït el contrari?"

P1: Ah no, sí. Sí. Després de veure tot això, que et posin multa, que et passi alguna cosa si... no, no vull fumar.

E: Però ho tens més clar ara que abans de llegir-te això?

P1: Sí, molt més clar." (E30, 155-163)

Així, mentre veiem que el "*Que Ruli*" proporciona nous arguments als joves no fumadors per tal de reafirmar-se en el seu no consum, també veiem que alguns d'aquests mateixos joves no tenen tan clar que els materials puguin tenir cap efecte sobre els fumadors.

"És que clar, moltes d'aquestes coses ja les saps. I bueno, no sé, no sé, però jo per la gent que conec, jo penso que aquests... aquests fulletos i tal a vegades et fan pensar una mica però la majoria de cops, penso que en general no els hi fa pensar en res." (E31,183-186)

En el cas dels joves entrevistats que afirmen fumar esporàdicament cal deturar-nos aquí per a fer un recordatori d'allò vist a l'apartat de Metodologia. Aquest grup de joves viuen en un estat fronterer en el qual tendeixen a autodefinir-se en un dels dos pols pel que fa a la seva identitat com a fumadors o com a no fumadors de cannabis.

En tot cas, i com veiem a continuació, els efectes del "*Que Ruli*" en tots ells no mostren diferències significatives sigui quina sigui la categoria identitària en la que se situïn. D'aquesta manera, sembla que els joves entrevistats que s'ubiquen a la frontera del consum de cannabis afirmen que els materials els ha incitat un desig d'abandonar el

consum i de deixar de titubejar amb aquesta substància més que no pas allò contrari.

"Més que res, ja ho sabia tot, vull dir, informar-me més de tot, poca cosa abarca però, perquè jo et deia clar, que això de porros no vull fumar i tal, les coses doncs que diu aquí, ho veig, potser si me recorden que això està bé, que això està malament i tal. Vull dir, jo què sé, no hagués tingut aquest llibret i aquest dissabte haguéssim fet una festa, jo què sé, d'allò potser hagués fumat. Ara llegir-me això i dir. Ah, pues ja no, això és igual i faig un beure i ja està" (E2, 191-196)

"Home hi havia parts que sí que et donaven ganes de deixar-ho. De venir-ne no, perquè a mi em ve molt de tant en tant. Després de menjar i coses així." (E8, 203-204)

"Doncs per part meva doncs que... m'ha reflexat la informació que deia que no, que no, o sigui que, que ara potser cada dia tens més porros i si cada vegada sé més quines qualitats tenen, doncs potser ara m'ho penso dos cops, saps?" (E17, 146-149)

Altrament, aquests mateixos joves que afirmen fumar cannabis de forma esporàdica atribueixen al "*Que Ruli*" una potencial ineficàcia sobre els fumadors habituals per motius relacionats, precisament, amb l'hàbit.

"E: Antes has dicho que esto tal vez pueda incitar a algunos a fumar, por ejemplo cuando dice que no todo es malo. ¿A ti te vino ganas de fumar en algún momento?"

P1: No, porque no estoy enganchada, o sea no estoy, no." (E20, 209-213)

"Yo ahora que ya lo estoy dejando... no. Yo qué sé, el Jose me ha dicho, joder pues tanto hablar de eso pues venga, pero no sé a mí, no me han entrao." (E22, 230-231)

Ja de ple en la població jove entrevistada que afirma fumar cannabis habitualment veiem que, efectivament, el "*Que Ruli*" no sembla afectar en cap sentit la relació d'aquests joves amb la seva voluntat de continuar consumint aquesta substància.

"No. Ni de fumar més ni de deixar de fumar. Vull dir, m'ha deixat igual amb." (E7, 210)

"No m'ha afectat amb això, perquè no." (E3, 185)

"No, no. No i apart és bastant... si fumes fuma, si no fumes no fumis, però, és lo que hi ha, una mica." (E16, 202-203)

En tot cas, sembla que, pel que fa als joves fumadors entrevistats, el "*Que Ruli*" no genera un desig renovat de fumar durant la seva lectura,

"No, perquè ara no, perquè estic aquí a l'institut i sé que no em ve de gust de fumar perquè aniré a la pròxima classe... potser sí que podria dir, mira, ara em fumaré un porro però és que dius, bà, després arribaré a la classe i no me n'enteraré de re i no, no." (E29, 117-220)

"No, m'ha fet ganes de tal i com estic. Vull dir, quan em vingui de gust fumaré i quan no, no." (E15, 201-202)

Tampoc no sembla incidir en un desig de no consum. D'aquesta manera, n'hi ha que simultanegen la lectura i la reflexió sobre els materials amb el seu moment periòdic de consum de la substància.

"Pot ser que me l'estigués fumant, però bueno... pot ser, pot ser. És que me'l vaig fumar abans d'anar a dormir i com sempre me'n fumo un igualment..." (E23, 199-200)

"Porque cuando me leí esto, el otro día, no había fumado todavía. Y vi los porros ahí, y me entraron ganas de fumarme un porro. Más que nada por eso. De no fumar, no." (E12, 259-260)

En tot cas, sí que hi ha qui s'ho va pensar.

"Mmm de fumar i de deixar. De deixar::: clar, primer el tabac i després els porros o és típic." (E24, 170-171)

Així, els joves entrevistats que afirmen ésser fumadors habituals de cannabis sembla que no veuen afectat el seu grau de desig vers el consum d'aquesta substància un cop han llegit els materials. Anant més enllà, veiem que l'efecte del "*Que Ruli*" sobre el consum

dels joves entrevistats fumadors és matisat en funció de si es tracta d'un consumidor experimentat o d'un altre de més novell.

D'aquesta manera, veiem que en el cas dels fumadors veterans, els materials poden generar en tot cas una reflexió sobre els *modus* de consum i les seves implicacions contextuais,

"Crec... home! Que reflexionis algo, mentres vas llegint vas pensant del que és, de lo que sí i:: una mica control si és que no en tens, però vaja la gent una mica que ja porta molts anys ja en té. Jo crec que això, que et controlis i que sàpigues quan i on pots fer segons que.(E7, 196-199)

mentre que en el cas dels fumadors novells, sembla que els materials els pot donar noves eines de reflexió per decidir com ha d'evolucionar la incipient relació de consum que han establert amb la substància.

"Jo crec que la gent que és molt experta en el tema no, o sigui, el que li diu, no hi ha gaires coses noves. Perquè la gent que de debò s'ho accepta i sap que està enganxat i totes aquestes coses, tot això jo crec que ja ho sap. En canvi, gent com jo la meitat no les sabem i està bé perquè com encara no estàs del tot ni en una banda ni en una altra, pues et pots acabar de decidir." (E8, 195-199)

Així doncs, més que no pas incidir sobre el grau de consum dels joves fumadors entrevistats, sembla que el "*Que Ruli*" genera una reflexió sobre el 'com' s'està consumint, incitant, en tot cas, a posar-hi seny.

"Aconsegueix avisar-me de l saber que no és dolent ni es bo. Que si ho fas, ho fas, però que sàpiga les conseqüències que hi ha i que sàpigues... Que no et diran que no fumis, però que tinguis una mica de cap a l'hora de fer-ho." (E10, 275-277)

"No sé, perquè:: perquè almenys tinguis una mica de discreció si ho fas. Però t'ho diuen per dir-te, ei! Que no t'estic dient que no fumis ni tampoc t'estic dient que fumis. Si que si fumes que sàpigues el que fas" (E10, 281-284)

Així mateix, la reflexió generada no gira tan sols entorn al propi consum, sinó també sobre la relació d'aquest consum amb l'entorn social més directe. Així, per exemple, cal destacar la reflexió que molts consumidors fan sobre la seva relació amb els joves no consumidors.

"Lo que cambia de idea es que no tengo que pasar a otras cosas. No sé. Y no dar, si una persona que no fuma porros nunca le he ofrecido, si sé que fuma sí, pero yo ofrecer a alguien que no fuma, nunca. No hay problema." (E12, 249-251)

"Pues hombre si uno se lo lee atentamente y ya pues, se lo ha leído bien y dice ostras, me podría frenar un poco. Si es un fumador que fuma todos los días, pues podría frenarme porque tal, o por prefiero fumármelo yo y que no rule, si la gente no quiere, cosas así. Que la gente recapacite." (E13, 134-137)

"Perquè també et diu tot allò que, no et deixis influir quan els altres fumen. Que això em sembla molt bé, crec que hi ha gent que li falta saber dir que no, si no li ve de gust, doncs, que no fumi, saps? això també, és veritat, no me'n recordava, això trobo que està bé." (E15, 202-205)

3.10. Propostes de distribució

El "*Que Ruli*" sorgeix com a un manual per a mans properes al cannabis. Un manual podria ser definit com un "llibre que exposa les notícies fonamentals sobre un tema determinat i que en facilita una consulta àgil i ràpida"³⁵. El fet que aquests materials es presentin com a un manual fa pensar en la possibilitat de la seva distribució sense necessitat d'una mediació professional ni de qualsevol altra mena. D'altra banda, el fet que es tracti d'uns materials relatius a una droga de caràcter il·legal en el nostre país també pot induir a pensar en la necessitat

³⁵ A: Pascual, Torras, Folia, Gil i Lluís. (1994) *Diccionari de la llengua catalana*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

d'una distribució mediada i guiada professionalment. Però anem per pams:

Quan se'ls demana quin pensen que seria l'espai més adequat en el que poder distribuir el "Que Ruli" sense la necessitat d'una mediació professional, els joves entrevistats suggereixen algunes propostes. Així, en primer lloc, trobem les escoles en la posició estrella.

"Jo, en una escola. Sí perquè allà hi ha més alumnes. Sobretot a les escoles." (E17, 211)

"Jo ho deixaria a les escoles." (E19, 261)

"Por ejemplo en un colegio" (E5, 364)

O bé els instituts.

"A un institut." (E25, 312)

"A centres, a instituts." (E11, 328)

"Cartones de instituto, parte bachillerato que están los de tercero pa arriba, ¡plas! ahí lo pongo. Ahí lo que haría sería pintarlo con permanente, como hacen con todo. Lo típico, el que lo quiera leer que se lo lea." (E9, 351-353)

Hi ha qui estableix una distinció entre les escoles i els instituts, tot decantant-se pels segons a l'hora de distribuir aquests materials.

"También, porque... más que nada en el instituto porque hay gente de primaria que fuma a tope, eso ya todo el mundo ahora. También, más que nada en los institutos que los colegios. Los colegios no tanto, también va bien, ¿sabes? Y en los centros sobretodo." (E12, 385-387)

Cal dir però que una part dels joves entrevistats sembla que parlen d'escola per a referir-se indistintament a institut, de manera que es fa difícil de saber si realment fan una distinció entre aquests dos centres,

"P1: Jo ho deixaria a les escoles.

E: A les escoles, i als instituts?

P1: Sí. Sí perquè::: als instituts. " (E19, 261-265)

o bé si es refereixen als centres educatius en general.

"Los centros sobretodo, ya ves, los centros más siempre." (E12, 387-388)

Alguns dels joves entrevistats pensen que els seus companys no pararien atenció al "Que Ruli".

"Potser a instituts no perquè la gent no faria gaire cas. No ho agafaria per res. (...) Però a llocs on la gent s'hi pugui interessar a llegir-ho. Que no t'ho agafaran per fer gamberrades i t'ho tiraran. Perquè és una bona informació realment." (E10, 355-359)

"Llocs d'aquests... sí, amb jovent, no sé, escoles potser... Clar que... és que si ho dons a l'escola és allò típic que ja ho relaciones molt amb... amb, clar, és algo diferent, no? no és lo típic que et donen a l'escola." (E18, 256-259)

Tot i així, també hi ha qui pensa que el "Que Ruli" resultaria atractiu als joves precisament perquè parla d'allò que ells ja saben i en els seus propis termes.

"Home, el podrien deixar-lo al cole, un pilonet. Al cole sempre va bé. A més quan veus això i hi veus el que saps ho agafes, perquè no és el típico eeeeh, información sobre las drogas, que ningú ho agafa. Allò que dius..." (E8, 304-306)

"Para que lo pillen y no pasen de él un buen sitio sería a la salida del instituto, aunque mucha gente, bueno, lo miraría y... Así por la portada, tal y como::: por el dibujo y tal mucha gente lo abriría y miraría de qué va..." (E22, 291-294)

Més enllà de l'àmbit de distribució en centres educatius, apareixen d'altres propostes a l'hora de distribuir el "Que Ruli" sense mediació professional. Així, sembla que els esplais i els caus són un lloc de referència per a molts dels joves consultats.

"esplais o llocs d'aquests." (E19, 266)

"A l'esplai." (E25, 316)

"I si no, amb un centre, cau." (E4, 391)

Els joves entrevistats es refereixen doncs en primer lloc a centres educatius i, en segon lloc, a centres socials en general, és a dir, espais on els joves es reuneixen i on poden realitzar activitats de tipus cultural, informatiu, lúdic...

"Als centres socials, però no... no sé, al districte de l'Eixample o coses així. És un lloc d'aquests d'informació però no hi van els joves de veritat. A les cases okupades, a caus o coses així que realment siguin centres socials. No allò social." (E15, 272-274)

Més enllà de la distribució en centres socials o educatius, molts dels joves entrevistats s'inclinen per distribuir-ho en espais lúdics i festius a on acudeixi el jovent.

"Pues... en los bares." (E20, 301)

"En bares y tal." (E26, 218)

"En la puerta de la discoteca.(...) Yo a veces cuando salgo de la disco cojo papeles." (E26, 210-214)

Bars, discoteques, concerts... i és que és precisament en aquest àmbit lúdic i festiu on el consum de cannabis és més freqüent i habitual.

"Luego, no sé, en los conciertos, aquí se hacen conciertos de vez en cuando y va mucha gente y allí es donde más se fuma porros, allí estaría bien darlo porque la gente también lo miraría. O por lo menos se lo mirarían en casa o tomando el fresco." (E22, 295-299)

El fet que els espais d'oci es trobin fora del marc educatiu institucional sembla ser un dels factors que fan pensar en la seva idoneïtat com a marc de distribució.

"Als locals que freqüenti el jovent, no sé, a la barra d'un pub o a l'entrada d'una discoteca. Allò que diuen mira m'ho llegiré. Perquè sí ho dones a l'institut, que el mestre digui va, llegiu-vos això, la gent no fa res. En canvi si està allà i d'allò, cadascú ho pot agafar i no li ha de dir ningú, noi això. Això és lliure, agafes i fas el que vulguis." (E2, 273-277)

"Pues tal com està, drogues, en un local de joves, en un bar també de joves i això, després bàsicament aquí, perquè llavors si ho deixes a l'ajuntament o a llocs més públics la gent se talla més a l'agafar-ho. Però un lloc que hi hagi jovent..." (E7, 274-276)

Un cop fora dels marcs educatius institucionals, i lluny dels espais lúdics i d'oci, les propostes són ja força

diverses, i van des d'oficines de turisme, a ajuntaments, pastisseries, fruiteries, autoscoles, etc.

Els professionals entrevistats tenen opinions diverses pel que fa a la potencial efectivitat preventiva de la distribució d'aquests materials en funció de la presència o absència d'una mediació professional. Així, n'hi ha que pensen que sí és un material apte per a ser distribuït sense mediació:

"Jo penso que sí que és un material que es pot deixar en una escola. Bueno, una escola o institut i que ho agafi la penya." (EF3, 801-802)

També n'hi ha que, contràriament, pensen que els efectes de distribuir-ho sense mediació poden ser precisament els contraris als desitjats.

"És que aquí hi diu per a mans properes. I clar, quan està en una pila no saps mai a qui anirà a parar, no? A més, per mans properes hi ha d'haver un treball, però quan són per mans que no són properes... Perquè ho deixes a l'institut i t'ho agafa la canalla de segon. Nosaltres estem començant a tenir canalla de segon que està enganxada, segon d'ESO enganxats. Problemes greus d'absentisme. Pues clar, davant d'un nano de segon això, doncs a vegades es queda més flipat amb quatre coses que no pas amb la profunditat que hi ha, per tant s'ha d'acompanyar" (EF3, 767-774)

I és que realment no hi ha un opinió unificada:

E: Penses que es podria distribuir sense mediació? Ho deixo així

P4: Si

P3: Si, nosaltres la fem així

P4: De fet, és aquesta la finalitat, distribuir perquè no hi ha guia, no hi ha res. El que passa que, jo no dic tots han d'anar amb guia, però aquest concretament no el veig massa:: no se, no el veig que l'agafin ho llegeixin." (EF3, 635-643)

Així mateix, ens trobem amb alguns dels professionals entrevistats que pensen que una possible distribució d'aquests materials no mediada professionalment no tindria efectes de cap mena sobre la decisió dels joves de començar a consumir cannabis o bé de deixar de fer-ho. En aquest sentit, i com veiem en la següent conversa, el "Que Ruli" exerciria una eficàcia nul·la sobre el gir en el consum dels joves.

"E: Vull dir, hi ha una dada que és important, treballar té sentit, però com que això es mou tant, en tenim blocs i blocs i blocs i, com diem, no saps on va a parar. Què passa amb això?"

P8: És com tot.

P4: Jo crec que és eficàcia zero.

E: Eficàcia zero?"

P8: No, no tant com zero. Complicat.

P4: Jo crec que sí" (EF3,785-799)

Però, és clar, tot són opinions.

"Vull dir, avui als tretze o catorze anys ja tens amics que fumen, que no fumen, que et coneixen... I si tu no ets fumador els teus col·legues potser sí. Vull dir, que sí el pots deixar, que seria un material que el podries distribuir, que jo no crec que sigui d'eficàcia zero. Que potser sí que augmenta si el treballes, però que es pot deixar." (EF3, 807-812)

En tot cas, sembla que l'eficàcia zero de què parlen alguns d'aquests professionals podria derivar-se precisament de la possibilitat que, sense mediació professional, els joves no se sentissin prou atrets pels materials com per agafar-los i llegir-los.

"Jo crec que ho deixi on ho deixi sense mediació és com tot, hi haurà qui ho agafa, i hi haurà qui ni s'ho mira ni... Que a lo millor si sapigués que s'ha deixat a la barra d'aquest bar, o al punt d'informació típic, o el no sé què no sé quantos parla d'aquest tema, a lo millor sí que

l'agafa però el rotllo és que la gent no s'acosta a mirar un paper." (EF3, 1105-1109)

"El Que Rule necessita algú que, que, va léetelo. Perquè clar, segur que quan comença li mola. Però hòstia, perquè comencin... A lo millor no és contrapreventiu però perquè directament no se'l miren." (EC, 536-538)

En aquest sentit, el que hauria de fer la mediació professional és garantir un bon rendiment dels materials.

"Jo crec que això es pot fer, és a dir, que potser no se li treu, si no va acompanyat, potser no se li treu tot el suc, però com que pel que el trobem perillós no crec que ho sigui..." (EF3, 733-735)

"El que passa és que no serà contraproductiu però tampoc farà la funció que en realitat és pel que s'ha fet el material. Prevenció del consum o de previ al consum o pel motiu que l'hagin fet. I:: si el deixes allà amb un institut, fico l'institut perquè bueno el veig més. N'hi haurà que ho agafaran, n'hi haurà que no, però crec que deixar-ho per deixar-ho, si no hi ha un treball previ, almenys amb aquest, no crec que acabi de funcionar. O almenys tota la inversió que hi han ficat no serà massa..." (EF3, 751-757)

En aquest punt, cal destacar el fet que alguns dels professionals entrevistats posen l'accent en el grau de formació en matèria de drogues dels professionals que s'hauran d'encarregar de realitzar aquesta mediació. Així doncs, el que es problematitza aquí és el grau de formació d'alguns mediadors tot situant-lo com a font potencial d'alguns eventuais efectes contraproductius que es poguessin desprendre del "Que Ruli".

"Una cosa és deixar-lo, l'altra cosa és com acompanyem... l'altra és com acompanyem al que el farà servir. Si el portem als Punts Joves, doncs, els tècnics que estan en aquests punts joves també tenen

formació per aquests temes? eh? Jo us asseguro que no. També n'hi ha molts que han de fer la feina d'informadors que no tenen clar el posicionament com a professional en un tema d'aquest. En definitiva, són gent que estan fent una feina que els hi ha donat l'Ajuntament, el Consell Comarcal i no tenen formació. I quan un nano et ve i et diu, però si això és terapèutic, esto cura, eh? I l'altre no sap massa què. Hi ha gent que no ho sap. Igual que molts profes tampoc." (EF3, 1202-1210)

En aquest sentit, apareix una demanda per part d'aquests professionals que va en el sentit de proporcionar formació al conjunt de professionals que treballen amb el col·lectiu de joves.

"De la mateixa manera que hi ha molts profes que no en tenen ni idea de si cura o no cura, doncs, penso que a la vegada que es reparteix, fer formació per als professionals." (EF3, 1214-1216)

"Sí, però primer per als professionals, que són els que treballaran amb els nanos i amb els pares. Perquè el desconsol que hi ha en quant al posicionament d'aquest tema requereix formació dels professionals, eh? Perquè molta gent no sap què hi diu. Però hi ha això, hi ha allò, hi ha uns articles..." (EF3, 1222-1225)

I és que sembla que la diversitat de discursos i de propostes a l'hora d'abordar la prevenció en matèria de drogues és molt gran i no està coordinada.

"Però no hi ha molt per escollir. El tema del cannabis és un tema que està totalment deixat, i que no hi ha propostes clares i que hi ha moltes contradiccions, i a nivell dels professionals doncs hi ha moltes::: molts punts de vista i varietat." (EF3, 72-75)

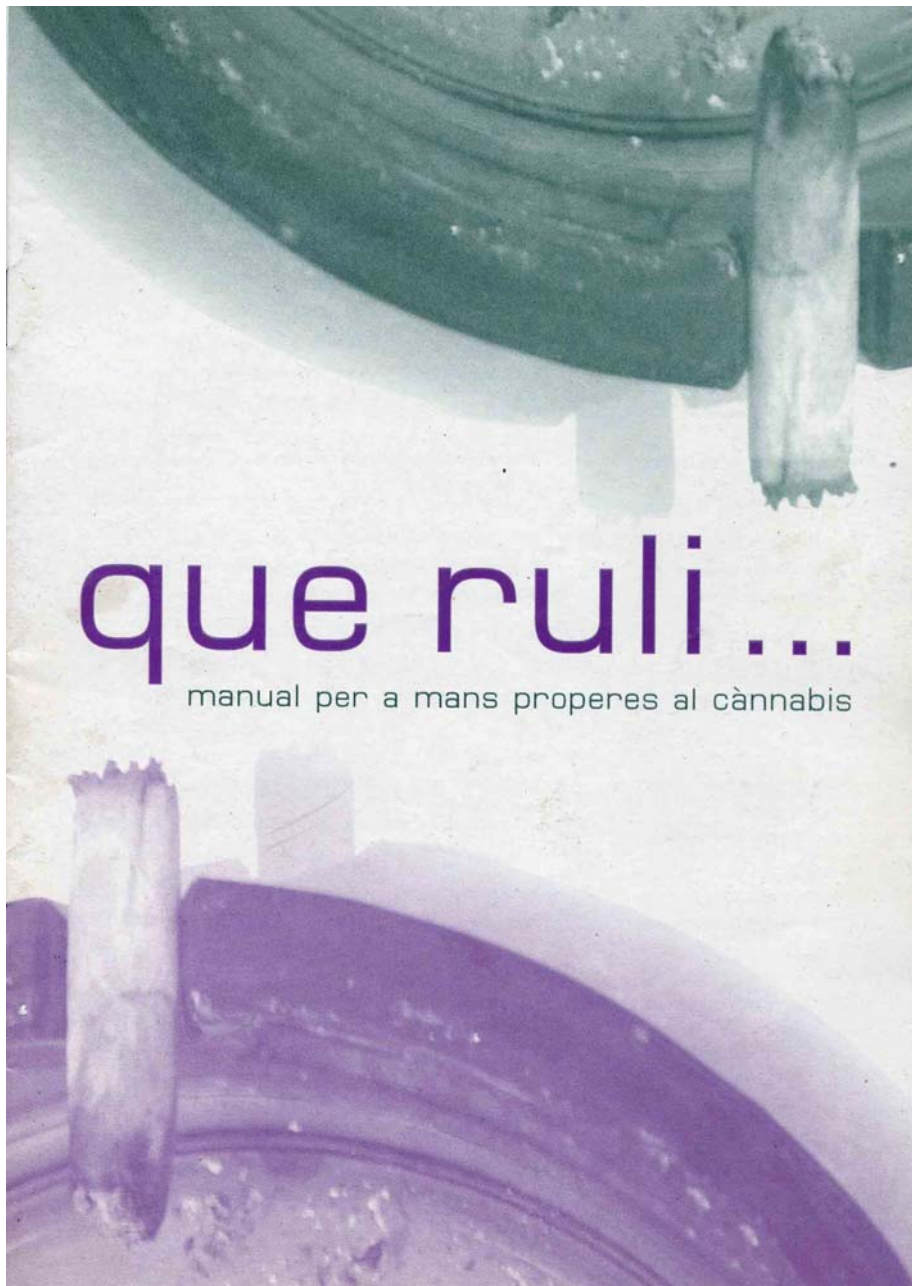
Així, els coneixements i els discursos amb els que es mouen els diferents professionals són tan diversos i fins i tot

oposats que, tot plegat, és vist com un fre a l'hora d'establir polítiques coherents pel que fa al treball professional en matèria de drogues. D'aquesta manera, apareix una demanda de coordinació interdisciplinària i interdepartamental per tal de poder obtenir els resultats esperats d'aquestes polítiques.

"A mi m'agradaria dir també que bueno, hem parlat més de cannabis, però el que hem parlat és molt extrapolable a moltes d'altres drogues, o sigui, la falta d'informació, la criminalització, les claus moralitzants o sigui com es treballa en general tot. El poc poder de decisió que li donem al jove, perquè escolta, que l'has de protegir, és que l'has de... Bueno, que passen en totes les altres drogues i també amb un treball només departamental que és com treballa l'Administració no anirem en lloc. Fins que no ens comencem a coordinar transversalment, realment, és a dir, els educadors, amb els mestres, amb els treballadors socials d'un territori, no farem res." (EF3, 1252-1260)

4

CONCLUSIONS CONCLUSIONS

4.1. Dinàmiques de coneixement del cannabis

Segons un estudi recent realitzat per l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) i presentat el 18 de gener del present any 2005, gairebé el 60% de les noies i el 66% dels nois de 18 anys d'aquesta ciutat són fumadors experimentals de cannabis³⁶. Concretament, l'estudi apunta que la prevalença del consum de cannabis entre la població jove ha augmentat significativament en els darrers 10 anys. Així, durant aquest període, a la ciutat de Barcelona s'ha avançat l'edat d'inici en el consum i ha augmentat substancialment la proporció d'escolars que proven el cannabis.

Segons l'ASPB, "l'any 2004, la proporció de fumadors experimentals entre 13 i 16 anys s'ha situat en un 14% de les noies i en un 14.7% dels nois; als 16 anys aquestes proporcions pugen al 42,3% de les noies i al 43.4% dels nois; i als 18 anys les proporcions arriben al 59.5% de les noies i al 65.9% dels nois."³⁷ Aquestes dades s'han recollit tan sols a la ciutat de Barcelona, però en tractar-se de la ciutat més poblada del nostre territori entenem que els resultats d'aquesta exploració ens poden servir com a punt inicial de referència per a fer-nos una idea de quin és l'estat actual de proximitat entre el cannabis i la població jove de les nostres ciutats.

Les dades extensives i de caire quantitatiu recollides i presentades per l'ASPB són del

tot coherents amb els resultats que es reflecteixen a partir de l'exploració qualitativa que aquí presentem. En la present recerca han estat entrevistats 48 joves amb edats compreses entre els 15 i els 22 anys i residents a diverses poblacions distribuïdes al llarg i ample de tot el territori català i amb un ventall demogràfic que va dels aproximadament 1.500.000 habitants de Barcelona (Barcelonès) als 750 de Barbens (Pla d'Urgell). La mostra s'ha seleccionat aleatòriament i de forma equilibrada entre joves que no fumen i joves que fumen cannabis, ja sigui de forma habitual o bé esporàdica. Sigui com sigui, un dels primers elements que crida l'atenció és el fet que tots i cadascun d'aquests i aquestes joves afirmen conèixer i relacionar-se de forma indirecta, si no directa, amb d'altres joves que consumeixen obertament i activa aquesta substància.

Es fa palès doncs que el cannabis és una substància amb un alt i generalitzat grau de presència entre la població jove resident a tot el territori català. Així, quan parlem d'un "manual per a mans properes al cannabis" ens estem referint bàsicament a un manual dissenyat per al conjunt de la població jove resident a Catalunya, tenint en compte que aquesta proximitat es tradueix en un contacte directe o indirecte amb aquesta substància així com en un consum actiu o potencial de la mateixa.

El "Que Ruli" aterra doncs en un context en el qual ja existeix un *background* significatiu de coneixement sobre aquesta substància. La gestió i transmissió d'aquest coneixement es veu vehiculada a partir de dos eixos principalment: un eix no formal i un eix institucional. Anem per pams:

La via principal d'informació sobre el cannabis i el seu ús per part de la població

³⁶ Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB). Nota de premsa. A: <http://www.aspb.es/quefem/docs/nota%20cannabis%20esperan%E7a.pdf>

³⁷ Ibid.

jove entrevistada sembla articular-se en primer terme al voltant d'un eix no formal de gestió del coneixement. Així, veiem que **la via principal de gestió del coneixement sobre cannabis entre les noies i nois entrevistats és conformat per un eix no formal que parteix, principalment, de la transmissió oral dins el grup d'iguals.** Sembla que els joves saben allò que saben respecte al cannabis i als seus usos, efectes i conseqüències per mitjà de la informació generada i compartida en i amb el grup d'iguals. El grup suposa el principal fòrum de generació i intercanvi de coneixement sobre aquesta i d'altres substàncies. Aquesta generació de coneixement l'hem d'emmarcar més enllà d'un simple intercanvi d'informació, i és que, com indica Funes (1996), *"els usos de drogues acostumen a ser potents generadors d'identitat, provisional, a l'interior d'un grup."*

El grup d'iguals, tot i suposar la via principal de gestió del coneixement d'aquesta substància, no es troba exempt de dèficits. Així, sovint és considerat com a poc fiable i això és degut, principalment, al fet que s'hi percep una significativa manca de rigor en la qualitat del coneixement transmès.

Trobem d'altres vies de gestió de coneixement que s'integren dins d'aquest eix no formal, com són la referència a experiències vivencials pròpies i la consulta de fonts literàries especialitzades. Aquestes vies, però, semblen vehicular-se i triangular-se en tot moment dins del grup d'iguals, que és el que donarà sentit a l'experiència viscuda i al coneixement que es pugui generar al respecte.

L'altra via principal de gestió del coneixement sobre l'ús de cannabis la constitueix allò que hem vingut a denominar l'eix institucional de gestió del

coneixement, el qual, al seu torn, és conformat per una via mediada professionalment i per una altra que arriba directament a la població sense cap tipus de mediació professional. Així doncs, les noies i els nois entrevistats entenen que existeix un discurs institucional que es reproduïx per mitjà de dues vies: per una banda, els diferents agents vinculats als centres educatius i els professionals de la prevenció i, per una altra, les campanyes informatives en matèria de drogues.

Una de les principals i més punyents conclusions que poden extreure's a partir de les entrevistes amb aquesta població jove és que **a més proximitat amb el cannabis major allunyament i rebuig apareix pel que fa als missatges institucionals.** Per explicar les claus d'aquest rebuig vers el discurs emès genèricament des de les institucions cal explorar el què i el com del sentit que pren aquest discurs cara al jovent.

A rel de les entrevistes de caire intensiu realitzades amb gairebé mig centenar de joves, se'ns fa palès que el rebuig al missatge institucional es produeix, principalment, com a conseqüència d'un parell de factors que afecten al discurs emprat: per un costat, la percepció d'un important biaix d'ordre moral i, per un altre, el seu caràcter directiu i imperatiu.

Així, per una banda sembla que es percep un marcat biaix en el discurs dels missatges institucionals que tendeix a justificar i legitimar posicions contràries al consum de tota droga il·legal i que evita establir distincions entre les diferents substàncies. En aquest sentit, no és d'estranyar que trobem un gran nombre de joves que consideren les informacions institucionals com a poc fiables pel que fa a la qualitat de la informació emesa.

Per una altra banda, sembla percebre's en el discurs institucional tradicional una

forta càrrega directiva i un evident component imperatiu en el sentit d'evitar aproximar-se a una substància altament normalitzada en contextos juvenils. Sembla que el component directiu i imperatiu percebut en els missatges institucionals tradicionals pot incentivar, en molts casos, actituds activament reactives vers allò exigít. Això es fa notar especialment dins el col·lectiu de joves adolescents, on la transgressió juga un paper molt rellevant en els processos de creació de la identitat. I és que, com indica Funes (1996), les noies i nois adolescents tendiran a consumir drogues –legals o il·legals– de la manera menys institucionalitzada possible.

Continuant amb l'anàlisi de la gestió del coneixement, veiem que les joves i els joves entrevistats afirmen no trobar en els missatges institucionals respostes concretes a les qüestions específiques que sorgeixen respecte al cannabis i a les seves particularitats. Sembla que el conjunt dels missatges institucionals –arribin bé per mitjà d'agents educatius o bé a través de campanyes informatives– no satisfan genèricament les necessitats d'informació específica al voltant del cannabis com a substància diferenciada de la resta de drogues. Així doncs, **es detecta la demanda d'un tractament informatiu específic per al cannabis.** Aquesta manca d'informació especialitzada es tradueix en una **manca de resposta a les qüestions específiques que interessen i preocupen a la població jove respecte a la seva relació amb aquesta substància concreta.**

Deixant de banda els agents professionals de l'àmbit educatiu, i cenyint-nos estrictament a les campanyes informatives en matèria de drogues, observem que aquestes utilitzen en moltes ocasions un metallenguatge basat en l'impacte visual i emocional i en la

divulgació d'elements que generin temor envers un eventual consum. Es tracta d'unes campanyes informatives basades en la generació d'una alarma social davant unes substàncies que són descrites com a essencialment nocives i destructores, sense matisar en cap cas entre les diferents substàncies ni entre els diferents usos que se'n pugui arribar a fer. Com veïem a la descripció de les dades, **l'alarmisme generat per les campanyes informatives sembla ser efectiu per al no consum tan sols sobre una part de la població jove que no consumeix cannabis.** En termes generals, però, cal dir que la gran majoria de les noies i dels nois entrevistats –i cal incloure aquí la totalitat dels qui afirmen consumir la substància i una bona part dels qui afirmen no fer-ho– desaproven aquesta estratègia institucional.

Sembla que el potent alarmisme generat pels missatges institucionals pot comportar una forta dissonància respecte a la realitat social i experiencial viscuda per la població jove i per la no tan jove –en aquest punt es produeix una remarcable coincidència d'opinions entre els joves i els professionals entrevistats–. Així, sembla que l'aflorament d'aquesta dissonància comporta unes conseqüències força contraproductives:

En primer lloc, aquest alarmisme comporta un perjudici i un descrèdit que es generalitza, a priori, per al conjunt de missatges formulats des d'instàncies institucionals en matèria de drogues. Així mateix, semblaria que aquesta pèrdua de credibilitat afecta de forma directa al treball preventiu que puguin realitzar tots aquells agents professionals i educatius que puguin ésser vinculats, d'una manera o altra, als diversos cossos institucionals.

En segon lloc, l'alarmisme vinculat al consum de drogues pot comportar una inversió de les conseqüències esperades

sobre les persones consumidores i/o potencialment consumidores. Així, d'una alta percepció de risc inicial es pot passar directament a una percepció de risc zero. En conseqüència, el que hem vist fins el moment ens porta a confirmar el fet que, tal i com apunten Costa-Pau i Vendrell (2001),

"sovint, els missatges preventius 'contra' les drogodependències dictats per les autoritats sanitàries han estat percebuts per alguns (amplis) col·lectius juvenils com a una amenaça contra la seva pròpia idiosincràsia i tarannà, denunciant-se alguns cops l'escassa sensibilitat cap a les normes grupals i en altres generant un efecte contraproduent respecte dels objectius proposats."

Amb tot això, ens trobem amb què un sector significatiu dels professionals entrevistats vinculats al treball preventiu en matèria de drogues atribueixen allò que ells anomenen efectes contraproduents o, més concretament, "**efectes contrapreventius**" del discurs tradicional basat en els paradigmes moral i assistencial i en el model d'abstinència. A la vista de tots aquests elements, i davant la inexistència d'una definició de consens pel que fa a aquest terme, definirem la **contraprevenió en matèria de drogues** com:

L'acció i l'efecte no desitjat d'una política preventiva que es contradiu amb els objectius inicials d'aquesta. Es tracta d'una fabricació inesperada de factors que actuen promovent el consum i les eventuais problemàtiques associades a aquest.

4.2. Que Ruli...

En aquest apartat centrarem tota l'atenció en els materials i en les relacions que els envolten. Així, començarem parlant dels

materials en si i de les seves qualitats per posteriorment passar a comentar aquells punts que es refereixen a les formes amb què les noies i nois joves i els agents professionals s'han relacionat amb els materials, així com a les implicacions que poden tenir aquestes formes. Per finalitzar, centrarem les conclusions en la relació entre els materials i les diferents poblacions destinatàries, amb les quals pot entrar en contacte atenent, principalment, als seus efectes preventius i a la seva eficàcia.

Quotidianitat i materials

Com hem vist a la descripció de les dades, els nois i noies entrevistades atorguen un **sentit de realisme** al "Que Ruli", entenent-lo com quelcom que és objectiu. Aquest sentit ens parlaria més del "Que Ruli" en relació als altres materials i/o campanyes amb les que els joves havien estat en contacte que no pas del mateix "Que Ruli" en si. Aquesta atribució de realisme vindria donada, bàsicament, pel canvi qualitatiu que suposaria per a la població jove el discurs i els continguts presents en els materials. Nois i noies troben que hi ha una gran distància entre la gran majoria dels materials que havien vist i aquests que ara arriben a les seves mans.

Sorprenentment, les noies i nois es troben amb uns materials que els parlen des de situacions i contextos que els són coneguts i familiars. Hem trobat molts casos de joves que ja havien viscut situacions paral·leles a les exposades en alguns dels fragments presents en els materials. Aquesta característica permet que els joves se situïn ràpidament en allò que els planteja els materials. Podem dir que es parla des d'un lloc conegut pels joves, sigui l'institut, la plaça, els amics, etc. Es tracta de moments passats o presents en les seves vides quotidianes. Aquest

coneixement permet que els lectors empatitzin amb allò exposat i es puguin situar en el relat que explica el "*Que Ruli*".

Aquest fet, a més, es veu animat i facilitat pel discurs que adopten els materials. A diferència del que havien vist fins ara els joves, el "*Que Ruli*" no se centra en aspectes negatius que el cannabis pugui presentar *per se*. Ens trobem davant d'un discurs d'una gran amplitud explicativa que, majoritàriament, exposa uns continguts situacionals, tot problematitzant certs elements presents en aquestes situacions. No es produeix una problematització en genèric sinó que allò problematitzat en els materials és concret i situat en un context determinat. Així, no es problematitzaria el consum *per se* sinó el consum en situacions i espais concrets, en moments personals complexos o amb substàncies adulterades o de mala qualitat. Així mateix, els aspectes positius també quedarien reduïts a certs moments i espais. Aquesta amplitud discursiva és valorada molt positivament per part de la població jove ja que no negaria la seva experiència personal. I aquest és un dels principals ganxos del "*Que Ruli*", que sense negar l'experiència de les noies i nois joves els posa en dubte la qualitat de la seva relació amb el cannabis. El treball educatiu o la reflexió del material no recau sobre l'essència del cannabis sinó més aviat sobre les decisions que els joves poden prendre en el seu context quotidià i sobre les seves actituds i responsabilitats cara a aquestes realitats pròximes a aquesta substància.

Aquests dos punts, el contingut i el discurs, es veuen triangulats amb un llenguatge escrit en un registre d'argot. El llenguatge dels materials és el mateix que utilitzen molts i moltes joves en el seu dia a dia per parlar amb els seus iguals o amb les persones sentides en un pla de proximitat. Com ens mostra la descripció

de les dades, els comentaris respecte al llenguatge no han tingut a veure amb el seu grau de comprensió sinó amb el tipus de registre utilitzat. Així doncs, els materials són de fàcil comprensió per a la nostra població jove. El que es posa en dubte, en tot cas, i principalment per part d'alguns professionals entrevistats, és la idoneïtat de l'argot com a registre adequat per a comunicar-se amb les noies i els nois³⁸.

Així, podríem explicar el **sentit de proximitat** que pren el "*Que Ruli*" per a la població jove a partir de dos motius principalment. Per un costat, la familiaritat dels continguts permet al jovent empatitzar amb els materials. Per un altre costat, la no negació i el respecte a les experiències pròpies del discurs permet que els nois i noies reflexionin sobre les seves actituds. La proximitat del "*Que Ruli*" queda definitivament apuntalada gràcies a l'explicació i la projecció que tan noies com nois fan respecte a la seva possible autoria. Parlen d'uns autors propers, que coneixen la realitat que envolta les relacions amb el cannabis. És per aquesta raó que s'imaginem uns autors o autores joves, que han consumit o que han estat en contacte amb el cannabis i que, a més a més, tenen una experiència i un coneixement acumulat en aquesta realitat.

Així doncs, veiem que el "*Que Ruli*" és un material proper a la realitat de la població jove d'entre 15 i 22 anys i, més concretament, a les relacions que aquesta estableix al voltant del cannabis.

³⁸ Alguns dels nois i de les noies que han estat entrevistats han immigrat al nostre país procedents d'altres contrades. En aquests casos sí que hi ha hagut problemes de comprensió amb el llenguatge emprat en els materials. Tanmateix, aquests problemes de comprensió giren no tan sols entorn a l'argot sinó també a d'altres registres lingüístics no problematitzats en cap cas per la resta de joves.

Apropiació dels materials

Veiem doncs que la proximitat dels materials a les realitats quotidianes viscudes per les noies i els nois joves esdevé quelcom valorat molt positivament. Tot i que en alguns casos allò que s'exposa ja es coneix, majoritàriament es valora de forma molt positiva el fet que s'expliquin de forma intensiva molts dels esdeveniments vinculats al consum de cannabis. Ens referim, per exemple, als problemes associats al consum que poden sorgir a la plaça o al parc: multes i preus, diferenciació entre tràfic i consum propi, lleis civils, etc.

Aquestes informacions prenen un elevat **sentit d'utilitat** per als joves ja que els donen elements quotidians a tenir en compte amb la seva relació amb el cannabis i amb els possibles efectes i conseqüències que es poden derivar del seu consum. Aquest aprofundiment quotidià sobre els efectes associats al consum present en el "*Que Ruli*" permet que aquest esdevingui una eina per a la gestió del consum i dels seus efectes associats. Un aprofundiment que, així mateix, és específic per al cannabis com a substància diferenciada de la resta de drogues.

Tot i això, aquest sentit d'utilitat no quedaria restringit als col·lectius de joves que consumeixen la substància. Els materials també treballen el respecte a les diferents posicions que es poden adoptar en relació al cannabis, tant si es consumeix com si no es consumeix. En contextos juvenils ens trobem sovint en situacions on allò que està normalitzat és precisament el consum de cannabis, de manera que el noi o noia jove que no consumeix sovint es veurà en l'obligació de justificar la seva diferència amb la norma, el seu no consum.

Aquest fet pot esdevenir una font de pressió per a aquelles i aquells joves no consumidors. El **sentit del respecte** vers la lliure decisió sobre el consum i sobre el no consum és un punt completament present en el discurs i els continguts del material. Arribats a aquest punt, cal matisar que el respecte pel que fa a la decisió dels joves que sí consumeixen hauria de treballar-se més aviat amb la població adulta, que és la que principalment problematitza el consum de cannabis. Entre la població jove, com hem dit, el cannabis està majoritàriament normalitzat i desproblematitzat amb la qual cosa el sentit del respecte s'ha d'orientar cap a la població no consumidora, que en moltes ocasions és la que apareix com a "diferent".

Per un altre costat, el sentit d'utilitat de què parlàvem es fa també evident quan observem que la majoria dels nois i de les noies entrevistades no tindrien problemes per compartir aquests materials amb el seu grup d'amistats. Sembla ser que un cop llegit, el "*Que Ruli*" tendeix a moure's de mà en mà. Aquest moviment mostra el grau de confiança que reben els materials. En aquest sentit, observem com, **un cop llegit, el "*Que Ruli*" esdevé un material útil per al jovent com a referent.**

Com qualsevol producte de la nostra societat, el "*Que Ruli*" pot consumir-se, i per tant, esgotar-se, en una sola lectura. Molts dels joves es desenten dels materials un cop els han llegit. Tot i això, hem detectat que els principals motius d'estancament o ineficàcia són, per una banda, la no-lectura, i per una altra, el temor a ser socialment rebutjats (sobretot en el cas dels més menuts), temor que s'originaria fruit de la inseguretats en un mateix respecte a la definició identitària en el grup d'iguals.

Tant les problemàtiques socials associades al consum de cannabis com aquells problemes que puguin derivar-se cap a un àmbit més personal requereixen d'una proximitat vers el jovent per tal de solucionar-los. En cas que no existeixi aquesta proximitat no podrem atendre les seves dificultats ni les seves demandes. Sense aquesta proximitat i capacitat d'escolta, l'acció educativa es fa gairebé impossible³⁹. El “*Que Ruli*” ha servit en alguns casos com a frontissa per aproximar els agents professionals a la població jove. Els professionals l'han utilitzat en algunes ocasions com a base per treballar els riscos associats al consum de cannabis. Les característiques del material han servit a moltes i molts professionals com a eina discursiva i operativa a l'hora d'encarar les realitats dels joves amb qui s'està realitzant una acció educativa. La proximitat i la utilitat del “*Que Ruli*” permeten que aquest material esdevingui un operador⁴⁰ de la relació professionals–joves. El “*Que Ruli*” esdevé doncs un pont de contacte.

³⁹ Veure Funes, J. (1996)

⁴⁰ Element que estableix el vincle en una relació. És la lògica mínima que obre quelcom: connecta la realitat del jovent amb l'activitat dels professionals.

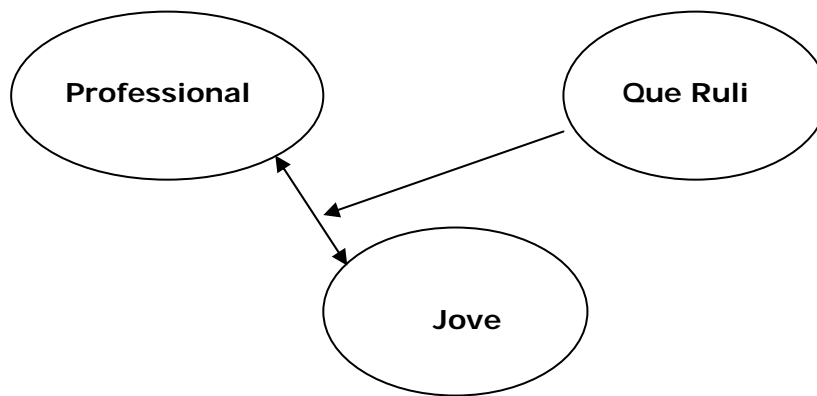

Figura 4.1

Ens hem trobat amb diverses experiències de professionals que utilitzen el “*Que Ruli*” per aproximar-se a la població jove i poder així realitzar la seva tasca educativa. Ara bé, degut al valor idiosincràtic de cada activitat educativa, els agents professionals han hagut de realitzar un conjunt d’adaptacions i transformacions sobre els materials segons les especificitats pròpies del seu territori d’acció. Així per exemple, establir converses únicament al voltant d’algun dels paràgrafs dels materials o fer-ne fotocòpies per desnaturalitzar el seu caràcter institucional. Sempre hi hauria quelcom a modificar: l’especificitat de les realitats i de les poblacions amb les que treballa el col·lectiu de professionals són, a priori, il·limitades. No és d’estranyar que alguns professionals demanin una guia per tal d’orientar les activitats a realitzar amb aquests materials. **Mitjançant les transformacions i apropiacions dels professionals el “*Que Ruli*” adquireix un valor d’utilitat educativa en contextos molt diversificats.**

Degut a la seva proximitat amb la població jove i al seu valor d’utilitat, els professionals proposarien introduir nous destinataris. Concretament, estem parlant d’altres agents educatius (professorat, monitors, entrenadors, etc.) i de les mares i pares. Aquests nous destinataris

requeririen de nous dissenys i continguts, adaptats a les seves realitats particulars.

Així, el “*Que Ruli*” és un material eficaç, preventivament parlant, en tant en quan la lectura d’aquest:

- És comprensible i entenedora.
- És capaç de connectar amb l’experiència quotidiana del jovent i de generar-li noves reflexions sobre la seva relació amb el cannabis.
- És útil per l’estructuració i la temàtica dels seus continguts.
- Dóna eines crítiques per a la presa de decisions.
- És respectuós amb les diferents posicions davant del cannabis i promou aquest respecte de forma explícita.

La relació amb el material

Fins aquí hem estat desglossant elements i efectes que apareixen amb posterioritat a una presa de contacte amb els materials, de manera que tot el que acabem de comentar sobre el “*Que Ruli*” implica, precisament, haver-ne realitzat una lectura. En aquest apartat, també passarem a veure què passa amb el “*Que Ruli*” en aquells moments previs a la seva lectura. Un element importantíssim per a la lectura d’aquests materials serà si el seu accés ha estat mediat o no-mediat per agents professionals. Per tant, la mediació

jugarà un paper fonamental en l'esdevenir del "Que Ruli".

Accés no-mediat

En aquests casos ens estem referint a aquelles situacions en què el "Que Ruli" es troba dipositat en un espai sense que ningú ni res no l'encamini cap a la mà de la gent. Tot i que les dades recollides parteixen d'un accés mediat als materials, aquest apartat es referirà als comentaris i les valoracions que els joves i els professionals entrevistats fan respecte a la distribució anònima del "Que Ruli".

Aquí, el disseny passa a prendre un paper rellevant. Els colors, la forma i la mida serien la punta de llança per cridar l'atenció i generar la primera atracció. Tanmateix, com ens comenten els mateixos creadors, el "Que Ruli" no ha estat dissenyat per a cridar l'atenció. Colors clars i poc cridaners, paper reciclat, tot plegat el poden fer passar força inadvertit si es troba enmig o al voltant d'altres fulletons.

D'altra banda, no succeeix el mateix amb el títol. Un cop d'ull als materials suficientment atent com per llegir el títol podria produir –per si mateix– la motivació d'una primera fullejada. El títol ja denota una temàtica, un discurs i l'especificitat d'un llenguatge que genera complicitats identitàries. Tot i això, aquest aspecte, per si sol, tampoc no garanteix que es produeixi el contacte.

En aquest punt, cal fer notar una pèrdua de la proximitat i, per tant, del seu valor d'utilitat, ja que si no emergeix una motivació per al contacte no es produeix la lectura dels materials. En aquest sentit, el "Que Ruli" esdevindria ineficaç, perdent aquesta via de contacte directe i amb ella el seu potencial preventiu.

D'altra banda, cal dir que no és necessària la lectura global del text per a poder-n'hi

treure profit. L'estructura per apartats autònoms però connectats entre si permet que la lectura parcial, per exemple, d'un sol apartat, també adquireixi un sentit estructurat. Així doncs, no és necessària una lectura global i completa dels materials per poder parlar d'eficàcia. Ara bé, creiem que les característiques del "Que Ruli" fan els materials prou encisadors un cop se n'ha començat la lectura, de manera que la majoria dels potencials lectors i lectores se l'acaben un cop se l'han començat a llegir.

Accés mediat

Tots els joves que hem entrevistat han accedit al "Que Ruli" de forma mediada. En el procés de presa de contacte dels nois i les noies amb els materials sempre hi ha hagut una persona pont que ha lliurat els materials als joves seleccionats per a la mostra. Tot i així, la mediació s'ha limitat a facilitar l'accés, i en cap cas s'ha produït un acompanyament previ o simultani a la lectura. Així mateix, ens hem trobat un nombre molt petit de joves que ja havien tingut accés al "Que Ruli", ja sigui perquè ja estava present en algun dels seus espais quotidians (esplais, tallers, Punts d'Informació Juvenil, etc.) o bé perquè algun professional ja els hi havia donat prèviament a la nostra demanda de contacte. Dels 48 joves entrevistats, 7 han realitzat una lectura parcial i només 3 no s'han llegit els materials. La resta, 38 joves, han llegit els materials⁴¹. D'aquesta manera, veiem que **l'accés mediat al "Que Ruli" permet assegurar, en gran mesura, la seva lectura.**

⁴¹ Hem contrastat les afirmacions dels joves en les mateixes entrevistes a partir dels comentaris i reflexions concretes sobre els materials.

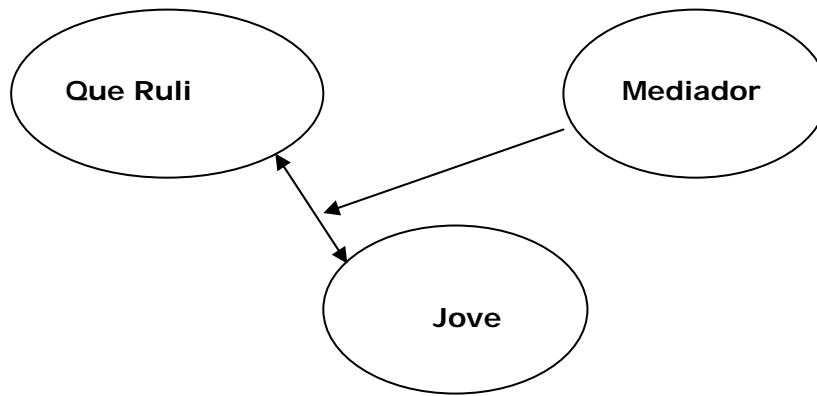

Figura 4.2

Anteriorment – figura 4.1.– vàiem com el “*Que Ruli*” feia d’operador entre el jove i el professional, permetent una via de connexió i d’apropament entre les seves dues realitats. Ara, l’operador és la figura del mediador, el qual enceta una via de connexió entre els materials preventius i els joves. Si aquest mediador és un professional que ja compta amb la confiança de la noia o el noi, el sentit de proximitat que es desprèn dels materials s’anticiparà i accelerarà. A més, el valor d’utilitat del “*Que Ruli*” augmenta si aquest va acompanyat per un agent professional, el qual pot estimular certes reflexions concretes referides a algun punt conflictiu en la relació de la noia o el noi amb la substància.

El context, la identitat i els materials

Qualsevol material o programa preventiu pren una forma o una altra en funció del context en què s’ubiqui. Quan parlem de context ens estem referint a tot el conjunt de factors de situació i d’ordre sociocultural i interpersonal d’acord amb els quals s’interpreten els materials. Entendrem també que les identitats no són unívocues ni immutables, que hi ha diverses categories identitàries que conformen cada subjecte i que aquestes

s’entortolliguen en cada cas amb cada context.

En tot cas, la descripció de les dades ens indica que aquestes identitats, pel que fa a la relació del “*Que Ruli*” amb les noies i nois joves i adolescents, s’articula al voltant de dos eixos principalment: un eix de consum i un eix d’edat.

Eix de consum

Abans de res, cal evidenciar el fet que **el “*Que Ruli*” no genera en cap cas ni en cap moment un desig de consum de cannabis durant la seva lectura ni després d’aquesta**. Cal doncs, desestimar explícitament aquesta possibilitat i subratllar el seu caràcter no contrapventiu pel que fa a una eventual incitació d’un consum experimental en noies i nois que no consumeixen cannabis. Tampoc en el cas que ja existeixi una relació de consum amb la substància –ja sigui aquesta de caire esporàdic o bé habitual– apareix un desig renovat de fumar cannabis.

Per tal de descriure les diferents particularitats pel que fa a l’eix de consum, partirem de les categories definides a la descripció de la mostra en el capítol 2 de Metodologia: joves que

no fumen, joves que fumen esporàdicament i joves que fumen habitualment. D'entrada però, es fa palès que aquests materials presenten una adequació per a totes tres categories de consum. Anem a desglossar-ho fent una anàlisi dels efectes preventius que aquests materials poden tenir en funció de cada categoria de consum :

a) Efectes preventius en les noies i nois que no consumeixen cannabis:

En primer lloc, veiem com el "*Que Ruli*" proporciona arguments renovats a la població jove i adolescent que no fuma cannabis per a mantenir-se en una posició de no consum. Les noies i nois que decideixen de no consumir aquesta substància ho fan en moltes ocasions sense disposar d'un repertori d'arguments sòlids amb els que afermar la seva decisió. La seva decisió s'ha de situar, en moltes ocasions, dins d'un context de consum força normalitzat i que de vegades pot exercir com a punt de pas en el "fer-se gran" que acompanya l'adolescència.

Per a algunes noies i nois adolescents, situar-se en una posició de no consum pot fer-se difícil d'argumentar si es troben en un context favorable al consum i si els arguments de què disposen es limiten a dir que "fumar és dolent" sense poder exposar quan, per què i en quina mesura. D'aquesta manera, el "*Que Ruli*", en parlar obertament i en profunditat dels diferents contextos d'ús del cannabis, de la seva composició, dels riscos associats al seu consum, etc. proporciona precisament aquella bateria d'arguments que permeten al jove no consumidor consolidar-se en la seva posició i argumentar-la còmodament.

En segon lloc, cal evidenciar el fet que **el "*Que Ruli*" no genera en cap moment desig de consum de cannabis en les noies i nois no consumidors**. Cal doncs desestimar explícitament aquesta possibilitat i subratllar el seu caràcter no contrapventiu pel que fa a una eventual incitació d'un consum experimental.

a) Efectes preventius en les noies i nois que consumeixen cannabis de forma esporàdica:

La lectura del "*Que Ruli*" genera una doble reflexió sobre les noies i els nois que fumen cannabis esporàdicament. Molts d'aquests joves mostren dubtes a l'hora de prendre una decisió sobre quin ha de ser el sentit i el desenvolupament del seu incipient consum d'aquesta substància. Així, veiem que el "*Que Ruli*" proporciona als joves que fumen de forma esporàdica arguments i recursos perquè se sentin segurs en el seu procés de presa de decisions, sigui quin sigui el sentit final en el que desemboqui aquest procés.

D'aquesta manera, per un costat dota d'arguments per abandonar definitivament el consum de cannabis i, per un altre costat, proporciona eines per consumir cannabis més assenyadament, tenint en compte els diferents contextos i evitant els riscos que s'hi poden associar.

b) Efectes preventius en les noies i nois que consumeixen cannabis de forma habitual:

Els materials treballen el respecte de les noies i nois consumidors cap a si mateixos. En aquest sentit, el "*Que Ruli*" anima la població jove consumidora de cannabis a reflexionar sobre els diversos *modus* de consum possibles i sobre les implicacions que aquests poden tenir en funció de cada context personal i social.

Així, els materials empenyen els nois i les noies consumidores a reflexionar sobre quines pràctiques de consum poden ser més saludables, incloent aspectes sanitaris, socials, familiars, acadèmics, laborals, etc.

Eix d'edat

En aquest apartat centrarem la nostra atenció en les edats dels joves que poden o podrien entrar en contacte amb el "Que Ruli". Així, hem explorat els possibles efectes que pot tenir el "Que Ruli" en el marc de la prevenció segons l'edat dels seus eventuals destinataris.

L'anàlisi de l'eix d'edat a partir de la mostra seleccionada –dels 15 als 22 anys– ens mostra que, tot i que efectivament apareixen diferències significatives al llarg d'aquest eix –principalment pel que fa a qüestions de comprensió i enteniment– en cap cas aquestes tenen a veure amb possibles efectes contrapreventius sinó més aviat amb el seu grau d'eficàcia preventiva. Així doncs, a major comprensió dels materials major eficàcia preventiva o bé, a menor atenció menor eficàcia preventiva. Així mateix, podem dir que a grans trets, **el Que Ruli és un material eficaç per les edats compreses entre els 15 i els 22 anys.**

En la recerca realitzada per a la present avaluació no s'ha treballat amb d'altres edats que les exposades en el paràgraf anterior. Així doncs, les conclusions que es puguin desprendre sobre d'altres edats situades fora d'aquest interval tindran la seva arrel en les dades exposades directament o indirecta pels joves i els agents professionals entrevistats. Cal dir que per la proximitat d'aquests nois i noies a les poblacions d'edats properes –inferiors a 15 i superiors a 22– podem considerar-los, en aquest sentit, com a informants clau.

Així, pel que fa a l'escolarització primària, és a dir, nois i noies de fins a 12 anys, conclouriem que en aquest rang d'edat els materials serien totalment ineficaços. Les realitats quotidianes d'aquesta població i els continguts i el llenguatge dels materials suposarien una distància que en faria impossible la seva adequada comprensió.

La franja d'edat entre els 12 i els 15 anys és la que genera més diversitat d'opinions i posicions respecte a la potencial eficàcia preventiva que hi puguin exercir els materials. Aquestes edats inclouen una gran varietat de perfils de relació entre els adolescents i el cannabis, amb un ventall que abasta des del total desconeixement de la substància al consum problemàtic de la mateixa. Aquesta franja d'edat es concentra en els instituts, concretament a Secundària, on trobem edats que van des dels 12 als 18 anys. El primer que podem dir, és que la circulació del "Que Ruli" en aquest context no suposaria la primera font de coneixement i aproximació al cannabis per part d'aquesta població adolescent i pre-adolescent. Creiem que per aquest mateix motiu seria apte per als instituts, ja que aquest és específicament un dels principals contextos implicats en la iniciació de les relacions experimentals al voltant del cannabis. El que ens hem de plantejar en tot cas és si aquest material seria eficaç en aquests contextos i en aquestes poblacions.

En els contextos específics on trobem les primeres relacions d'aproximació amb el cannabis creiem convenient que es produeixi un accés mediat. Així mateix, creiem convenient que la mediació professional es produeixi en el mateix procés de distribució dels materials. Per exemple, poden anar acompanyats d'una xerrada, fet que propicia una

socialització més eficaç del sentit i dels continguts del "Que Ruli".

Tant si el Que Ruli està mediat professionalment com si no ho està, podem afirmar que és un material que no predisposa al consum sinó més aviat, com hem vist, tot el contrari. Tal i com ens comenten els professionals entrevistats, el debat recauria sobre el seu grau d'eficàcia. Així doncs, no creiem que s'hagi de parlar d'efectes contrapreventius en relació als joves en aquests contextos però, de ben segur, l'eficàcia preventiva serà aquí menor sense mediació professional.

Hauríem de matisar que en moltes ocasions es podria donar una mediació a través d'un agent educatiu sense expertesa en l'àmbit de la prevenció, per exemple, un professor. En aquests casos, i per tal de garantir l'eficàcia dels materials, s'hauria d'establir prèviament un contacte amb els professionals especialitzats en prevenció i, específicament, en matèria de cannabis, perquè els orientessin i els donessin uns recursos educatius dels quals no tots disposen. Tant és així, que aquest fet posa de manifest un efecte contraproductiu que aflora ja en molts instituts. Alguns professionals ens han manifestat explícitament que els instituts on treballen veuen el "Que Ruli" com una mena d' "apologia de les drogues". Potser el "Que Ruli" no produeix efectes contrapreventius de forma directa, però en tot cas, sí que podria produir efectes contraproductius per a treballar la prevenció dins un context on hi hagi adults contraris al tarannà propi del seu discurs. És a dir, les respostes i reaccions dels agents educatius poden ser contràries i fins i tot contradictòries amb el sentit del "Que Ruli", tot generant un efecte de confusió i desorientació en el si del mateix institut (o context, parlant en genèric).

Més amunt dels 16 anys podem dir que ja no podem inscriure la majoria de la població homogèniament en un context concret. Així doncs, hem de centrar aquí les nostres conclusions en les diferències entre la mediació professional i la no-mediació professional dels materials. La mediació professional serà molt més adequada per aquestes edats, segurament fins als 18. Diem adequada perquè la mediació professional ajudaria sens dubte a millorar l'eficàcia del "Que Ruli". Com ja hem vist en el cas de Secundària, el "Que Ruli" sense mediació professional perd eficàcia en tant que el seu accés no estaria del tot garantit i en tant que la reflexió fruit de la socialització dels continguts seria menor. Creiem així mateix que la socialització dels materials –treballar-los grupalment– produeix un major efecte sobre els nois i noies joves. Hem pogut evidenciar aquest fet després de la implementació dels grups focals que han servit de primera base de la recollida de dades en la present recerca avaluativa.

Ara bé, a partir de la majoria d'edat creiem innecessària la presència de mediació professional. La qüestió recauria més aviat sobre el tipus accés als materials. Com ja hem vist, amb un accés mediat assegurariem en gran part una eficàcia dels materials. La població jove major d'edat presenta dificultats molt menors a l'hora de llegir els materials, no els troben ni llargs ni pesats. Tant és així que tendeixen a fer valoracions amb un alt sentit crític sobre els continguts dels materials. Així mateix, en aquestes edats és molt probable que ens trobem amb grups de consumidors ja veterans (que porten diversos anys de contacte, consum i gestió del coneixement al voltant del cannabis).

A partir d'allò vist en els joves propers als 22 anys, podem inferir que, per a aquesta població i en amunt, els materials poden passar a constituir en moltes ocasions un *divertimento*, el que es comenta acostuma a ser quelcom ja conegut i els continguts poden fins i tot perdre part de la proximitat amb el seu dia a dia. Ara bé, aquesta població acostuma a compartir la informació amb les persones més properes, fet que pot comportar una mobilització del "Que Ruli" cap a d'altres poblacions o edats.

Aportació del "Que Ruli" a les polítiques preventives institucionals en matèria de drogues

Per concloure, cal destacar alguns aspectes que fan del "Que Ruli" un material pioner en tant que incideix en les dinàmiques de relació existents entre les institucions i el jovent del nostre territori. Com hem vist a l'inici d'aquest apartat de conclusions, el missatge institucional tradicional es caracteritza actualment pel seu elevat grau de distanciament respecte a les inquietuds i preocupacions del jovent pel que fa a les drogues i, molt especialment, al cannabis. Com vèiem, a més proximitat amb el cannabis major allunyament i rebuig apareix pel que fa als missatges institucionals.

Contràriament, hem vist també que el "Que Ruli" exerceix sobre la població jove i adolescent una important sensació de proximitat. Aquesta proximitat s'acompanya amb una significativa satisfacció respecte a les respostes obtingudes, que finalment –i per primer cop– donen resposta a les seves preguntes sense judicar les seves accions o les seves decisions. Com hem vist, noies i nois pensen en el "Que Ruli" com un material que ha estat elaborat per persones "com ells", que saben de

què va i que, també com ells, no jutgen quina és la decisió final de cadascú sinó que cerquen eines que els permetin de prendre la decisió més ajustada a cada persona i més adequada a cada situació. I bé, de fet, així és.

Així doncs, cal concloure que **el "Que Ruli" exerceix de pont comunicatiu entre el jovent i les institucions.**

Aquest pont, com tot pont, obre una via de doble sentit que comunica directament les dues ribes d'un riu; dues ribes que sovint es veuen i no es toquen; dues ribes que sovint no dialoguen, ja que per poder sentir-se s'han de parlar a crits. Així, si el "Que Ruli" atansa els joves a les institucions és precisament perquè aquests han vist com les institucions s'han atansat als joves. Cal subratllar el canvi substancial que suposa aquesta nova situació, la qual emfasitza explícitament la necessitat que es produeixi una profunda reflexió al voltant de la sensibilitat que les institucions puguin tenir vers els desigs i preocupacions de la població jove. En aquest sentit, el "Que Ruli" obre una nova via institucional que permet de situar les polítiques preventives en un marc on el punt de referència sigui el jovent mateix, en un marc que prepari aquest col·lectiu per assumir de forma crítica les seves pròpies decisions pel que fa a la seva salut i en relació a les drogues.

4.3. Algunes consideracions

Per enllestir aquest informe farem una breu reflexió sobre algunes de les accions que podrien articular-se per tal de donar resposta a alguns dels problemes detectats a les entrevistes. Es tracta de propostes que hem anat destil·lant a partir dels relats del jovent entrevistat i de la lectura de la literatura sobre la prevenció. No volen ser un

receptari de solucions miraculoses, sinó, més aviat, una mostra de l'actitud propositiva que ha guiat la nostra feina durant el procés d'investigació. Així doncs, a continuació seguirem amb algunes línies d'actuació que s'enllaçarien amb els elements de la conclusió i que considerem convenients en l'àmbit de la prevenció i, concretament, en els materials "Que Ruli".

Continguts

Ja en la descripció ens queda palès que per a les noies i nois entrevistats el "Que Ruli" no necessitaria cap canvi pel que fa als continguts. En tot cas, podríem arribar a considerar les crítiques dels més grans, alguns dels quals no estarien plenament d'acord amb la problematització del consum en estones de feina. Ara bé, en aquesta línia d'anàlisi de continguts voldríem recollir una proposta de canvi procedent del col·lectiu de professionals entrevistats.

En el "Que Ruli", concretament a la pàgina 7, en l'apartat *Qui el lia el peta: comença la ruleta*, trobem el següent paràgraf:

"Va bé saber que algunes malalties es poden transmetre amb la saliva que hi ha en un porro."

De quines malalties parla? Sembla bastant evident que aquest fragment del "Que Ruli" pot portar a greus malentesos. Diem greus perquè en aquest cas concret la confusió ens podria portar a pensar ja no en la tuberculosi sinó, més enllà, i entre d'altres coses, en la SIDA.

No cal recordar que durant molts anys les campanyes de prevenció i sensibilització entorn a la SIDA han estat lluitant contra l'estigma que havia

recaigut sobre les persones seropositives. Un dels apartats més importants d'aquestes campanyes era, concretament, trencar un seguit de prejudicis que fonamentaven l'aparició i el manteniment d'aquest estigma. Concretament, ens interessa esmentar aquell que feia referència al fet de fer-se petons, acció sens dubte no causant de contagi. Així doncs, què succeeix amb la saliva? És que llavors tampoc no podem fer-nos petons?

Podríem dir que seria convenient eliminar aquest paràgraf del "Que Ruli", o bé especificar explícitament de quines malalties es tracta. Com ja hem vist durant el procés d'avaluació, les confusions d'aquest tipus no van en la direcció d'una acció preventiva en sentit genèric.

Prevenció: accions d'empoderament

Els materials "Que Ruli" han comptat amb la participació de joves en el seu procés de construcció. Tant és així, que fins i tot el procés per anar validant aquests materials fins arribar al model actual ha comptat amb el *feedback* continuat de diversos grups de joves. Aquesta metodologia de treball i creació de materials segueix els fonaments i requisits bàsics dels plantejaments de la reducció de riscos que ens planteja la literatura⁴².

No és d'estranyar, doncs, com hem vist en les conclusions, que els materials hagin pres un sentit d'utilitat i proximitat cara a la població jove. Creiem que aquest punt és especialment important perquè, entre d'altres coses, posa el jovent al bell mig del procés de presa de decisions. Ens estem referint tant al procés de creació com a la gestió quotidiana de les situacions properes al

⁴² Baulenas, G. Borrás, T. & Magrí, N. (1998)

cannabis. És a dir, se li dóna la capacitat i les eines de decisió al noi mateix, a la noia mateixa.

Així doncs, s'obre la porta a què les noies i nois joves participin de la seva pròpia gestió del risc en les relacions amb el cannabis. En moltes ocasions les polítiques preventives han col·laborat a establir una gran distància entre les persones que gestionen el risc i aquelles que en reben les conseqüències. En aquests materials aquesta distància desapareix, els joves coparticipen en la gestió del risc i en les conseqüències. Concretament, aquest punt no hauria d'entendre's com un deixar el jovent tot sol en les seves mans. Més aviat el que estariem dient és que s'estableixi un diàleg amb els destinataris de les polítiques preventives perquè aquestes puguin incloure les seves necessitats conceptuals i vitals en el seu mateix disseny.

Aquest fet té una implicació encara més essencial. En donar aquesta capacitat de decisió a la població usuària o potencialment usuària de cannabis s'està fent una acció, no només preventiva, sinó també d'empoderament. Diguem que es dóna veu a la població jove a l'hora de definir la realitat que envolta les drogues, i més específicament el cannabis, un fet sovint restringit a l'àmbit adult.

Destinataris

Seguint aquesta línia de treball així com els comentaris i relats del col·lectiu de joves i professionals entrevistats creiem interessant proposar l'elaboració de

nous materials per a mares i pares i per a agents educatius, i fins i tot per als mateixos agents professionals de la prevenció, seguint la metodologia emprada en el "Que Ruli". Tanmateix, aquests podrien presentar algunes deficiències en cas d'estar dirigits a aquestes noves poblacions. Així com hem valorat el treball de participació dels joves que hi ha en el substrat dels materials, aquest mateix substrat podria incidir en l'aparició de malentesos o en una falta de referents per a la seva interpretació en cas de parlar d'altres destinataris.

Per tant, per a cada tipologia de destinataris es farà necessari un treball concret que parteixi de les seves realitats específiques. Posteriorment, i des d'aquesta especificitat, sí que es podran traçar les línies que ens portaran a tractar temes comuns per a les diferents poblacions implicades en els usos i efectes del cannabis.

Per aquest motiu creiem que el "Que Ruli" podria tenir un paper de model de treball per impulsar nous materials o activitats destinats a aquestes altres poblacions. Poblacions que, després d'aquesta recerca avaluativa, pensem que no podem obviar en la relació entre el cannabis i el jovent, així com en la relació del jovent amb el seu entorn.

5

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

- BAULENAS, G. (2000). "Prevención." *Contextos, sujetos y drogas: un manual sobre drogodependencias*. Madrid: Ajuntament de Barcelona y FAD.
- BAULENAS, G.; BORRAS, T.; MAGRÍ, N. (1998). *Políticas e intervenciones de reducción de riesgos*. Rubí (Barcelona): Grup IGIA
- BECK, U. (2002). *La sociedad de riesgo global*. Madrid: Siglo XXI
- BERG, B.L. (1998). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- BRUNET, I.; PASTOR, I.; BELZUTEGUI, A. (2002). *Tècniques d'investigació social. Fonaments epistemològics i metodològics*. Barcelona: Portic.
- BUTTNY, R. (1993). *Social Accountability in Communication*. London, England: Sage Publications.
- CAUSSA, A.; FAURA, R.; DOMÈNECH, R. (2004). *Factores psicosociales implicats en la inserció laboral dels usuaris i usuàries dels Centres d'Atenció i Seguiment de les drogodependències*. [Pendent de publicació]
- CLANDININ, D.J. & CONNELLY, F.M (1994). *Personal Experience Methods*. In DENZIN, N.K. & LINCOLN, Y.S. (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- COSTA-PAU, R.; VENDRELL, E. (2001). "El grupo: instrumento para detectar la percepción de riesgo en adolescentes", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- COLOM, J. (2001). "Análisis de las intervenciones en drogodependencias en el Estado Español desde sus orígenes hasta la reducción de daños", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- DAVENPORT-HINES, R. (2003). *La búsqueda del olvido. Historia global de las drogas, 1500-2000*. Madrid: Turner Publicaciones.
- DEL RÍO, M. (2001). "Reducción de daños: situación actual y perspectivas de futuro", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- ESCOHOTADO, A. (1998). *Historia General de las Drogas*. Madrid: Espasa Fórum.
- FOUCAULT, M. ([1976], 1995). "1. La voluntad de saber". *Historia de la sexualidad*. Madrid: Siglo XXI.
- FOUCAULT M., (1978a). *Vigilar y castigar*. Madrid: Siglo XXI.
- FUNES, J. (1996) *Drogas y adolescentes*. Madrid: Aguilar.
- GARCIA FERRANDO, M.; IBAÑEZ, J.; ALVIRA, F.(1986). *El análisis de la realidad social. Métodos y técnicas de investigación*. Madrid: Alianza.
- GEERTZ, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- GORMAN, D.M. (1996). "Etiological theories and the primary prevention of drug use." *Journal of Drug Issues* 26 (2): 505-520. A: Salvador, T.; Martínez M^a. (2000). "Marcos teóricos y su desarrollo en el ámbito preventivo." *Contextos, sujetos y drogas: un manual sobre drogodependencias*. Madrid: Ajuntament de Barcelona y FAD.
- GRUP IGIA. (2001). *Gestionando las drogas. Conferencia de consenso sobre reducción de daños relacionados con las drogas: cooperación e interdisciplinariedad*. Barcelona: Grup IGIA.
- HAWKS, D.; SCOTT, K.; MCBRIDE, N. (2002). *Prevention of psychoactive substance use*. Perth: National Drug Research Institute

- KANT, I. (1989). *Metafísica de las costumbres*. Madrid: Tecnos. A: MÉNDEZ, V. (2001). "Aspectos éticos de las políticas de reducción de daños en drogodependencias", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- KUHN, T. [1962 (1997)]. *La estructura de las revoluciones científicas*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- KUHN, T. (1989). *¿Qué son las revoluciones científicas?*. Barcelona: Paidós.
- MÉNDEZ, V. (2001). "Aspectos éticos de las políticas de reducción de daños en drogodependencias", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- MERTON, R.K. ([1949] 1980). "La profecía que se cumple a sí misma". *Teoría y estructura sociales*. México: Fondo de Cultura Económica.
- MILL, J.S. (1996). *Sobre la libertad*. Madrid: Alianza. A: MÉNDEZ, V. (2001) "Aspectos éticos de las políticas de reducción de daños en drogodependencias", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- MISHLER, E.G. (1995). *Models of Narrative Analysis: A typology*. *Journal of Narrative and Life History*, 5, 87-123.
- NIETZSCHE, F. ([1972] 1991). *La genealogía de la moral*. Madrid: Alianza Editorial.
- OMS. (1997). *WHO Drug Information*. Series Núm 17 Geneva: World Health Organization. A: HAWKS, D. SCOTT, K. I McBRIDE, N. (2002). *Prevention of psychoactive substance use*. Perth: National Drug Research Institute
- OMS. (1978. September 12). *Declaration of Alma-Ata*, "Health for all" Series Núm. 1. Geneva: World Health Organization. A: DEL RÍO, M. (2001). "Reducción de daños: situación actual y perspectivas de futuro", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- REMENTERIA, I. (2001) *Prevenir en drogas, paradigmas conceptos i criterios de intervenció*n. Santiago de Chile: CEPAL
- ROBERTSON, E.; DAVID, S.; RAO, S. (2004). *Cómo Prevenir el Uso de Drogas en los Niños y los Adolescentes*. Bethesda (Maryland): NIDA
- RUIZ OLABUÉNAGA, J. (1996). *Metodología de la investigación cualitativa*. Bilbao: Deusto.
- RUIZ OLABUÉNAGA, J. IZPUA, M.A. (1989). *La descodificación de la vida cotidiana*. Bilbao: Deusto.
- SALVADOR, T.; MARTÍNEZ, I.M^a. (2000). "Marcos teóricos y su desarrollo en el ámbito preventivo." *Contextos, sujetos y drogas: un manual sobre drogodependencias*. Madrid: Ajuntament de Barcelona y FAD.
- SZASZ, T. (1977). *The Theology of Medicine*. Nova York: Harper & Row Publishers. A: DEL RÍO, M. (2001). "Reducción de daños: situación actual y perspectivas de futuro", a *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- TORJMAN SHERRI, R. (1986). *Preventing in the drug field. Essential concepts and strategies*. Toronto: Addiction Research Foundation.
- VELASCO,H. DÍAZ DE RADA, A. (1997). *La lógica de la investigación etnográfica*. Madrid: Trotta.

Webgrafia

- ASPB. *El consum de cannabis entre els joves: la resposta a una epidèmia emergent*. Nota de premsa.
<http://www.aspb.es/quefem/docs/nota%20cannabis%20esperan%E7a.pdf> [12 d'abril 2005]

- ESCOHOTADO, A. (1994. 16 de juliol). *Sobria Ebriedad*. El País.
http://www.cuervoblanco.com/drogas_escohotado1.html [12 d'abril 2005]
- IHRA. (2005). *What is Harm Reduction?*
<http://www.ihra.net/popups/articleswindow.php?id=2> [12 d'abril 2005]
- UNDCP, 2000; y CSAP, 1993. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. <http://www.emcdda.eu.int/index.cfm2> [12 d'abril 2005]

6

ANNEX ANNEX

Continguts: al detall

El següent grup de dades pretén mostrar-nos les problematitzacions de contingut que els professionals ens comenten en el grup focal. En aquest apartat ens centrarem en els aspectes específics dels materials que els professionals creuen que poden portar a malentesos.

A continuació exposem alguns aspectes apuntats pels professionals entrevistats de forma individual i amb criteris que no han estat triangulats col·lectivament. Per tant, en el present annex parlem d'un donar sentit individual i no tant d'un donar sentit col·lectiu, com venia succeint en la descripció de les dades.

Començarem mostrant la problematització que es produeix sobre aquells missatges que poden induir a confusió, sobretot per part del col·lectiu adolescent. Així, en primer lloc trobem aquells missatges que poden intervenir en la construcció de la identitat dels adolescents. Desplacem-nos doncs a la pàgina 5, en el tercer paràgraf: "Guanyar-se la fama".

"(...) aquí a la pàgina 5, quan diu guanyar-se la fama, no? Ei, "t'estàs guanyant uns punts perquè et posin l'etiqueta de conflictiu, tant els de dalt com els companys." Guanyar-se l'etiqueta per molts joves és allò que molo, de dir, hòstia, sóc el xungo de l'escola, la penya em senyala i tal. I potser, hòstia, mira, és un aspecte que dius, no sé. Jo tampoc treballo amb gent tan jove, de quinze-setze anys." (EF3, 813-818)

La necessitat de cridar l'atenció com a nutrient per a la construcció de la identitat és un element present en els adolescents, de vegades fins i tot de forma extrema.

Aquesta necessitat d'atenció podria portar, segons aquesta professional, a una acció proactiva que perseguís precisament l'objectiu d'aconseguir aquesta fama al preu que sigui.

En segon lloc, parlarem d'aquells missatges que poden arribar a crear mites o llegendes urbanes si no s'expliquen en profunditat i amb tots els matisos necessaris. Concretament, els professionals entrevistats es fixen amb el tema de les propietats terapèutiques del cannabis. A la pàgina 9, a l'últim paràgraf: "Les seves propietats terapèutiques".

"Després hi ha un altre missatge que a mi em fa una miqueta... que és aquest de les seves propietats terapèutiques. Estem parlant de xavals adolescents i tal, i en principi de propietats terapèutiques com volar i tot. Mmm, crec que és perillós posar-s'hi perquè això crea tota una sèrie de mites que, això és bo i fins i tot, no és que no sigui dolent, sinó que cura. Diem, jo aquí amb el de les propietats terapèutiques seria molt, molt prudent perquè després et trobes tots uns castells que es fan sobre propietats terapèutiques que bueno, que a la fi i al cap, els xavals són mans properes al cannabis però no són metges, no?" (EF3, 1152-1160)

Certament, el tema de les propietats terapèutiques es pot agafar com un més d'entre els arguments legitimadors del consum, independentment del tipus de consum que s'estigui fent. Així, sembla que alguns consums problemàtics podrien quedar soterrats sota l'argument de les propietats terapèutiques.

En tercer lloc, trobem un altre aspecte problematitzat en els materials. Concretament, allà on se'ns parla del cannabis i d'altres drogues. Les comparacions entre les diferents drogues, segons com es plantegin, acostumen a portar associades diverses problemàtiques intrínseques.

A la pàgina 8, al segon punt: "Ara bé, si decideixes obrir aquesta porta, hauràs d'anar molt més en compte que amb l'altra". I, en el darrer paràgraf: "Però com no convé posar-ho tot en el mateix sac, una cosa és fer-ho amb el cannabis i una altra molt diferent és fer-ho amb altres drogues". És per aquest motiu que algun dels professionals entrevistats ens en fa el següent comentari al respecte:

"Un aspecte a comentar eh, del Que Ruli, em sembla a llegir entre línies el tema de l'escalada de les drogues. Com que ve a confirmar, no? Tingues en compte que si proves altres drogues estàs obrint una altra porta. Pots portar samarretes de cannabis però no d'altres drogues, la de cocaïna, i estàs entrant en d'altres terrenys, no? fent la diferenciació de drogues dures, que vas pujant, hòstia, ojo. No sé, em fa la..." (EF3, 1266-1271)

L'escalada de drogues és un tema que és molt problematitzat per part dels professionals entrevistats. Ara bé, la línia que separa el discurs de l'escalada de les drogues i el discurs que planteja que cada droga és diferent i que s'ha de tractar a partir de les seves particularitats pot ser molt difusa. El que sembla clar és que s'ha d'anar amb compte a l'hora d'explicar aquestes diferències. A la pàgina 8, al primer paràgraf: "A vegades on hi ha cannabis corren altres drogues".

"És quan està parlant de què on hi ha cannabis poden haver accés a altres drogues. "Les altres drogues són un altre rotllo. Són molt més fortes que el cannabis, hi ha més desfase i porten força més problemes." Traient la cua de "porten més problemes"... "Són molt més fortes que el cannabis", hòstia! això mola! I allò del desfase, joder si no mola!. Són dos aspectes que dius hòstia, que no tindria per què ser-ho. Un jove se'l pot llegir individualment a casa seva i pot reflexionar i arribar a conclusions i plantejar-se el seu consum." (EF3, 819-825)

Els mateixos materials ens plantegen la seva especificitat pel cannabis ["manual per mans properes al cannabis"]. El "Que Ruli" situa doncs el seu discurs i missatge exclusivament en les relacions que es poden establir amb els porros. Tot i això, al referir-se tangencialment a d'altres drogues, podem trobar que en certs moments alguns professionals tenen semblen no tenir-les totes.

Finalment, també trobem una problematització que es refereix a les derivacions indirectes i no suficientment especificades que es fan des del "Que Ruli" a l'hora d'anar a cercar més assessorament respecte a tot allò relacionat amb el cannabis.

"Ah, no, i l'última cosa és a "Aprendre del que et passa" que acaba dient, eh. "Davant de qualsevol dubte sempre pots consultar a un especialista. N'hi ha molts amb els que podràs parlar amb sinceritat." Hòstia! Dir quins! Perquè la penya que se'n va al metge, i el metge et dirà: caca! caca! Dir, hòstia, ves a aquesta pàgina web, pots trucar-nos a nosaltres... Eh, jo què sé, a quins especialistes? Mmm, pues me'n vaig al metge de capçalera a veure què em diu!" (EF3, 1275-1283)

Sembla que, com ja hem vist a l'apartat "Propostes de distribució" en el present informe, no tothom té clar que l'especialitat professional o bé el grau de formació en matèria de drogues d'alguns dels múltiples professionals als que es pot acudir a l'hora de cercar assessorament sigui el més apropiat per ser recomanats de forma tan genèrica en uns materials com el "Que Ruli". Així, es demana de nou més concreció a l'hora d'adreçar el jovent a fonts fiables d'informació i d'assessorament que garanteixin que el jove no es perdi enmig del camí.

Abans de matar-lo,
passa'l

Si ja t'ha pujat la informació
comparteix-la
amb els teus col·legues